תלמוד ירושלמי · מפרשים · נועם ירושלמי · סדר נזיקין

נועם ירושלמי על בבא בתרא

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נועם ירושלמי על בבא בתרא

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נועם-ירושלמי-על-בבא-בתרא/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 202611200317-v39 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ג 11
הלכה ה 12
פרק ב 13
הלכה ו 13
הלכה י 13
פרק ג 21
הלכה א 21
הלכה ב 31
הלכה ג 32
הלכה ד 36
הלכה ה 37
הלכה ו 38
פרק ד 38
הלכה ח 38
פרק ה 42
הלכה א 42
הלכה ג 45
פרק ו 46
הלכה א 46
פרק ח 50
הלכה ה 50
הלכה ח 50
פרק ט 50
הלכה א 50
הלכה ב 51
פרק י 51
הלכה ה 51
הלכה ו 52
הלכה ז 53

הלכה ח 53
הלכה י 55

פרק א

הלכה א

קטע ב

מתניתין השותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את הכותל לאמצע מקום שנהגו לבנות גויל גזית כפיסין לבנים בונים הכל כמנהג המדינה בגויל זה נותן ג' טפחים כו' ובגמ' האיך תנינן תמן אין חולקין את החצר עד שיהא ד' אמות לזה וד' אמות לזה אמרי תמן בשאין שניהם רוצים ברם הכא בששניה' רוצי' ואפי' תימר הכא בשאין שניה' רוצי' רצה זה כופין לזה רצה זה כופין לזה ולשני התירוצים סובר הירושלמי דהיזק ראי' שמי' היזק דלחד תירוצא אין רצו משום דמיירי בחצר שאין בה דין חלוקה ולתירוצא בתרא מיירי בחצר שיש בה דין חלוקה ורצו היינו שאם רצה זה כופין לזה:

והנה אמרינן בירושלמי סוף ב"מ כותל שבין שתי מחיצות חד אמר מחצה לזה ומחצה לזה וחד אמר כולו לזה וכולו לזה מה מפקא מביניהן מצא מציאה מאן דמר מחצה לזה ומחצה לזה מחצי' והילך לזה ומחצי' והילך לזה ומאן דמר כולו לזה וכולו לזה המוצא זכה והנה איפשר לומר דרב ושמואל פליגי בברירה וכמו דאמרינן בש"ס דילן בביצה (ד' ל"ד) איתמר שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות רב אמר חבית מותרת ובהמה אסורה ושמואל אמר חבית נמי אסורה וכן אמרינן בב"ב (ד' ק"ז) איתמר אחין שחלקו ובא בע"ח ונטל חלקו של א' מהן רב אמר בטלה מחלוקת ושמואל אמר ויתר ואמרינן שם רב אמר בטלה מחלוקת קסבר האחים שחלקו יורשים הוי ופירשב"ם דס"ל דיש ברירה ושמואל אמר ויתר וקסבר האחין שחלקו לקוחות הן וכלוקח שלא באחריות דמי דס"ל אין ברירה ובספרי אבי הנחל כתבתי על מה שכתב הט"א על הא דאמרינן בר"ה (ד' י"ג) בעו מיני' חברי' מרב כהנא עומר שהקריבו ישראל בכניסתן לארץ מהיכן הקריבוהו אם תאמר דעייל ביד עו"ג קצירכם אמר רחמנא ולא קציר עו"ג וכתבו התו' ואע"ג דירושה היא להם מאבותיהם כדאמר פ' ר' ישמעאל (ד' י"ג) דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ יש לו במה שזרע והט"א תירץ דודאי כל התבואה והאילנות שהי' בא"י בשעת כניסתן לארץ הוה להו והז' עממים שותפים בו דיש להם חלק במה שזרעו ומ"מ למ"ד יש ברירה נוטל ישראל חלקו ומותר דאומר זהו חלקו המגיע משעה ראשונה כו' ור"א דקשי' לי' אמאי אמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש לטעמי' אזיל דסבר דיש ברירה בבכורות (דף נ"ד) גבי אחין שחלקו משום הכי קשי' לי' אמאי אמר רחמנא לשרוף כל האשירות באש יש לו הישראל חצי' לחלקם ותשתרי ואע"ג דהא דר"א אזלא התם אליבא דרב דאמ' ישראל

שזקף לבינה כו' ומפיק לה ר"א מתחילתה של א"י והא רב סובר אין ברירה בפ"ב דביצה (ד' ל"ז) גבי ב' שלקחו חבית ובהמה בשותפות מ"מ איפשר לומר דהא דפריך אין אדם אוסר דבר שאינו שלו לאו אליבא דרב דסובר דאין ברירה פריך אלא למאן דס"ל דיש ברירה ואליבא דרב מוכח לה מהא דמסיק בביטולא בעלמא סגי' וחברי' דרב כהנא ס"ל כמ"ד דאין ברירה ואפי' לאחר חלוקה חלקו של ישראל כז' עממים דמי משום הכי קשי' לי' קצירכם אמר רחמנא ולא קציר עו"ג.

[**והנה** מה שכתב הט"א דאע"ג דקאמר ר"א אליבא דרב ורב לית לי' ברירה הוא חמוה דהא רב סובר דיש ברירה כמו שהוכחתי מהא דביצה (ד' ל"ז) ומהא דב"ב (ד' כ"ז) ואין לתרצו דכונתו דכיון שאמר רב דבהמה אסירה דקא ינקי מהדדי הכא נמי גבי אילנות ינקו מהדדי דזה אינו דהא עיקר הפלוגתא בברירה בגיטין הוא (ד' מ"ז) בהא דאמר רב יוסף אי לאו דאמר ר' יוחנן כו' אלמא דעיקר הפלוג הוא בגידולי קרקע כן הקשיתי בספרי אבי הנחל]:

וכעת נראה לי לתרץ דכונתו איפשר באילנות דקא ינקו מהדדי וכ"ו שאמר רב בבהמה. והא שהקשיתי מהא דגטין (ד' מ"ז) לענין טבל וחולין מעורבין זה בזה וכן בהא דגיטין (ד' מ"ח) התם מיירי בטבל דחיטין אבל לא באילנות וכמו דאמרינן בב"ב (ד' כ"ו) אמר עולא אילן הסמיך למיצר תוך שש עשרה אמה גזלן הוא ואין מביאין ממנו בכורים כו' ת"ש ר' עקיבא אומר דקרקע כל שהוא חייב בפיאה ובכורים וכותבין עליו פרוזבול כו ומשני הכא במאי עסקינן בחיטי דיקא נמי דקתני כל שהיא וכתבי התוס' בד"ה בחיטי וא"ת והא חיטה יניקתה אינו אלא כנגדה ואילן נמי יניקתו כ"ה אפ"ה עיקר יניקתו י"ו וכן מקשה אח"כ ת"ש אילן מקצתו בארץ ומקצתו בח"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי רשב"ג אומר הגדל בחיוב חייב והגדל בפטור פטור ע"כ לא פליגי אלא דמ"ס יש ברירה כו' אלמא דיניקה הוא דוקא באילנוא"כ באילנות סובר רב דאין ברירה ואף דאמרינן בגיטין (ד' מ"ח) אמר רב יוסף אי לאו דאמר ר' יוחנן קנין פירות כקנין הגוף דמי לא מצא כו' דאמר רב אסי אמר ר' יוחנן האחין שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל ואי ס"ד לאו כקנין הגוף דמי לא משכחת דמייתי בכורים אלא חד בר חד כו' וא"כ אפי' יש ברירה נמי היכי מייתי ביכורים דאילנות אך זה לא קשי' דאיפשר דר' יוסף סבר דאפי' במידי דינקי נמי אמרי' יש ברירה ועוד הא אמרי' בב"ב (ד' כ"ז) כי אתא רבין א"ר יוחנן א' אילן הסמוך למיצר וא' אילן הנוטה מביא וקורא שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ וכן אמרינן בירו' (פ"ב דב"ב) ויאות אמר שאם אומר שרשין עיקר הן

לביכורים לא הי' אדם יכול להביא ביכורים מעולם וכל זה הוא לענין ביכורים אבל לענין האילנות השייכים בא"י א"כ ינקי מהדדי וכל היכא דינקי מהדדי סובר רב דאין ברירה:
וא"כ אם לא ינקי מהדדי סובר רב דיש ברירה וכן אמרינן בירושלמי (פ"ג דעירובין ה"ה) שחטוה רב אמר איברים יונקים זה מזה עולא בר ישמעאל אמר אין איברים יונקין זה מזה ומודה רב בחבית שהוא חלקו משעה ראשונה]:
וא"כ הא פליגי רב ושמואל בכותל שבין שתי חצירות ונפרץ רב ושמואל חד אמר מחצה לזה כו' וחד אמר כולו לזה וכולו לזה כו' פליגי נמי בברירה דרב אמר מחצה לזה ומחצה לזה סובר דיש ברירה דרב לטעמי' ושמואל סובר דכולו לזה וכולו לזה הוא משום דשמואל לטעמי' שסובר דאין ברירה וכן כתב בקצה"ח בחוה"מ (סי' ר"ס סעיף ד') והביא מה שכתב הרא"ש בתשובה וכלל י"א ס"א) שאלת על שמעון הדר עם ראובן בביתו ומעלה לו שכר וקנה שמעון מציאה בתוך ביהו אם הוא כל שמעון או של ראובן משום שזכתה לו חצירו נראה לי דכיון דמעלה לו שכר שכירות ליומי' ממכר הוא והוי כמו חצר השותפין וגרסינן בפ' המוכר את הספינה (ד' פ"א) אמר ר' ינאי אמר ר' יו חנן חצר השותפין קונין זה מזה כו' ועיין שם בקצה"ח ועוד כתב דהי' נראה דאפי' מציאה דאתי מעלמא נמי אין חצר השותפין קונה אלא דהמוצא זכה מהא דאמרו בירושלמי (סוף פ' הבית והעלי') כותל שבין שתי מחיצות ונפל רב ושמואל חד אמר מחצה לזה ומחצה לזה וחד אמ' כולו לזה וכולו לזה מה מפקא מביניהן מצא מציאה מאן דמר מחצה לזה ומחצה לזה מחצי' והילך לזה מחצי' והילך לזה ומאן דמר כולו לזה וכולו לזה המוצא זכה וכתב וביאור הדברי' נראה דמ"ד מחצה לזה ומחצה לזה א"כ לא הוי חצר השותפין כלל אלא כל א' מכיר את מקומו ומחצי' והילך לזה קונה המציאה ומחצי' ואילך לשני קונה המציאה אבל למ"ד כולו לזה וכולו לזה הו"ל חצר השותפים ולא קנו כלום דחצר אינו קונה אלא שיהי' חצירו לבדו ומשום הכי זוכה המוצא. וטעמא דהך מילתא נראה כיון דאפי' בשנים שהגביהו את המציאה אמרינן בפ"ק דמציעא (ד' ח') דתיהוי כמאן דמנח בקרקע ולא ליקני לא זה ולא זה אלא משום דכל א' הו"ל מגביה מציאה לחבירו עיי"ש וא"כ דווקא התם דשתי ידים זוכות בו אמרי' דידו של זה זוכה לחבירו וכן ידו של זה זוכה לחבירו אבל בחצר השותפין דאינו אלא יד אחת ואותה היד משותפת לשניהם א"כ לא זכה לא זה ולא זה וה"ל כמאן דמנח בקרקע וכן משמע בתשובת מהר"ם כו':
[**ולי** נראה דלא קשה מזה הירושלמי על הרא"ש דקאמר דאם כולו לזה וכולו לזה המוצא זכה. והוא דהירושלמי אזיל לטעמי' דסובר דאין אדם נעשה שליח לקבל דבר שאינו שלו כמו דאיתא בירושלמי (פ"י דגיטין ה"א) ר' זעירא בעי קומי ר' מנא אף לענין מתנה כן

אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו וא"כ הא דחצר קונה במציאה הוא משום יד וא"כ צריך להיות עומד בצד החצר וכמו דאמרינן בגיטין (ד' ע"ז) מה ידה בסמוכה אף חצירה בסמוכה ועיין מה שביארתי בירושלמי (פ"ק דב"מ ה"ה) כהדא אריסי דר' בא בר מינה סליק לדיקלא כו' אזיל שאיל לרב לא אמר לי' כלום כו' וביארתי שם דרב מספקא ליה אי חצר קונה במציאה מטעם שליחות דהא אין אדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו וא"כ איפשר דמשום יד דהוי ילפינן מציאה מגט כמו דאמרינן בב"מ (ד' י') וא"כ כיון דמשום יד איתרבאי וע"כ אי אמרינן דכולו לזה וכולו לזה א"כ הוי יד אחת של שניה' (ועוד דלא הו' סמוכה כיון דמפסיק חלק חבירו) אבל לשיטת הש"ס דילן דאדם עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו וא"כ זוכה מחמת שליחות (ואע"ג דהמגביה מציאה לחבירו לא קני חבירו הוא רק דאי בעי זכי לנפשי' וגבי חצר לא שייך זה ואיפשר לומר דחצר דבע"כ מותיב בה ולא אי בעי עביד) סובר הרא"ש דזוכה מחמת שליחות (ולא כמו שכתב הר"ן הביאו הנ"י (בפ"ק דב"מ) שבמציאה הוי נמי משום יד והרא"ש לא סבר הכי וא"כ לא קשי' מהירושלמי על הא דתשובת הרא"ש:

ומה שכתב שם עוד הקצה"ח שהביא שם תשובת מהר"ם וכתב ומבואר דאפי' במציאה שהוא תוך חצר השותפין לא קנו השותפין אלא כל הקודם במציאה זכה כו' ובטעמא שכתב מוהר"ם משום דקיי"ל כראב"י ומשום ברירה א"כ נראה דוקא א' מן השותפין הוא דמצי זכה במציאה ומשום דאמרינן ברירה שהוא של זה אבל אדם דעלמא לא מצי זכה בה ואיפשר לפרש נמי הירו' מ"ד כולו לזה וכולו לזה המוצא זכה היינו המוצא הוא א' מן השותפין ומשום ברירה ועל כל פנים נראה מוכח מדברי מוהר"ם בחצר השותפין שהי' בו מציאה וקדם וזכה א' מן השותפין דזוכה ומשום ברירה):

והנה אם הטעם הוא מטעם ברירה יש להקשות דהא תחילה קודם שעשאו המחיצה כיון שחלקו הי' מחצה לזה ומחצה לזה וא"כ אם עשו מחיצה אח"כ א"כ האיך הוי מטעם ברירה הא בדבר שנתברר מתחילה לא שייך ברירה וכמו שכתבו התוס' בתמורה (ד' ל') ועי' בתוספות רע"א במה שהקשה על התוי"ט במס' עבודת כוכבים פ"ג) על הא דתנן אבניו ועציו ואפרו כו' כתב הרב ואפי' חלקו של ישראל לפי שאין ברירה וכן כתב רש"י והר"ן ותימא דמפרש בסמוך כו' דרבנן ובדרבנן קיילי"ן דיש ברירה כו' וכתב ע"ז בתו' רע"ק קשה לי הא בשעה שהי הכותל קיי' הי' ניכר ומבורר חלק שלו זה בצד שלו וזה בצד שלו אלא דלאחר נפילה נתערבו ובכה"ג לא שייך כלל ענין ברירה כמו שכתבו התוס' בתמורה כו' אח"כ הראו לי דהקשו כן בתה"ד עיי"ש וא"כ איך שייך ברירה במה שהוברר מתחילה ושם איפשר לומר שהוא כמו דאיתא בירושלמי (פ"ג דעבודת כוכבים) ר' יוחנן

פתר מתניתא בגר כו' (בימים קדמונים) שירשו את אביהן כו' אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן כו' ובכה"ג תלי' בברירה וכמו דאיתא בעבודת כוכבים (ד' ס"ד) גר ובימים קדמונים) ועובד כוכבים שירשו אביהן עובד כוכבים יכול לומר לו טול אתה כו' ואני מעות כו':

והנה הכא איפשר נמי לומר דלא נתברר מעולם אלא כיון שחלקו את החצר וצריך לעשות מחיצה של גויל כו' כמנהג המדינה א"כ זה לא חלקו וע"כ נשאר זה המחיצה לשניהם ולא הי' מבורר מעולם וע"כ פליגי בזה דחד אמר מחצה לזה ומחצה לזה דכיון שחלקו שייך מחצה מן המחיצה לזה ומחצה מן המחיצה לזה וחד אמר כולו לזה דמקום שנשאר הוי כאלו לא חלקו בזה מעולם והוי כולו לזה וכולו לזה וע"כ המוצא זכה דהיינו אחר שמצאו. ועוד איפשר לומר דהמוצא ומגביה הוי כאלו נשתמש באותו מקום וכל המשתמש הוי כלו ועיין בספרי נועם ירושלמי במה שביארתי על הא דאיתא בירושלמי (פ"ה דנדרים ה"א) ר' יוחנן בשם ר' ינאי השותפין קונין זה מזה בחצר כו' אמר ר' בון בר כהנא באומר צבור ואקנה אבל אם ציבורין לא קנה עד שיטלטל וביארתי שם שע"י שיצבור א"כ משתמש בחצר השותפין וכל א' בשעה שמשתמש הוי שלו וכמו שכתב הר"ן ברפ"ה דנדרים (ד' מ"ה) וע"כ קניית החפץ וחצירו באים כאחד וכבר האריך בזה הקצה"ח אי אמרינן דקניתי' וחצירו באים כאחת ועיין בספרי נחלת יהושע (ס' כ"ג) ודו"ק:

וא"כ לפי מה שביארתי דמאן דאמר כולו לזה וכולו לזה הוא משום שמקום המחיצה לא נתחלק כלל וע"כ הוי כולו לזה בזה יש לתרץ קושיית התוס' בריש ב"ב (ד' ב') בד"ה לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם (פי' לפי שבונים הכותל בע"כ או משום דהקנו זה לזה כו' וללישנא בתרא משום היזק ראי' וא"ת ומאי אירי' משום דבונים הכותל בע"כ בלא"ה נמי של שניהם אפי' נפל לרשותא דחד מינייהו כיון דאין חזית לא לזה ולא לזה כדפריך בגמ' גבי בקעה לא יעשה חזית לא לזה ולא לזה ואי הוי דהאיך דנפל לרשותי' מאי פריך הא צריך לעשות חזית כלא יפול לרשות אחר ויאמר שלו הן ועיין בתוס' רע"ק דקושי' הגמ' הוא שאם יפול לרשות הא' לא יוכל לומר שלי הוא והוא דא"כ הי' חזית אבל בחצר דליכא חזית א"כ יוכל לומר שלי הן ועיין מה שביארתי לעיל (ר"פ הבית והעלי') על הא דלא מקשה הירוש' וליחזי ברשות דמאן יתבן וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראי':

והנה התו' כתבו דמתרץ ר"י דהיינו הך דפריך הגמ' פשיטא כדפי' בקונטרס דאפילו לא פסיק לן דינא דמתני' שמתחילה בין שניהם עשאום בעל כרחם היו חולקין בשוה ואפי' נפל לרשותא דחד מינייהו כדמוכח גבי בקעה ומשני לא צריכא דנפל לרשותא דחד

מינייהו פי' ושהו ברשותו הרבה מהו דתימא כיון דשהו ברשותו הרבה ניהמני' שעשאוה כולו מיגו דאי בעי אמר לקחתיה והי' נאמן משום דשהו ברשותו הרבה כו' וא"כ למאן דלית לי' מיגו כמו דאיתא בירושלמי (פ"ו דשבועות ה"א) א"ר יודן אין אומרים בממון מאחר וכן בירושלמי (פ"ז דשבועות ה"א) א"ר יוחנן אין אומר בממון מאחר דיכול לומר לו שכרתיך יכול מימר לי' שכרתיך ונתתי לך שכרך וביארתי בכמה מקומות שהוא דלא כהפ"מ שפי' דבתמיה קאמר אלא דסוברים דלא אמרינן מיגו בממון א"כ איך יתיישב האדתנן לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם ועוד שמה שכתבו התו' והאי שינוי' אינו אלא מאבנים אבל מקום הכותל לעולם פשיטא שחולקין אותו ואיידי דנקט אבני' נקט נמי המקו' והוא דוחק:

והנה הרא"ש כתב אהא דתנן לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם כלומר הואיל ומתחילה חיוב הבנין מוטל על שניהן ועל יסוד שניהם מסתמא בשיתוף בנאוהו ואע"ג דמתניתין איירי בשאין בו שיעור חלוקה לא מצי למימר אותו שהאבנים ברשותו לא רצית לחלוק כי ידעת שאם תחלוק אכוף אותך לבנות הכותל ולא נתרצית אלא ע"מ שאבנה הכותל על חלקי ומשלי דמסתמא כיון שהיזק ראי' שמי' היזק שניהם נתרצו לסלק ההיזק מעליהם:

ואך כל זה הוא חידוש בחצר שאין בו דין חלוקה אבל בחצר שיש בה דין חלוקה לא הוי חידוש אך לשיטת הש"ס דילן קיי"ל כלישנא בתרא דהיזק ראי' שמי' היזק והא דתנינן במתניתין רצו היינו בחצר שאין בה דין חלוקה כמו דפריך הש"ס בב"ב (ד' ג) ואי היזק ראיה שמיה היזק מאי אירי' רצו אפי' לא רצו נמי אמר ר' אסי א"ר יוחנן משנתנו כשאין בה דין חלוקה ע"כ ניחא שפיר דקמ"ל דאע"ג שיכול לומר לא נתרצית לחלוק אלא ע"מ שאעשה את הכותל על המקום שלי וע"כ קמ"ל דכיון דהיזק ראי' שמי' היזק מסתמא נתרצו שיהי' על מקום שניהם אבל לשיטת הירוש' דקאמר האיך תנינן כו' תמן בשאין שניהם רוצין ברם הכא כששניהן רוצין ואפי' תימר הכא בשאין שניהם רוצין רצה זה כופין לזה רצה זה כופין לזה וא"כ ללישנא קמא דמוקי לה בחצר שאין בה דין חלוקה ניחא דקמ"ל כמו שכתב הרא"ש דהיינו שלא יוכל לומר שלא נתרצה לחלוק וע"כ בנה על המקום שלו אבל לתירוצא בתרא דמיירי בחצר שיש בה דין חלוקה א"כ מאי הא דתנן לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם:

ע"כ נראה לי דהא דקאמר בירושלמי תחילה (סוף בבא מציעא) כותל שבין שתי מחיצות ונפרץ רב ושמואל חד אמר מחצה לזה ומחצה לזה וחד אמר כולו לזה כו' מה מפקא מביניהן מצא מציאה כו' וא"כ למ"ד מחצה לזה ומקצה לזה א"כ קשה מאי קמ"ל מתני'

דלפיכ' אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם דבשלמא למ"ד כולו לזה וכולו לזה קמ"ל דאם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם ע"ז אומר לפיכך אם נפל הכותל המקום ם והאבנים של שניהם דהיינו שכולו לזה וכולו לזה אבל למ"ד מחצה לזה ומחצה לזה א"כ מאי קמ"ל וע"כ אומר דמיירי בחצר שאין בה דין חלוקה (וא"כ קמ"ל כמו שהבאתי לעיל מה שכתב הרא"ש לענין חצר שאין בה דין חלוקה) אבל למאי דקאמר ואפי' תימר כשאין שניהם רוצים רצה זה כופין לזה ורצה זה כופין לזה וא"כ מאי קמ"ל אך למ"ד דכולו לזה וכולו לזה והוא כיון דכופין לעשות מחיצה א"כ הוי כאלו מקום המחיצה לא נתחלק והוי כולו לזה וכולו לזה וע"ז אומר לפיכך אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם פי' דהוי כולו לזה וכולו לזה:

והא דתנן וכן בגינה מקים שנהגו כו' אבל בבקעה מקום שנהגו שלא לגדור אין מחייבין אותו אלא כו' ואע"ג דבבקעה אין כופין וא"כ הוי מחצה לזה ומחצה לזה. ואיפשר לומר כיון שעשו חזית מבחוץ (שזהו לסימן שהכל שלו המקום והאבנים שלו) ע"ז אומר אם עשו מדעת שניהם א"כ רוצין שיהי' המקום והאבנים כולו לזה וכולו לזה וע"כ תנינן אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם [ובזה איפשר לבאר על מה שביארתי בזה יתבאר הירושלמי (פ"ד דב"ק) תני ג' שהטילו לכיס כך הם חולקין והתני באלו אבנים ונגנבו מחצה לזה ומחצה לזה כו' ואמרינן שם מאי חמית מימר בגניבה אנן קיימין או אינן קיימין אלא במשתייר ועיי"ש מה שביארתי וכעת איפשר לומר דפריך אהא דקאמר דקאי אאבנים שנגנבו דילמא קאי אמקום מחיצה שנפרץ. וע"ז אימר באלו אבנים מחצה לזה דהיינו דלא כמ"ד כולו לזה וכולו לזה אלא מחצה לזה ולא מיירי באבנים של שותפין שנגנבו דהתם הוא לפי ערך החלקים והכא מיירי בנשתייר וכל מה שהוא עומד במקומו מחצה לזה ומחצה לזה ודו"ק):

הלכה ג

קטע ב

שם (ה"ג) המקיף את חבירו משלש רוחותיו כו' אין מחייבין אותו ר' יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל ובגמ' רב הונא אמר ובלבד כשעה שבנה עכשיו דאין הוי בני דכופין בני לה דכופין ברם הכא הוי בני דכופין ובנתי' בלבנין גבי לי' כיפין (ט"ס וצ"ל דלבנין) וכל שעה דנפל בני לה ר' יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעי' מגלגלין עליו את הכל והנה הפ"מ נדחק בזה [ולי נראה שהוא כמו דאמרינן בב"ב (ד' ד) איתמר רב הונא אמר הכל לפי מה שגדר חייא בר רב אמר הכל לפי דמי קנים בזול תנן המקיף את חבירו מג' רוחותיו וגדר את הראשונה ואת השני' ואת השלישית אין

מחייבין אותו הא רביעית מחייבין אותו אימא סיפא ר' יוסי אומר אם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל בשלמא כו' אלא לחייא בר רב דאמר הכל לפי דמי קנים בזול מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי כו':

וע"ז אומר רב הונא אמר ובלבד בשעה שבנה עכשיו דאין הוי בני דכופין בני לה דכופין ברם הכא הוי בני דכופין ובנתי' בלבנין גבי ליה דלבנין (פי' דאם לא בנה רק בלבנין אין מחייבין אותו רק בדלבנין). וע"ז מסיים ר' יוסי אומר היינו סיומא דמימרא דרב הונא (ודלא כמו שפי' הפ"מ דהוא פסקא דמתניתין ועלה קאי הא דאמר רב הונח אמר כו' אלא שהוא סיום דברי רב הונא דהיינו שמפרש מהו הנ"מ בין ת"ק לר' יוסי ע"ז אומר דת"ק אומר דאם עמד וגדר את הרביעית מגלגלין עליו את הכל כמו שגדר את הרביעית דאם גדר בלבנין אינו חייב לשלם דמי כיפין ורב הונא אמר מגלגלין עליו את הכל (פי' דכיון שהראה דניחא לי' ע"כ מגלגלין עליו את הכל):

והא דקאמר אח"כ רב הונא אמר מגלגלין עליו פשוטו של כותל קאי אהא דאמר לקמן מארבע אמות ולמעלה אין מחייבין אותו לבנות סמך לו כותל אחר אעפ"י שלא נתן עליו התקרה מגלגלין עליו את הכל ע"ז אומר דהאי מגלגלין עליו את הכל אין הפי' כמו שאמר תחילה מגלגלין עליו את הכל היינו כפי מה שגדר אלא שהפי' הוא מגלגלין עליו את הכל פשוטו של כותל (פי' שהוא כמו דאמרינן בב"ב (ד' ו) אמר רב הונא סמך לפלגא סמך לכולה וזהו הפי' של מגלגלין עליו את הכל) וע"ז אומר עד כדון לאורכו (פי' שאם סמך לפלגא סמך לכולא) וע"ז אומר לרחבו (פי' שצריך לשלם בעד כל עובי הכותל) ע"ז אומר כותל חצר לא נעשה אלא להציל לו (פי' שלא יצטרך לבנות כותל וע"כ אינו צריך לשלם בעד כל רוחב הכותל) ע"ז אמר ר' יוסי בר' בון תיפתר ע"י מרישיו (פי' שיכול לקרות עלי' אך הסמיכה יהי' ע"י מרישיו):

הלכה ה

קטע ד

שם (ה"ה) ר' יוחנן בשם ראב"ש מי שאינו רוצה לערב נכנסין לביתו ומערבין לו בע"כ עיין בספרי נועם ירושלמי (פ"ז דערכין) ושם ביארתי:

פרק ב

הלכה ו

קטע ב

שם (ה"ו) ניפול הנמצא בתוך כו' הדא דתימר בשאין דרך הרבים מפסקת בנתיים אבל בזמן שמפסקת לא בדא וכתב הפ"מ אכל בזמן שמפסקת דרך הרבים לא בדא אמרו דהולכין אחר הרוב משום דאיכא למיתלי בתר רובא דעלמא והוי של מוצאו עיין בספרי נועם ירושלמי בפ"ק דביצה (ה"ה) ושם ביארתי שהירושלמי חולק על הש"ס דילן דהירושל' סובר דרוב וקרוב הולכין אחר הקרוב בקורבא דמוכח והא דקאמר הדא דתימא בשאין דרך הרבים מפסקת ביניהן אבל בזמן שמפסקת לא בדא אין הטעם כמו שכתב הפ"מ שהירושלמי סובר דרוב וקרוב הולכין אחר הרוב אלא דהטעם שאם דרך הרבים מפסקת א"כ מתייאש ואין צריך להחזיר וכמו דאמרינן בב"מ (ד' כד) המוצא בסרטי' ופלטי' ובכל מקום שהרבים מצויים שם הרי אלו שלו לעולם ועי' מה שביארתי בפ"ב דב"מ (ה"ב) א"ל הן כו' בפלטי' דו בעי מפתרינא כהדא דרשב"א דמתניתא (כצ"ל) דהיינו הברייתא דקאמר רשב"א בב"מ (ד' כד) עיי"ש והכי משמע ממה שאומר אח"כ בירושלמי הדא ילפא מההיא שאם היו שנים שחייב להכריז וההיא ילפא מהדא שאם היו ג' שהוא של מוצאו אלמא דהטעם הוא משום יאוש והא דקאמר ההיא ילפא שאם היו ג' שהוא של מוצאו הוא מפני שאומר שאם הי' דרך הרבים מפסקת ביניהן לא בדא (פי' משום יאוש כמו שביארתי ודלא כהפ"מ) וע"ז אומר הדא ילפא מההיא שאם היו ג' הי' של מוצאו והוא כמו דאית' בירושלמי (פ"ה דגיטין ה"ו) ועל חטאת הגזולה שלא נודעה לרבים שהיא מכפרת מפני תיקון המזבח כו' וכמה הם רבים גוריון בשם ריש לקיש שלשה בני אדם ועיין בגיטין (ד' מו):

הלכה י

קטע ב

שם (ה"י) מתניתין מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה כו' ובגמ' ר' יעקב בר אידי בשם ריב"ל טעמין דרבנן מפני שישוב העולם בבורות ואיפשר לומר דטעמא דרבנן בבור דקאמר אם הבור קדם כו' דמשמע דתחילה מותר לחפור בור ואמאי הא הבור מזיק לחבירו וכמו דאמרינן בב"ב (ד' י"ז) איתמר הבא לסמוך בצד המיצר אביי אמר סומך ורבא אמר אינו סומך כו' אביי אמר סומך אפי' לרבנן דאמרי מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה ההם הוא דבעידנא דקא נטע איתא לבור אבל הכא בעידנא דקא חפר ליתא לבור ורבא אמר אינו סומך ואפי' לר' יוסי דאמר זה חופר בתוך

שלו וזה נוטע בתוך שלו ה"מ התם דבעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשיו דמזקי לה לבו אבל הכא אמ' לי' כל מרא ומרא דקא מחיית קא מרפית לארעאי:

וע"ז אומר ר' יעקב בר אידי בשם ריב"ל טעמין דרבנן מפני שישוב העולם בבורות ע"כ אם הבור קדם מתחילה מותר אע"ג דכל מרא ומרא מרפה לארעא של חבירו אעפ"כ מפני שישוב העולם בבורות ע"כ מיתר. וע"ז אמר ר' יונה בשם ר' יוחנן כך משיב ר' יוסי לחכמים כמה דאית לכון ישוב העולם בבורות אוף אנא אית לי ישוב העולם באילנות (פי' וע"כ מותר לסמוך האילנות וכפי מה שביארתי לעיל (סוף ב"מ) דשיטת הירושלמי הוא דסובר ר' יוסי דעל המזיק להרחיק את עצמו אך שהטעם מפני שישוב העולם באילנות:

קטע ג

(**שם**) א"ר יוסי ויאות שאם אתה אומר שרשין עיקר הן לביכוריםלא הי' אדם יכול להביא ביכורים מפני תיקון העולם מפני ששרשין של זה יוצאין לתוך שרשיו של זה ושל זה בשל זה לפום כן א"ר יוסא בשם ר"י אין שרשיו לענין ביכורים כלום ופי' הפ"מ דקאי אהא דגרסינן התם תני אם הבריך ברשות מביא וקורא ר' יוסי בשם ר' אמי והוא שנתן לו רשות לעולם הא לשעה לא כו' חיילי' דר' יונה מהדא הי' חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו ועצים לא לשעה הן מה עבד לה ר' יוסי שרשים שדרכן להחליף לעולם מכיון שדרכן להחליף לעולם הן כו' שמעינן מינה שהשרשים שיוצאין לתוך שדה חבירו אינה כלום לומר שזה אינו מביא בכורים לפי שהשרשים אינם עיקר לדין דביכורים והיינו דקאמר הכא ויאות אמר שאין השרשים היוצאין לשדה חבירו מזיקים לביכורים שלא יוכל זה להביא שאם אתה אומר שהשרשים הם עיקר לעיכוב הביכורים א"כ אין לך אדם שיביא ביכורים לעולם כדמפרש ואזיל:

והנה שגה בזה הפ"מ דלא קאי אהא דפליגי בביכורים דאמר ר' יוחנן כולן משום תורת גזל ירדו להם אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן מאיזה טעם אינם מביאים משום שנאמר ראשית ביכורי אדמתך ופליגי התם ר' יוסי בשם ר' אימי והוא שנתן לו רשו' לעולם הא לשעה לא ר' יונה בשם ר' אימי אפי' לשעה וזה יתבאר אח"כ:

אך דקאי על הא דערלה (פ"א) ר' יוסי בשם ר' יוחנן שרשין אין בהם ממש א"ר זעירא בפירוש שמעת מר' יוחנן אי בערלה הויתון קיימין כו' הדא מילתא בביכורים ואמר שרשים אין בהם ממש (פי' דהא דאמר שרשים אין בהם ממש לערלה א"כ צריך לומר דהא דשרשים אין בהם ממש היינו לענין אם השרשים בח"ל וגדל בא"י דלענין אם הוא שלו או אינו שלו לא שייך בערלה דהא הגזלן שנטע נמי חייב בערלה וכמו דתנן שם (פ"א) והגזלן שנטע והנוטע בספינ' והעולה מאיליו חייב. וא"כ צריך לומר דזהו לענין

אם גדל בא"י ונשרש בח"ל וכמו דאיתא (שם) א"ר זירא הדא דתימר שרשים אין בהם ממש בשהשרישו מח"ל לארץ. אבל אי אמר הדא מילתא בביכורים א"כ זהו מחמת דכתבו ראשית ביכורי אדמתך עד שיהיו כל הגידולים מאדמתך. ולזה איפשר לומר כמו דאמרינן בב"ב (ד' כ"ז) כי אתא רב דימי אמר בעא מיני' ר"ל מר' יוחנן אילן הסמוך למיצר בתוך ששה עשר אמה מהו א"ל גזלן הוא ואין מביאין ממנו ביכורים כי אתא רבין א"ר יוחנן א' אילן הסמוך למיצר וא' אילן הנוטה מביא וקורא שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. וע"ז אמר שם בירושלמי וריש ביכורים) דאיתמר הדא מילתא דשרשים אין בהם ממש הוא לענין ביכורים אבל לא לענין ערלה וע"ז אומר אח"כ א"ר זירא הדא דתימר שרשים אין בהם ממש בשהשרישו מח"ל לארץ. וע"כ אזלינן לחומרא שיהא כולו אסור משום ערלה. אבל בשהשרישו מארץ לח"ל שרשים יש בהן ממש:

וע"ז אומר הכא ויאות אמר (פי' לענין ביכורים יאות אמר ששרשים אין בהם ממש) שאם אתה אומר שרשין עיקר הן לענין ביכורים לא הי' אדם יכול להביא ביכורים לעולם מפני ששרשין של זה יוצאין לתוך שרשיו של זה כו' לפום כן אמר ר' יוסי בשם ר' יוחנן אין שרשיו לענין ביכורים כלום:

והא דפליגי בירושלמי (ריש ביכורים והבאתי לעיל) דאמר ר' יוחנן כולם משום תורת גזלן ירדו להם. א"ר יוסי מתניתא אמרה כן מה טעם אינן מביאים משום שנאמר ראשית ביכורי אדמתך אם הבריך ברשות מביא וקורא ר' יוסי בשם ר' אימי והוא שנתן לו רשות לעולם הא לשעה לא ר' יונה בשם ר' אימי אפי' לשעה חיילי דר' יונה מהדא קוצץ ויורד לעצים לא לשעה הן מה עביד לה ר' יוסי שרשים דרכן להחליף מכיון שדרכן להחליף לעולם כן. והנה כבר ביארתי בספרי עמק יהושע ובספרי נחלת יהושע (ס' כ"ב) דתלי' במחלוקת ר"ח ורש"י בתוס' ב"ב (ד' כ"ו) דאמר עולא אילן הסמוך למיצר גזלן הוא ואין מביאין ממנו ביכורים פי' ר"ח משום דאין מביאין גזל על המזבח כו' וא"כ סובר ר' יונה בשם ר' אימי דמהני אפי' נתן לו רשות לשעה אבל לפירש"י דאע"ג דמותר לסמוך אין מביאין ממנו ביכורים דבעינן שר הביא מארצך. וע"כ סובר ר' יוסי בשם ר' אימי והוא שנתן לו רשות לעולם דאל"ה לא הוי מארצך:

והנה אמרינן בב"ב (ד' פ"א) א"ל ר"ש בן אליקים לר' אלעזר מ"ט דר"מ באילן א' ומ"ט דרבנן בשני אילנות א"ל דבר שהראשונים כו' א"ר כו' דילמא ר"מ באילן א' ספוקי מספקא לי' ורבנן בשני אילנות ספוקי מספקא להו כו' והבאתי שם מה שהקשה הח"ש דכיון דבספיקא דקרקע אוקמינן בחזקת מרא קמא א"כ הוה ודאי כמו שאין לו קרקע א"כ אמאי מביא דכיון דודאי לית לי' קרקע והנה זה תלוי במה שהאריך הקצה"ח בקונטרס

הספיקות אי חזקת מרא קמא הוי חזקה המכרעת כמו חזקה באיסורא או שהוא כמו חזקה ממון דהמוציא מחבירו עליו הראי' וע"כ לא הוי רק בתורת ספק וע"כ אע"ג דלית לי' קרקע מחמת דמוקמינן בחזקת מרא קמא אעפ"כ לענין ביכורים צריך להביא מספק דילמא יש לו קרקע והוי מארצך וזה תלוי אם הוא שלו בעצם או לא עיי"ש שהארכתי בזה והבאתי הירושלמי (פ"א דביכורים) צריכה לר"י המוכר שביל לחבירו מקום דריסה הוא מכר או עד התהום מכר. אין תימר מקום הדריסה מכר מביא וקורא (פי' המוכר משום דאינו יונק מקרקע של חבירו) אין תימר עד התהום מכר לא יביא כל עיקר ומספק מביא ואינו קורא. ורבנן פשיטא לון שמכר עד התהום. אלמא דאע"ג דהוי אם מכר לו עד התהום לא אמרינן דאוקי בחזקת מ"ק והמוכר יביא ויקרא. אלא כיון דמ"מ ספק הוא ע"כ אינו מביא וקורא. והכי מוכח נמי מהא דאמרינן התם בירושלמי מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך של רבים מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך שלו ודרך הרבים באמצע. א"ר אימי אתי דר"י כר"א דתנינן תמן אין עושין חלל תחת רה"ר בורות שיחין ומערות. ר"א מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים כמה דר"א אמר תמן תחת רה"ר הוא שלו. כך ר' יהודה אמר תחת רה"ר הוא שלו. ר' שמואל בר רב יצחק בעי אין כר"א יביא ויקרא. א"ר יוסי מיסבר סבר ר' שמואל בר רב יצחק שר' לעזר מתיר לעשות כן והוא שלו לעולם אלא ר"א מתיר לעשות כן וכל הקודם זכה. (פי' וע"כ כיון שהוא מוחזק ע"כ מתיר לעשות וכל שהוא מצד הספק אף שמותר לעשות אעפ"כ אינו יכול לקרות מספק) וא"כ מוכח שאפי' המוכר מוחזק אעפ"כ אינו יכול להביא ולקרות אע"ג דאית לי' חזקת מ"ק. והכא נמי להיפך אע"ג דמ"מ לית לי' קרקע אעפ"כ כיון דאזלינן בתר עצם הקרקע ע"כ הוי רק ספק וצריך להביא. (ואיפשר לומר דר' אימי ור' יוסי לטעמייהו אזלי דאמרינן לעיל ר' יוסי בשם ר' אימי והוא שנתן לו רשות לעולם. והאי ר' אימי היינו אליבא דר' יוסי ולא אליבא דר' יונה דאפי' רשות לשעה מהני) וע"כ לא מהני חזקת מ"ק בכה"ג. משא"כ בהא דב"מ (ד' ו') דהתם מהני החזקה וכמו שביארתי:

[**והנה** אף שביארתי לעיל בב"מ (סוף פ' השואל) בהא דאמרינן שם והיכי אם כשבא עליו בסוף החודש גבי לי' כולה ואם כשבא עליו בר"ח א"ל פוק לך שמואל אמר כיני מתניתא כשבא עליו באמצע החודש ורב אמר דינא דגר וביארתי שם דתפיסה לא מהני רק בגר אבל בשאר דברים לא מהני תפיסה. והוא משום דשיטת הירושלמי הוא דלא כשיטת הש"ס דילן דאמרי' (בב"ק ד' מ"ו) שזהו מטעם דמאן דכאיב לי' כאיבא אזיל לבי אסי' וע"כ מהני תפיסה כיון שהשני הוא מוחזק אבל לשיטת הירושלמי דילפינן מקרא כמו דאמרינן בסנהדרין (פ"ג ה"ח) ומנין דהמוציא מחבירו עליו הראי' ר' קריספא בשם

ר' חנני' בן גמליאל יגיש אליכם יגיש ראיותיו וא"כ כיון דילפינן מקרא ע"כ לא מהני תפיסה וכמו דאמרי' בפרק קמא דב"מ דאי תקפו כה מוציאין מידו:

אך אעפ"כ חזקת מרא קמא בלא חזקת ממונא גרוע. והוא כמו שכתב רבינו שמואל בב"מ (ד' ק"א) בד"ה הא מני סומכוס היא דהא דקאמר סומכוס יחלוקו לא פליג רק אחזקת מרא קמא ובזה אמר יחלוקו דהיינו כגון דקיימה באגם אבל הא דפריך וליחזי ברשות דמאן קיימא וליהוי אידך המוציא מחבירו עליו הראי' בזה לא פליג סומכוס וא"כ חזקת ממונא עדיפא טפי:

ועיין בקונטרס הספיקות במה שהביא מה שכתב הראב"ד בחידושיו העתיקו מוהרב"א בשיטתי' בהא דהמחליף וכתב הראב"ד ואם ישאל השואל למה לא הקשו מר"נ מהא מתניתין דהיו לו שני עבדים ושתי שדות וכמו שהקש' למעלה וכשהלוקח אומר גדול והמוכר א"י אמאי זכה בגדול נימא אע"ג דברי ושמא הוא אוקי ממונא בחזקת מרי' ומאי ניהו מוכר איבעית אימא הא אוקימנא בעומדת באגם ובסימטא ואע"ג דאיכא למימר דאוקמינה בחזקת מרא קמא כיון דברי ושמא נינהו לא אמרינן ובין לרבנן ובין לסומכוס לברי יהבינן ליה ולא לשמא ואיבעית אימא כו' עיי"ש הרי דהראב"ד סובר דברי ושמא עדיף מחזקת מ"ק לחודא שוב מצאתי ברמב"ן בחידושיו לב"ב בפ' ח"ה (ד' ל"ד) שכתב כדברים האלה ובכל הנך דיני בין בדיני שיחלוקו בשבועה או שלא בשבועה בין בד"ג אי נמי ביתא מונח ה"מ בברי וברי אבל בברי ושמא בכולהו ברי עדיף דהא ליכא לחד מינייהו חזקת ממונא אבל היכא דאיכא חזקה דממונא בין דאיתי' השתא ברשותי' בין דמוקמי' לה אחזקה דמ"ק כגון המחליף פרה בחמור לרבנן אפי' בברי ושמא דלא קיי"ל כסומכוס כלל אלא כרבנן דאמרי זכג"ב המע"ה ואפי' ניזק אומר ברי ומזיק שמא עכ"ל וזו כדעת הטור ונראה דסברי דלרבנן חזקת מ"ק אלים כחה כמו ח"מ ועדיין איכא למידק בחזקת ממון לחוד בלא חזקת מ"ק והמחזיק טוען שמא ואידך ברי אם בכה"ג אמרינן ג"כ ח"מ עדיף או לא ודבר זה לא מצאתי ראי' אך דעתי נוטה דבכה"ג ג"כ ח"מ עדיפא ולענין רובא בהא דקיי"ל אין הולכין בממון אחר הרוב נגד ח"מ לחוד או מ"ק לחוד אזלינן יתבאר לקמן בס"ד בכלל רובא:

והנה יש להביא ראיה מהירושלמי דאפי' בחזקת מ"ק לא מהני ברי ושמא וכמו דאיתא בירושלמי (פ"ב דיבמות ה' י"א) ובפ"ג דקידושין (ה"ז) מהו נאמן שמואל אמר נאמן ליתן גט אסי אמר נאמן לכנוס רב הונא בשם רב אמר נאמן לכנוס ואין למידין הימנו דבר אחר מהו אין למידין ממנו דבר אחר אחת משדותי מכרתי ואיני יודע למי מכרתי ובא א' ואמר אני לקחתי לא כל הימנו והטעם כתב הפני משה שם משו' דגבי קידושין מירתת וירא

לשקר משא"כ גבי ממונא לא מירתת ומשום הכי באומ' אחת משדותי מכרתי ואיני יודע למי מכרתי ובא אחד ואמר אני לקחתי שאינו נאמן וא"כ הוא ברי ושמא שהמוכר הוא שמא והלוקח טוען ברי וא"כ לפי שיטת הראב"ד דלענין חזקת מ"ק ברי ושמא ברי עדיף א"כ הכא ברי ושמא הוא ואפ"ה אינו נאמן ואינו נאמן לכנוס רק בקידושין אליבא דר' יוחנן משום דמירתת. אבל בממונא דלא שייך הא דמירתת אינו מועיל ברי ושמא אפי' לענין חזקת מ"ק ובחוה"מ (ס' רכ"ב) כתב הרמ"א יש מי שכתב האומר שזה מכרתי ואיני יודע למי ובא אחר ואמר אני הלוקח נאמן וכתב ע"ז הש"ך עיין בה"מ (פ"א מהל' אישות) כנראה שחולק משמי' דהרשב"א על דין כו' ועיין בירושלמי בקידושין (פ' האומר) והנה הא שכתב הגהת מיימוני והביאו הרמ"א הוא לשיטת הראב"ד שהבאתי דלענין חזקת מרא קמא אמרינן ברי ושמא ברי עדיף וא"כ בקרקע שהיא בחזקת מרא קמא פסק דברי ושמא ברי עדיף כש"כ הכא דליכא כלל חזקת מרא קמא וע"כ ודאי דברי עדיף משמא והרשב"א שחולק על זה הוא בשיטת הרמב"ן דברי ושמא לא עדיף הברי אפי' לענין חזקת מ"ק נמי וע"כ לא מפקינן נמי מיד חמ"ק אעפ"י שהודה שכבר מכר אעפ"כ כיון שאינו יודע איזה שדה מכר ולמי מכר לא מפקינן מיד המוחזק או שאינו צריך ליתן לו לכל הפחות רק שדה הקטנה וכמו דאמרינן בב"מ (ד' ק') וכן ב' שדות אחת גדולה וא' קטנה כו' ואין לו אלא קטנה וכמו שיתבאר לקמן]:

אך מה שהקשה מהירושלמי על זה דהא מהירושלמי משמע דאפי' לענין חזקת מ"ק אמרינן דהמוציא מחבירו עליו הראי' והוי כמו חזקת ממונא וע"כ אמרי' בירושלמי (פ"א דביכורים) ריב"ח בעי קנה אילן א' לא קנה קרקע שנים לא קנה קרקע א' אינו מביא כל עיקר שנים מביא ואינו קורא א"ל ר"ח מילין דצריכין לבי' וועדא שאל (והוא כמו דאמרינן בב"ב (ד' פ"א) דבר שהראשוני' לא אמרו בהם טעם תשאילני כו' כדי לביישני ואמאי לא קאמר הירושלמי הטעם כמו דאמרינן בש"ס דילן (שם) דספוקי מספקא לי' אי קנה קרקע או לא וע"כ מביא ואינו קורא. והוא משום דסובר דחזקת מ"ק הוי חזקה המכרעת וא"כ כיון שהקרקע הוא בחזקת מ"ק א"כ אמאי מביא כלל:

אבל לשיטת הש"ס דילן דלא הוי חזקה המכרעת והראי' דהא משני דספוקי מספקא להו אי קנה קרקע או לא וע"כ מביא ואינו קורא ואמאי מביא הא בספיקא דקרקע מוקמינן בחזקת מ"ק. וא"כ ע"כ צריך לומר שהוא כמו חזקת ממונא דלא הוי חזקה המכרעת אלא מחמת דמאן דכאיב לי' כא בא אזיל לבי אסי' ובכה"ג הוי חזקת מ"ק וע"כ ניחא כיון דספוקי מספקא להו אי קנה קרקע או לא ע"כ מביא ואינו קורא ואיפשר לומר דחזקת מרא קמא הוי כמו חזקת ממונא וע"כ לשיטת הירוש' דחזקת ממונא ילפינן

מקרא דהמוציא מחבירו עליו הראי' ותפיסה לא מהני רק בנכסי הגר וכמו שביארתי וע"כ חזקת מ"ק הוי נמי חזקה ודאית לשיטת רב. וע"כ בעי בירושלמי דמ"ט דרבנן כיון דהוי חזקה המכרעת אבל לשיטת הש"ס דילן דחזקת ממונא לא הוי חזקה המכרעת דספוקי מספקא לי' ע"כ מביא וא"ק (והא שהבאתי לעיל דמשמע דהירושלמי סובר דלא הוי חזקה המכרעת היינו לשמואל שסובר דתפיסה מהני וכמו שאומר דבבא באמצע החודש עסקינן ע"כ סובר דחזקת מרא קמא ודאי לא עדיפא מחזקת ממונא וע"כ לא הוי רק בתורת ספק משא"כ לשיטת הירושלמי הוי חזקה המכרעת כמו חזקת ממונא:

ולפי"ז לא תקשה מהירושלמי על הך שהביא הרמ"א שהאומר שדה מכרתי ואיני יודע למי ובא א' ואמר אני לקחתי נאמן שהוא כשיטת הראב"ד דלענין חזקת מרא קמא ברי עדיף משמא ומוציאין מחזקה מ"ק. ומהירושלמי אין ראי' שהוא סובר דחזקת מ"ק הוי חזקה המכרעת וע"כ לא מפקינן מיני' אעפ"י שהודה שכבר מכר אך שאינו יודע למי ועוד שאומר אחת משדותי מכרתי וע"כ מוקמינן כל אחת בחזקת מרא קמא. ואעפ"י שהודה שא' מן השדות מכר וא"כ איך מוקמינן שניהם בחזקת מ"ק. אך התוס' כתבו ביבמות (ד' קי"ח) דמייתי ראי' מהא דשני שבילין דשניהם מוקמינן אחזקתי' ועוד דכיון דאמרינן אוקי בחזקת מ"ק ע"כ הוא מוחזק בהגזולה וכמו דאיתא בב"מ (ד' ק') לענין היו לו שתי שדות אחת גדולה ואחת קטנה:

אך בלאו"ה אין ראי' מהירושלמי כלל להא שהביא הרמ"א. דבשדה אחת כיון שהודה שמכר ואינו יודע למי א"כ לית לה כלל חזקת' מרא קמא דהא הודה שמכר (וע"כ אפי' הרמב"ן שחולק על הראב"ד וסובר דאפי' לענין חזקה מ"ק אמרינן דברי ושמא המוציא מחבירו עליו הראי' התם הוי חזקת מרא קמא. וע"כ לא מפיק מחזקת מ"ק ע"י ברי ושמא). אבל בהירושלמי דמיירי שאומ' אחת משדותי מכרתי וא"כ על כל שדה ושדה הוי חזקת מרא קמא ובחזקת מ"ק לא מהני ברי ושמא כמו שכתב הרמב"ן. אך לשיטת הראב"ד קשי' דהא סובר דלענין חזקה מרא קמא מהני הא דברי ושמא ברי עדיף וא"כ אמאי לא מהני בהא דב' שדות מכרתי וא"כ צריך לומר כמו שביארתי תחילה דהירושלמי סובר דחזקה מ"ק הוי חזקה המכרעת וע"כ לא מהני הא דהוי שמא והשני ברי משום דהוי חזקה המכרעת לשיטת הירושלמי כמו שהבאתי ראי' מהא דלא משני הטעם דבב' אילנות מביא ואינו קורא אבל לשיטת הש"ס דילן דלא הוי חזקה המכרעת ע"כ כתב הראב"ד דברי ושמא ברי עדיף לענין חזקת מרא קמא:

[**ועוד** איפשר לומר דמהירושל' אין ראי' כלל לענין ברי ושמא והוא לפי מה שביארתי בסיף ב"ק ובב"מ דהירושלמי סובר דברי ושמא ברי עדיף אפי' להוציא מן המוחזק בממון

וכמו דאיתא בירושלמי (סוף ב"ק ה"ז) הוצאתי מן הכיס ונתתי לך והוא אומר איני יודע רב הינא אומר אומרי' לו את לית ידע אהן ידע וביארתי שם דהירו' סובר דברי ושמא ברי עדיף. וכן ביארתי שם דאפי' ר' יוחנן דאמרינן בש"ס דילן בב"ק (ד' קיח) איתמר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב ר"נ ור' יוחנן אמרי פטיר אך הירושלמי סובר דאפי' לר' יוחנן נמי ברי ושמא ברי עדיף. ע"כ אמרינן שם ר' יוחנן אמר בבא לצאת ידי שמים והוא משום דסובר דברי ושמא ברי עדיף וא"כ כיון שסובר דאפי' במוחזק ממש ברי ושמא ברי עדיף וא"כ מכש"כ בחזקת מרא קמא וא"כ אמאי אמרינן הכא בירושלמי בקידושין ר' יוחנן אמר נאמן לכנוס ואין למידין ממנו דבר אחר א' משדותי מכרתי ואיני יודע למי מכרתי ובא א' ואמר אני הוא שלקחתי' לא כל הימנו וא"כ קשה דהא הירושלמי סובר דברי ושמא ברי עדיף וא"כ אמאי אינו נאמן.

ע"כ נראה לי דהירושלמי סובר הא דברי ושמא ברי עדיף היינו בשטענו ברי מתחילה ע"כ ברי ושמא ברי עדיף אבל אם המוכר אמר תחילה שאינו יודע למי א"כ הברי גרוע מחמת שהוא קאמר תחילה שאינו יודע בכה"ג לא הוי ברי ושמא ברי עדיף וע"כ אמרינן בסוף ב"ק (שם) ר' יוחנן אמר בבא לצאת ידי שמים דאמרי' בשלא תבעו אדם אלא מעצמו הודה. וע"כ סובר הירושלמי דאפילו תבעו אח"כ בברי לא הוי ברי ושמא מאחר שקדמה הודאת השמא לטענת הברי וע"כ אמר רב הונא אח"כ מנה הוצאתי לך מן הכיס ונתתי לך והוא אומר איני יודע רב הינא אמר אומרין לו לית את ידע אהן ידע היינו בשקדמה תביעת הברי להודאת השמא אבל לא בשאומר תחילה שאינו יודע אם נתחייב לו וזהו דינא דמתניתין האומר לחבירו גזלתיך הלויתני הפקדת אצלי ואיני יודע אם החזרתי לך חייב לשלם והיינו לצאת י"ש כמו דאמר ר' יוחנן בבא לצאת ידי שמים אבל איני יודע אם גזלתיך כו' פטור מלשלם כיון שלא תבעו תחילה ואע"ג שאומר אח"כ ברי.

ובזה איפשר לבאר הירושלמי (ספ"ו דשבועות) ר' יהושע דיומא בעי קומי ר' יונה תמן את אמר לית את ידע אהן ידע והכא את מר הכן ואיפשר שהקשה לו אהך מילתא גופא דאם א' אמר אחת משדותי מכרתי כו' דלא כל הימנו ע"ז אומר תמן יש חילול שביעה הכא ליכא חילול שבועה (פי' דאם קדמה תביעת התובע יש שבועה במודה במקצת הממון וע"כ אם טוען אח"כ שמא ברי עדיף משא"כ אם הודה תחילה ליכא חילול שבועה כמו דאיתא בשבועות (ד' מ') אמר רב ענן אמר שמואל טענו חיטים וקדם והודה לו בשעורין אם כמערים חייב אם במתכוין פטור והוא מפני שקדמה ההודאה להתביעה. וה"נ אם הודה לו תחילה בשמא ואח"כ טענו ברי פטור ובספרי נועם ירושלמי (בפ"ג דקידושין) ביארתי באופן אחר עי"ש:

פרק ג

הלכה א

קטע ד

ר' סימון אחוה דר"י בר זבדי בשם רב תינוק כל זמן שמושלך בשוק אביו ואמו מעידין עליו נאסף מן השוק צריך שני עדים ואביו ואמו נעשין לו כשני עדים אמר ר' אבהו וחשוד אדם לומר על מי שאינו בנו שהוא בנו דילמא בנכסי הגר (בימים קדמונים)אתאמרת) א"ל הרי כל רבותינו שבגולה מעידין עלינו שכך שמענוה פו' (ופי' הפ"מ וחשוד אדם לומר ר' אבהו אסיפא הוא דפריך מ"ט דאביו לבדו אינו נאמן וכי חשוד אדם לומר על מי שאינו בנו שהוא בנו ואעפ"י שנאסף מן השוק מ"מ ליהמני' מטעמא דאין אדם חשוד בזה ומה לו לשקר בכך) וע"ז אומר דילמא בנכסי הגר ובימים קדמונים) אתאמרת ופי' הפ"מ שמא לא אמרו אלא בגר שאין לו יורשין ובהא הוא דאיכא למימר שאוסף לו א' מן השוק ולומר עליו בנו הוא כדי שיירשנו ולפיכך הוא אינו נאמן לפי שחב לאחרים הוא דנכסי הגר שמת ואין לו יורשין כל הקודם זכה והוא דוחק:

ע"כ נראה לי דר' אבהו פריך על הא דאמר נאסף מן השוק צריך שני עדים ואביו ואמו נאמנים אבל האב לחודי' אינו נאמן וכי חשוד אדם לומר על אינו בנו שהוא בנו וע"ז אומר דילמא בנכסי הגר (בימים קדמונים) אתאמרת והוא באמת בנו אך שחוששין אנו דילמא אתיליד לי' בעודו עובד כוכבים וא"כ הולד אזיל בתרה ואינו בנו ליורשו. והא דקאמר שהוא בנו הוא מצד שמרחם עליו מחמת שהוא בעצה בנו וע"כ אם אביו ואמו מעידין עליו שבנו הוא דהיינו שנולד לו אחר הגירות נאמנים אבל אביו לחודי' אינו נאמן דדילמא נולד לו קודם הגירות ע"כ אין נאמן לומר שהי' הורתו ולידתו בקדושה לענין לירשו וע"ז אומר דילמא למא בנכסי הגר אתאמרת דהיינו לירש את הנכסים. (ועי' מה שביארתי בספרי נועם ירו' בסוף קידושין על הא שאמר שם אית תניי תני על קדמייתא נאמן ר' זריקא בשם ר' הונא היו מחזיקין אותו שהוא משפחתו נאמן עיין שם)

ובזה יתבאר הירושלמי (ספ"ד דקידושין ה"ז) תמן תנינן האומר זה בני נאמן ר' אבהו בשם ר' יוחנן לתת לו אבל לא ליקח ממנו א"ר יוסי ולאו מתניתא היא אפי' שניהם אומרין על העובר שבמעי' ממזר הוא אינן נאמנים דילמא על דר' יהודה איתאמרת דר"י אומר נאמנים עלי' ר' אבהו בשם ר' יוחנן לתת לו אבל לא ליקח ממנו כו' תני נאמן על הגדול ואינו נאמן על הקטן איזהו גדול ר' זעירא אמר כל שים לו אשה ובנים ר' אבהו בשם ר' יוחנן כל שיש לו אשה מתניתא פליגא על ר' אבהו גר (בימים קדמונים) שמל ולא טבל והיו לו בנים ואמר מלתי ולא טבלתי נאמן ומטבילין אותו בשבת משם מה

נכייה דברי ר' יהודה מה עבד לה ר' אבהו פתר לה משם מה בכך. (ופי' הפ"מ משום נכיי' משום נקי' בעלמא) מה עבד לה ר' אבהו הא שמעינן מהכא דנאמן פתר לה משום מה בכך כלומר דקסבר ר' אבהו דגר ובימים קדמונים) לא בעי מילה וטבילה אלא במילה לחוד סגי ולפיכך מטבילין אותו בשבת דמה בכך דלא צרי' טבילה ולאו מתקן גברא מקרי ומהאי טעמא נמי נאמן שהרי אין פוסל עצמו כלום וקמל"ן דלא חיישינן שמא ערבי מהול כו' וקשה לפירושו דמאי מקשה על דר' אבהו דילמא הא דקאמר נאמן מיירי שהיו לו בנים קטנים שאין להם אשה וע"כ נאמן לפוסלו:

ע"כ נראה לי דקאי אהא דאמרינן לעיל (או שנתחלפו השורות וצריך לגרוס הא לעיל) והא דקאמר תמן תנינן האומר זה בני נאמן ר' אברו בשם ר' יוחנן לתת לו אבל לא ליקח ממנו א"ר יוסי ולאו מתניתא היא אפי' שניהם אומרים על העובר שבמעי' אין נאמנים דילמא על דר' יהודה אתאמרת דר' יהודה אומר נאמנין עלי' ר' אבהו בשם ר' יוחנן לתת לו אבל לא ליקח ממנו וע"ז מקשה על הא דאמר ר' אבהו דאין נאמן רק לתת לו אבל לא ליקח ממנו וע"ז אומר מתניתא פליגא על ר' אבהו גר (בימים קדמונים) שמל ולא טבל והיו לו בנים ואמר מלתי ולא טבלתי נאמן ומטבילין אותו בשבת משם מה נכיי' דברי ר' יודה. וא"כ קשה הך ברייתא דקאמר דאם מלתי ולא טבלתי נאמן והיינו לפסול הבנים כמו שהקשו התוס' ביבמות (ד' מ"ז) מעשה בא' שבא לפני ר' יהודה ואמר לו נתגיירתי ביני לבין עצמי אמר לי' ר' יהודה יש לך עדים אמר לי' לאו יש לך בנים א"ל הן אמר לי' נאמן אתה לפסול עצמך ואי אתה נאמן לפסול בניך כו' והקשו התוס' בד"ה נאמן אתה כו' היכי דמי אם אשתו היא עובדת כוכבים ממה נפשך בניו פסולים דאין קרוי בנך אלא בנה ואם הי' אשתו ישראלית ממה נפשך בניו כשירים דקייל"ן עובד כוכבים הבא על בת ישראל הולד כשר וכי תימא נהי דממזר לא היי פגום מיהא הוי הא השתא נמי דאין נאמן פגומין הן דר' יהודה אית לי' בפ' עשרה יוחסין כו' ויש לומר דקסבר ר' יהודה עובד כוכבים ומזלות הבא על בת ישראל הולד ממזר דבסנהדרין (ד' נ"ג) אמר דר' יהודה סבר לה כר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין:

וא"כ קשה נמי על הבריית' שמביא בירו' (גר בימים קדמונים) שמל ולא טבל והיו לו בני' ואמר מלתי ולא טבלתי נאמן ומטבילין אותו בשבת דלמאי נאמן דאם אשתו הי' עובדת כוכבי' א"כ בלא"ה הולד אזיל בתרה וממה נפשך בניו פסולים דאין קרוי בנך אלא בנה ואם אשתו היא ישראלית א"כ עובד כוכבים הבא על בת ישראל הולד כשר [וליכא לתרוצי כמו שכתבו התו' דר' יהודה סובר כר"ע דאין קידו' תופסין בחייבי לאוין והוי הולד ממזר דר' אבהו לא סבר הכי והוא שהביאו התוס' ראי' מהא דאיתא בסנהדרין

(ד' נ"ג) תני' ר' יהודה אומר אם לא הי' אמו ראוי' לאביו אינו חייב אלא משום האם בלבד ופריך מאי אינה ראויה לו אילימא חייבי כריתות כו' מכלל דרבנן סברי אע"ג דאינה ראוי' לו הא לית לי' קידושין בגוה אלא חייבי לאוין ור' יהודה סבר לה כר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין כו' כי אתא ר' יצחק תני כדתנן ר יהודה אומר אינו חייב אלא משום האם בלבד וטעמא מאי אמר אביי דאמר קרא אמך היא משום אמו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת אב ובירושלמי (פ"ז דסנהדרין ה"ו) איתא תמן תנינן ר"י אומר אם לא הי' אמו ראוי' לאביו אינו חייב אלא א' כו' ר' אבהו בשם ר' יוחנן לא שני' היא בין שהי' אמו ראוי' לאביו בין שאין אמו ראוי' לאביו אינו חייב אלא אחת טעמא דר' יוחנן אמך היא משום אמו אתה מחייבו כו' וא"כ כיון דר' אבהו אמר ר' יוחנן מתרץ לה כמו דמתרץ אביי דאמך היא משום אמו אתה מחייבו ולא כמו דתני בברייתא אם לא הי' אמו ראוי' לאביו. וא"כ אין צריך לתרץ הא דתנן ביבמות דר' יהודה מחליף איסור מצוה לאיסור קדושה דלדבריו דת"ק קאמר ולי' לא סבירא לי' כדמתרץ לה בסנהדרין (ד' נג) אלא דר' יהודה סובר דקדושין תופסין בחייבי לאוין וא"כ עובד כוכבים הבא על בת ישראל הולד כשר]:

וא"כ קשה הא דאמר גר ובימים קדמונים) שמל ולא טבל והיו לו בנים ואמר מלתי ולא טבלתי נאמן ומטבילין אותו כו' דלמאי הוא נאמן כמו שהקשו התוס' דאם אשתו הי' עובדת כוכבים א"כ ממה נפשך הולד אזיל בתרה ואם הי' ישראלית א"כ עובד כוכבים הבא על בת ישראל הולד כשר דהא לר' אבהו (לשיטת הירושלמי) סובר דר"י אינו סובר כר"ע דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין והוי הולד ממזר אלא ודאי דזהו לענין ירושה שהוא אומר מלתי ולא טבלתי וקסבר הירו' דר"י סובר דבעינן מילה וטבילה וא"כ כיון דאמ' מלתי ולא טבלתי א"כ הי' עו"ג ובא על אשתו ישראלית ואם כן אף על גב דהולד כשר אפ"ה לא הוי בנו דהולד אזיל בתרה וא"כ אינו יורשו (ועיין בקידושין (ד' י"ז) לא קשי' כאן שהורתו כו' ובפירוש רש"י ותוס' שם) וע"ז אמר דאם אמר מלתי ולא טבלתי נאמן (פי' דנאמן שלא יירשנו הבנים) ומטבילין אותו בשבת משום מה נכיי' (פי' דמטבילין אותו והי' סבור דקאי על הבנים ואע"ג דהבנים בלאו"ה כשרים דהולד אזיל בתרה אך משום נכיי' (פי' נקיות) וכמו שכתב הח"ש בחלק אה"ע (ס"ב) דאף שהולד כשר אעפ"כ צריך טבילה אך כיון שבאמת הולד כשר רק משום דמזהמין את הולד ע"כ צריך טבילה משום נכיי' וע"כ מטבילין אותו בשבת:

וע"ז מקשה על ר' אבהו דאמר דאפי' לר' יהודה הא דנאמן היינו רק לתת לו אבל לא ליקח ממנו כמו שהבאתי הירושלמי דאמר ר' יוסי ולאו מתניתא היא אפי' שניהם אומרי' על

עובר ממזר הוא אינן נאמנים דילמא על דר' יהודה אתאמרת דר' יהודה אומר נאמנים עלי' ר' אבהו בשם ר' יוחנן לתת לו אבל לא ליקח ממנו וע"כ מקשה מהך ברייתא דגר (בימים קדמונים) שמל ולא טבל כו' נאמן ומטבילין אותו בשבת וזה ודאי לענין שלא ירשו הבנים כמו שביארתי. וא"כ קשה דא"כ איך תנן דנאמן הא ר' אבהו אומר דאפי' לר' יהודה נמי אינו נאמן רק לתת לו אבל לא ליקח ממנו:

וע"ז אומ' מה עבד לה ר' אבהו פתר לה משום מה בכך (פי' דהא דקאמר נאמן הי נו שנאמן על עצמו וצריך להטבילו ור' יהודה סובר דבחדא סגי וע"כ נאמן על עצמו שלא טבל ומטבילין אותו בשבת משום דמן הדין הם כשירים ואעפ"כ צריך להטבילן דהא צריך טבילה נמי אלא דלענין גירות (בימים קדמונים) בחדא סגי וע"כ מטבילין אותן בשבת דמשו' נכיי' צרי' להטביל הבנים נמי דהא אע"ג דהולד אזיל בתרי' דהא הוא ישראל אך אעפ"כ כיון שלא הי' לו טבילה ע"כ צריך להטביל אותו וע"כ צריך להטביל הבנים ג"כ. וכיון שהוא רק משום מצוה ע"כ מטבילין אותן בשבת ואף אותו נמי מטבילין דבתחילה קס"ד דר"י סובר דמילה וטבילה בעינן א"כ הא דנקט ומטבילין אותן בשבת על הבנים קאי משום נכיי' והא דנאמן היינו לענין ירושה שלא ירשו וע"ז משני משום מה בכך דבחדא סגי וא"כ הבנים הוי שלו לענין ירושה אפי' כמו שהוא אומר מלתי ולא בג טבלתיטבלתי אך נאמן להצריכו טבילה וע"כ מטבילין אותן בשבת וכמו דאמרינן בש"ס דינן ביבמות (ד' מו) הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דברי ר' יהודה לפיכך מטבילין כו' בשבת דברי ר"י ר' יוסי אמר אין מטבילין אמר מר לפיכך מטבילין כו' פשיטא כיון דאמר ר"י בחדא סגי היכא דמל לפניו מטבילין (בימים קדמונים) כו' מהו דתימא לר"י טבילה עיקר וטבילה בשבת לא דקא מתקן גברא קמל"ן דר' יהודה או הא או הא בעי:

קטע ה

שם תמן תנינן אם הי' מחובר לקרקע ותלש כל שהוא קנה שמואל אמר לא קנה אלא מה שתלש אמר ר' אבדומא נחותא בנכסי הגר (בימים קדמונים) אתאמר רב חסדא א"ר יצחק בגין דלא תימר קשי' לשמואל את מר בנכסי הגר (בימים קדמונים) אתאמרת ופי' הפ"מ וכי בשביל שאתה סבור משו' דלא תקשה לשמואל ממתני' דקתני ותלש כל שהוא קנה דמשמע דקנה הכל את דחיק אנפשך לאוקמי לדידי' בנכסי הגר לא היא אלא דשמואל אפי' בעלמא קאמ' למילתי'

ואיפשר לומ' דקאמ' דלא תימר קשי' לשמואל את מר בנכסי כו' והוא כמו דאיתא בקדושין (ד' כז) דאמר שמואל מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת

מהן קנה כולן וע"כ מתרץ דשמואל מיירי בנכסי הגר וע"כ אמר דלא קנה אלא מה שתלש. וע"ז אומר בגין דלא תימר קשי' לשמואל את מר בנכסי הגר אתאמרת הא איפשר לתרץ דמיירי במתנה וכמו דאמרינן בקדושין (ד' כז) יפה כח חזקה שחזקה מכר לו עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולם במה דברים אמורים שנתן לו דמי כולן אבל לא נתן לו דמי כולן לא קנה אלא כנגד מעותיו וא"כ יש לתרץ דהא דשמואל אמר לא קנה אלא מה שתלש מיירי במתנה אך התו' בד"ה במה כתבו ואומ' הר"ח דבמתנה מיהא קנה כולו כשהחזיק באחת מהן בלא כסף רק במכר בעינן שנותן לו דמי כולן וא"כ לא יכול לתרץ דמיירי במתנה וע"כ מתרץ בנכסי הגר דלא נה אלא מה שתלש והטעם דבמתנה איכא דעת אחרת מקנה ע"כ קנה כולה משא"כ בנכסי הגר דליכא דעת אחרת מקנה ע"כ לא קנה אלא מה שתלש:

קטע 1

עוד שם רב חסדא אמר משך בהמה זו לקנות קנה לקנות ולדותי' קנה (צ"ל לא קנה) היא וולדותי' קנה (כצ"ל) א"ר נסא הדא דתימר בשלא הי' עוברה אבל אם הי' עוברה עשו אותה כא' מאיברי' ובפ"ק דקידושין אמרינן א"ר יוסי הדא דתימר בשלא הי' הבהמה עוברה אבל אם הי' עוברה עשו אותה כמשאה [איפשר לומר שבכאן הגירסא אמר ר' נסא ור' נסא סובר דעובר ירך אמו הוא וע"כ אומר אבל אם הי' עיברה עשו אותה כא' מאיברי' ור' יוסי ס בר דעובר לאו ירך אמו הוא וע"כ א"ר יוסי דאם הי' עוברה עשו אותה כמשאה וסובר דמשך בהמה זו לקנות כלים שעלי' קני ובש"ס דילן בב"מ (ד' ט') בעי' דלא אפשיטא היא אם אמר משוך בהמה זו לקנות כלים שעלי' אי מהני משיכה לאקנויי כלים כו' ועיין תוס' ד"ה משוך כו' אבל לא מטעם דעשו אותה כא' מאיברי' והוא דר' יוסי לטעמי' שסובר דעובר לאו ירך אמו הוא וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ה דב"ק ה"ה) ר יוסי בשם ר' יוחנן עוברין אין יוצאין בשן ועין ניחא בשן ועין (פי' דשן לא שייך בעוברין אבל עין שייך בעוברין (או איפשר שצ"ל ניחא בעין דאין יוצא כו' והוא כחו דאמרינן בקידושין (ד' כ"ד) ר"א אימר הרי שהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעי' פטיר מ"ט דאמר קרא ושחתה עד שיתכוין לשחתה) כו' בשן פי' דבשן איך יתיישב דהא העובר אין לו שיניים) וע"כ אמר ר' יוסי בר בון כיני מתניתא עוברין אין יוצאין בשן ועין של אמן וביארתי בספרי שפת הנחל (דרוש ה') שהטעם הוא משום דר"י אזיל לטעמי' דסובר דעובר לאו ירך אמו הוא ועיין בקדושין (ד' נ"ד) שהקשה המקנה על הא דאמרינן בקדושין (שם) ר"א אומר הרי שהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמעי' פטור מ"ט דאמר קרא ושחתה עד שיתכוון לשחתה דאי אמרינן דעובר ירך אמו

הוא א"כ כשמשחררין העובר הוי כמשחרר חצי עבדו ונהי דילפינן בגיטין (ד' מ"א) מקרא דוהפדה לא נפדתה דהוקש פטר לכסף דיכול לשחרר חצי עבדו אבל בשן ועין מנא לי' דיוצא לחירות כיון דעובר ירך אמו הוא וא"כ הא דקאמר בירושלמי ר' יוסי בשם ר' יוחנן דעוברין אין יוצאין בשן ועין של אמן א"כ מוכח דר' יוסי סובר דעובר לאו ירך אמו הוא. וע"כ אומר ר' יוסי בקדושין דהטעם משום דעובר עשו אותה כמשאה וסובר דאם משך בהמה זו לקנות כלים שעלי' קני' ור' נסא סובר דעובר ירך אמו, הוא וע"כ אימר עשו אותה כא' מאיברי']:

והנה המפרשים הק"ע והפ"מ נדחקו בפי' הירושלמי מאוד על הא דאמר ר' נסא הדא דתימר בשלא הי' עוברה אבל אם הי' עוברה עשו אותה כא' מאברי' דא"כ רב חסדא מיירי שלא הי' עוברה א"כ איך קאמר רב כשבא לקנות היא וולדותי' קנה דכיון שלא הי' עוברה א"כ הולדות שנולדו אח"כ ודאי קנה דהא נולדו מפרתו והפ"מ פי' שקאי על הוולדות שילדו מכבר דמיגו דמהני משיכה לדידה מהני לולדות והוא תמוה דכיון דכבר ילדה א"כ איך מהני המשיכה לולדות:

ע"כ נראה לי (שיש ט"ס בירושלמי וחילוף השורות וכצ"ל) רב חסדא אמ' משך בהמה זו לקנות קנאה לקנות וולדותי' קנה לקנות היא וולדותי' לא קנה (ובכאן צריך לגרוס) והתני המוכר עוברי בהמתו לחבירו לא עשה כלום וולדי שפחתו לחבירו לא עשה כלום מעשרות שדה לחבירו לא עשה כלום אויר חורבתו לחבירו לא עשה כלום אלא מוכר לו בהמה ומשייר לו עוברה מוכר לו שפחה ומשייר ולדה מוכר לו שדה ומשייר לו מעשרות מוכר לו חורבה ומשייר לו אוירה (ובכאן צ"ל) א"ר נסא הדא דתימר בשלא הי' עוברה אבל אם הי' עוברה עשו אותה כא' מאיברי' (והפי' הוא שרב חסדא אמר משך בהמה זו לקנותה קנאה פי' קנה עם הולד דמיירי שהיא מעוברת ואע"ג דהולד הוי דשלב"ל אפ"ה נקנה עם הפרה) לקנותה וולדותי' קנה (פי' דזה ודאי כיון שפירש לקנותה עם וולדותי' קנה דהא אפי' האומר בהמה זו קני לפי מה שביארתי דקאי על הולד ג"כ ולא קאמר אלא משום דצריך לומ' אח"כ לקנות ולדות לא קנה לקנות ולדות (פי' שיקנ' רק הולד והולד הוי דבר שלב"ל וע"כ לא קנה כלום ודווקא במקנה הפרה ג"כ (וע"כ לא שייך זה להא דאמרי' בב"מ (ד' ט') דבעי ר' אלעזר האומר לחבירו משוך פרה זו לקנות כלים שעלי' כו' דהתם מיירי שאינו מקנה לו הבהמה גופא רק שימשוך הבהמה לקנות את הכלים וכמו שפירש"י ומוכר לו את הכלים ולא את הבהמה והכא מיירי שמקנה לו הבהמה גופא דקני את הולד אעפ"י שהולד הוי דבר שלא בא לעולם:

וע"ז מקשה והתני המוכר עוברי בהמתו לחבירו לא עשה כלום ולדי שפחתו לחבירו לא עשה כלום כו' אלמא דאינו יכול להקנות הולד משום דהוי דבר שלב"ל וע"ז אמר ר' נסא הדא דתימר בשלא עשו אותה עוברה וע"כ הוי דבר שלב"ל ורב חסדא מיירי בשעשו אותה עוברה וע"כ מהני ובפ"ק דקידושין לא הביאו הקושי' מהברייתא ולא הביאו רק הא דאמר ר' אסי כו' הדא דתימר בשלא הי' עוברה (פי' דהברייתא מיירי שלא עשו אותה עוברה אבל אם הי' עוברה עשו אותה כמשאה) וכן הוא בכמה מקומות בירושלמי שמביאים בקיצור במקום אחר:

והא דקאמר בכאן משום שעשו אותה כא' מאיברי' ומשמע משום דעובר ירך אמו הוא וכמו דאמרינן בגיטין (ד' כג) מ"ט דרבי בהא קסבר עובר ירך אמו הוא ונעשה כמי שהקנה לה א' מאיברי' ואיפשר לומר דהא דאמ' נעשה כמו שהקנה לה א' מאיברי אין הטעם כמו דאמר בקידושין דאם הי' עוברה עשו אותה כמשאה ובפרט לפי מה שביארתי דרב חסדא מיירי בשמקנה הבהמה גופה איפשר לומר שהוא משום דאמר רב חסדא משך בהמה זו לקנותה קנאה וביארתי שקונה הולד ג"כ והוא כמו שכתב הרא"ש בב"ב (פרק המוכר את הספינה) דבאומר זו ג"כ קנה וע"ז אומר הטעם דנעשה כמו שהקנה לה א' מאיברי' ועובר ירך אמו הוא אבל לפי הטעם שאומר בקידושין דאלו האומר לחבירו משוך את הבהמה זו לקנות שתקנה משוי שלה שמא לא קנה א"כ זהו דווקא אם אמר משוך בהמה זו לקנות המשוי שלה א"כ אמר בפירוש לקנות המשוי שלה אבל אם אומר סתם בהמה זו לא קני וע"כ קאמר הכא ר' נסא הטעם משום דאם הי' עוברה עשו אותה כא' מאיברי' וע"כ קנה אפי' אם אומר פרה זו:

[אך הקצה"ח (ס' ר"כ) כתב דהאומר פרה זו אפי' אי אמרינן דעובר לאו ירך אמו הוא אפ"ה קני והוא שכתב (שם) אמנם נראה ראיה דאפילו לא אמר מעוברת אלא כל שאומר פרה זו ושפחה זו הולד מכור מהא דתנן בתמורה (ד' כ"ח) האומר ולדה של זו עולה והיא שלמים דבריו קיימים היא שלמים וולדה עולה ה"ז ולד זבחי שלמים דברי ר"מ ר' יוסי אומר אם לכך נתכוין מתחילה הואיל ואי איפשר לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימים ואם משאמר הרי זו שלמים נמלך ואמר ולדה עילה הרי זו ולד שלמים ואי נימא דמוכר פרה סתם לא מכר הולד א"כ היא שלמים וולדה עילה דסבר ר' יוסי אם נתכוין כו' ואם נמלך הרי זו וולדה שלמים דהא כשאמר היא שלמים הולד לא הקדיש ושיירו משוייר וחולין הוי וכדאמר ר' יוחנן שם הפריש חטאת מעוברת וילדה רצה מתכפר בה רצה מתכפר בולדה קסבר ר"י אם שיירו משוייר עובר לאו ירך אמו דה"ל כמפריש שתי חטאות עיי"ש וא"כ כשאמר היא שלמים הולד לא קדוש וחולין הוי וכשאמר אח"כ ולדה

הרי הקדישה עתה לעולה א"א ודאי דאפי' בסתם נמי הולד מכור ומש"ה כשאומר היא שלמים הרי ולדה נמי הקדיש לשלמים. ואין לומר דהקדש שאני דהמקדיש בעין יפה מקדיש דהא נותן מתנה יותר ניתן בעין יפה ממקדיש וכדאי' פ' הספינה (ד' פ"א) ואפ"ה לאמחלקינן בין מוכר לנותן אלא במקרקעי וכמ"ש בטור בשם הרמב"ם דקרקע חשו' ובטלי אגבן בנותן אבל במטלטלין אין חילוק בין מוכר לנותן וכמ"ש הרמ"א בס"ס ולא עדיפא הקדש ממתנה ומוכח מזה דמוכר פרה זו מכור ולדה וזה ברור ומיהו פרה סתם יכול ליתן איזה שירצה וכמ"ש בסמ"ע:

וא"כ לפי"ז מוכח דאפי' אי אמרינן דעובר לאו ירך אמו הוא אעפ"כ מהני באומר זו. אך אי איפשר לומר דר' נסא אינו סובר כהא דאמר ר' יוחנן בתמורה (ד' כ"ה) הפריש חטאת מעוברת וילדה רצה בה מתכפר רצה בולדה מתכפר מ"ט קסבר ר' יוחנן אם שיירו משוייר עובר לאו ירך אמו הוא אלא הוא כמו דאמרינן שם (ד' כ"ה) מתקיף לה רבא ממאי דטעמא דר' יוחנן אם שיירו משוייר דילמא היינו טעמא דר' יוחנן דאדם מתכפר בשבח הקדש ופירש"י דלמא טעמא דר' יוחנן דאע"ג דמכח אמי' קדיש לה אזיל למיתה דאדם מתכפר בשבח הקדש וכי אזיל ולד חטאת למיתה היכא דלא רצה להתכפר בו אלא באמו. א"ל רב המנונא ר"א תלמידו דר' יוחנן ויתיב לקמי' דר"י כו' ואת אמרת טעמא דר' יוחנן משום דאדם מתכפר בשבח הקדש וח"כ ניחא הא דקאמר ואם משאמר הרי זו שלמים נמלך ואמר ולדה עולה הרי זו שלמים והוא כיון דאמרינן עובר ירך אמו הוא ע"כ קדיש מכח אמו:

והכי משמע בירושלמי (פ"ק דקדושין ה"ג) ר' זעירא ור' חייא בשם ר' יוחנן נראין דברים שיזכה העבד (בימים קדמונים) בגט שיחרור שיש לו גט שיחרור ואל יזכה בגט אשה שאין לו גט אשה אין תימר מתני' היא כו' אם הי' עוברה זכתה לו עוברה עשו אותו כא' מאיברי' ר' בא בר חייא בשם ר' יוחנן נראין דברים שיקבל העבד (בימים קדמונים) גט שיחרור ואל יקבל גט כיותין אין תימר משנה קודמת הרי את שפחה וולדך בן חורין אם הי' עוברה זכתה לו עוברה עשו איתו כא' מאיברי' וא"כ סובר ר' יוחנן דעובר ירך אמו הוא. ובש"ס דילן בגיטין (ד' כ"ג) אמרינן ר' זירא ורב שמואל בר רב יצחק חד אמר הא מני רבי היא כו' וחד אמר מ"ט דרבי קסבר עובר ירך אמו הוא ונעשה כמי שהקנה לה א' מאיברי' וכ' התו' בד"ה מ"ט דרב גרסינן ולא גרסינן דר' יוחנן דיבמות (ד' ע"ח) סובר ר' יוחנן דעובר לאו ירך אמו הוא כו' וא"כ לשיטת הירושלמי דר' יוחנן סובר דעובר ירך אמו הוא א"כ מ"ט קאמר ר' יוחנן בתמורה (ד' כ"ה) א"ר יוחנן הפריש חטאת מעוברת וילדה רצה בה מתכפר רצה בולדה מתכפר אלא דהוא משום דאדם מתכפר בשבח הקדש:

אך מה שכתב הקצה"ח דאפי' אם אמר פרה זו הולד מכור אע"ג דעובר לאו ירך אמו הוא ואינו מחלק בין הקדש למכירה משמעות התוס' בתמורה (ד' כ"ה) בד"ה היא שלמים וולדה עולה ה"ז וולדה שלמים דמיד שאמ' היא שלמי' חל קדושה פיו נמי על העובר כמו על האם כו' ואפי' למאן דאית לי' שיורי משויר מיהא אין יכול לשנות לקדושה אחרת דמיד שהקדיש האם נתכוין נמי שתחול על פיו אותה קדושה על העובר ואינו יכול לשנותו מקדושת האם אלא א"כ הזכיר תחילה קדושה הולד משמע מהתו' דדווקא לענין קדושה אבל לא לענין מכירה ודו"ק:

קטע ז

שם ר' בא בשם רב חסדא ג' הן שהן נאמנים לאלתר החיה והשיירה והמטהרת חברותי' כו' והמטהרת חברותי' כיי דתנינן תמן שלש נשים שהיו ישינות במטה אחת ונמצא דם תחת א' מהן כולן טמאות בדקה אחת ומצאתה טמא היא טמאה וכולן טהורות אמר ר' בא ובלבד מעל"ע ועיין מה שביארתי ע"ז בספרי נועם ירושלמי (פ"ד דקידושין) על מה שחולק על הש"ס דילן דאמרינן בקדושין (ד' ע"ג) חברותי' מאי היא דתנן שלש נשים שהיו ישינות במטה אחת ונמצאת דם תחת א' מהן כולן טמאות בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה היא טמאה וכולן טהורות אמר רב חסדא שבדקה עצמה כשיעור וסת (וכן בנדה (ד' ס') ועיין שם שהארכתי בזה:

ולכאורה הי' נראה דאיפשר לומ' דהא דאמרי' בש"ס דילן א"ר חסדא שבדקה עצמה כשיעור ווסת היינו דווקא באשה שיש לה ווסת דכמו דלא החמירו באשה שיש לה ווסת לט א מעל"ע והטעם משום שאורח בזמנו בא ע"כ לא מקילינן נמי לתלות מעל"ע בההיא שראתה דכיון דאורח בזמנו בא א"כ עתה הוא דראתה. אבל באשה שאין לה ווסת דאמרינן דמטמא מעל"ע א"כ אפשר דאף לקולא איפשר לתלות כיון דאין לה ווסת והא דנמצא על המטה הוי רק כתם שהוא דרבנן ע"כ איפשר לתלות נמי באותה שראתה עד מעל"ע:

ויש להביא ראי' לזה מהא דאיתא בירושלמי (ספ"ק דנדה) ר' לעזר בשם ר' הושעי' כל מקום שאמרו חכמים בעלה חייב בקרבן כנגדה בטהרות טמאות בעלה פטור מן הקרבן כנגדה בטהרות טהורות בעלה ספק בקרבן כנגדה בטהרות תלויות כו' מתניתא פליגא על בר פדי' ר' יודא אומר אף בשעת עברתן מלאכול בתרומה ליידא מילה לא שאם תראה תהא מטמאה למפרע (פי' אלמא דאפי' ביותר משיעור זה נמי טמאות) אמר ר' עזרא קומי ר' מנא תיפתר באשה שאין לה ווסת. א"ל כן אמר ר' יוסי רבי כל מה דאנן קיימין הכא באשה שיש לה ווסת אנן קיימין א"ר יוסי בר' בון סלקת מתניתא עד כאן באשה

שיש לה ווסת מכאן ואילך באשה שאין לה ווסת ואפי' תימר לא סלקה מתניתא אלא כל מה דאנן קיימין הכא באשה שיש לה ווסת אנן קיימין ומה עביד לה בר פדי' חלוקין על ר' יודה (פי' דמשני דהא דטמא משעת עברתן מלאכול בתרומה אעפ"י שהוא יותר מכשיעור ווסת אך שהוא טמא מחמת מעל"ע ומיירי באשה שאין לה ווסת). וע"ז אומר אפי' תימא באשה שיש לה ווסת אנן קיימין וטמא מצד שכשיעור הזה מטמאין למפרע (דאילו מחמת מעל"ע באשה שאין לה ווסת איפשר לומר דאין מטמא רק לקדשים) ע"ז משני חלוקים על דברי ר' יודא. ובש"ס דילן בנדה (ד' ו') אמרינן אמר רב הונא מעל"ע שבנדה לקודש אבל לא לתרומה כו' ת"ש ר' יהודה אומר אף בשעת עברתן מלאכול בתרומה והוינן בה מאי דהוה הוה אמר רב חסד לא נצרכא אלא לתקן שירים שבפני' רב הונא מתני לישרוף שירים שבידי' שבדקה עצמה כשיעור וסת. וא"כ הא דפליגי בר פדא ור' אושעי' הוא באשה שיש לה וסת:

[**ועיין** בתוס' נדה (ד' ס') בד"ה בעלה פטור טהרותי' טהורות פי' הקונטר' ולית לי' טומאה מעל"ע כשמאי אי נמי בד' נשים דדיין שעתן ועוד יש לומר באשה שיש לה ווסת אי נמי בחולין שאין בהם טומאה מעל"ע. וא"כ איפשר דכיון דאין לה ווסת א"כ יש ספק לטמא למפרע מעל"ע ע"כ תלינן נמי לטהר את אחרות. אך מהתוס' שכתבו שמיירי בחולין שאין בהם טומאת מעל"ע ואף דאמר רב חסדא והוא שבדקה עצמה כשיעור וסת וקאי אמתניתין ואם כן משמע מהתוספות דמתניתין מיירי אף באשה שאין לה וסת וכן משמע מהתוס' שם בד"ה עוברה ושאינו עוברה אומר ר"י דדווקא בהך ענינא דקאמר הש"ס חולין אבל יש לה ווסת דמסולקת בדמים דהא אמרי' בה דיה שעתה אינה תולה באין לה ווסת וכן יש לה וסת ולא הגיע שעת ווסתה אין חולין בהגיע שעת וסתה וא"כ משמע מהתו' דמתניתין מיירי אף בשאין לה וסת]:

ואיפשר דשיטת הירושלמי דמתניתין מיירי בנשים שאין להם ווסת דאל"כ הי' צריך לתלות באותן שהגיע זמן וסתה וצריך לומר דמיירי שהווסתות שוות. ואיפשר שהוא סובר דוסתות דאורייתא. וא"כ לשיטת הירושלמי מיירי מתניתין באשה שאין לה ווסת. וע"כ איפשר דכמו שחששו לחומרא לטמא מעל"ע מחמת שאיפשר שראתה תוך מעל"ע כן מקילינן לקולא לתלות באותה שראתה למפרע עד מעל"ע אבל באשה שיש לה ווסת דלא מטמאינן אף לחומרא מחמת שאורח בזמנו בא (ועוד איפשר דסובר דוסתות דאורייתא) וע"כ לא תלינן במעל"ע ובהא השיעור כמו שאמר רב חסדא דדווקא שבדקה עצמה כשיעור ווסת אך ממה שכתבו התוס' בנדה (ד' ס') בד"ה בעלה כו' דמתרצי דמיירי בחולין שאין בהם טומאה מעל"ע א"כ מוכח דמיירי אפי' באשה שאין לה ווסת:

[**אך** איפשר לומר דזהו לשיטת הש"ס דילן דאיתא בנדה (ד' ד') דהטעם הוא כמו דאמר ר"י אמר שמואל חכמים תקנו להן לבנות ישראל שיהיו בודקות עצמן שחרית וערבית שחרית להכשיר טהרות של לילה כו' וזו הואיל ולא בדקה הפסידה עונה והוא משום קנס אבל בלא"ה הוי דיין שעתן וכמו דאמרינן שם אמר רבה מ"ט דרבנן האשה מרגשת בעצמה אמר לי' אביי א"כ תהא דיה שעתה כו' אלא מאי טעמייהו כו' חכמים תקני כו' וע"כ כיון דמחמת קנס הוא ע"כ אינו מטמא מעל"ע אלא לחומרא אבל לא לקולא לחלות בה. אבל לשיטת הירושלמי (פ"א דנדה) פעמים היא צריכה להיות בודקת אמר ר' יוסי ב"ר בון כנגד שני פעמים שהיום משתנה על הבריות והא דמטמא מעל"ע הוא משום שבאותו יום מחזקינן שראתה למפרע ועיין בגיטין (ספ"ג) אבדו ה"ז חושש מעל"ע וע"כ כיון דלחומרא מחמרינן במעל"ע הכא לענין לקולא תלינן בה כמו אם ראתה בתוך שיעור מעל"ע כמו דאמר ר' בא ועיין ברפ"ק דנדה ושם יתבאר]:

הלכה ב

קטע ב

שם (ה"ב) ר' ישמעאל אומר ג' חדשים בראשונה ושלשה חדשים באחרונה ושנים עשר חודש באמצע שמונה עשר חודש ר' עקיבא אומר חודש א' בראשונה וחודש א' באחרונה ושנים עש חודש באמצע כו' שמואל אמר זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים ג' שנים קציר ג' שנים בציר שלשה שני מסיק רב אמר זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרים ג' שנים מעל"ע ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן אמר כשם שחלוקין כאן כך חלוקין בשני אליהו ועי' במראה הפנים שהביא מה שכתב הרמב"ן דהא דאמר ר' שמואל בר נחמן כשם שחולקין כאן כך חולקין בשני אלי' הוא כמו דאיתא במדרש ויהי ימים כו' בשנה השלישית ר' ברכי' כו' ר' יוחנן ג' חדשים בראשונה וג' חדשים באחרונה ושנים עשר חודש באמצע הרי י"ח חודש וחרנא אמר חודש א' בראשונה וחודש א' באחרונה וי"ב חודשבאמצע הרי ארבעה עשר חודש כו' ולפי"ז נראה (שיש כאן ט"ס וחילוף השורות) והא דקאמר ר' שמואל בר נחמן צריך לגרוס אחר המשנה דפלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא ואח"כ צריך לגרוס שמואל אמר זו דברי ר' ישמעאל ור' עקיבא אבל חכמים אומרי' ג' שני' קציר כו' רב אמר זו דברי ר ישמעאל ור"ע אבל חכמי' אומרים ג' שנים מעל"ע ואמרינן בב"ב (ד' ל"ו) מאי בינייהו אמר אביי דקל נערה איכא בינייהו (ופירשב"ם דלשמואל הוי חזקה בג' גדרות אע"ג דליכא ג' שנים שלימות ולרב בעינן ג' שנים מיום ליום. ורבינו חננאל פי' דקל נערה דקל המשיר פירותיו כו' לשמואל דאמר בעינן ג' גדרות לא הוי חזקה כו' ולפי"ז אפי' שמואל לא בא לגרוע

מג' שנים כו' עיי"ש ע"ז א"ר חנינא שני ערלה ביניהן דלשמואל העיקר תלוי בג' מסיקות. וא"כ אפי' פחות מג' שנים הוי חזקה אך לפי"ז בשני ערלה ליכא חזקה ולרב דאמר דתלוי דווקא בזמן ג' שנים שלימות וא"כ סובר רב דלא הוי חזקה אלא בג' שנים שלימות וא"כ הוא ריעותא להמחזיק. אך מ"מ כיון דהעיקר הלוי בזמן של ג' שנים שלימות ע"כ אפי' בשני ערלה דלא הוי רק אלא אכילת זמורות ועיין בב"ב (שם) אך כיון דהוי הזמן ג' שנים הוי חזקה:

הלכה ג

קטע ח

שם (ה"ג) וצריך לעורר על כל ג' שנים (פי' דמיבעי' לי' אם צריך לעורר על כל ג' שנים) גידול בר מנימין הוי לי' עובדא והוי דייני' חלקי' בר טובי' ורב הונא וחייא בר רב אמר לון חייא בר רב כן אמר אבא מכיון שעורר עמו ג' שנים הראשונות עוד אין צריך לעורר עליו ותני כן הי' אוכל שלו ו' שנים ערר שלש שנים הראשונו' אמר לי' אתה מכרת לי אתה נתת לי מתנה אינה חזקה מחמת טענה הראשונה הרי זו חזקה שכל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה שמואל אמר אם בזו אין אנו מניחין לגדולי א"י כלום:

וצריך לבאר הא דקאמר אם בזו אין אנו מניחין לגדולי א"י כלום והוא שרב א' מכיון שערר עמו ג' שנים הראשונות עוד אין צריך לעורר עליו וע"ז אומר ותני כן (וצריך לפרש בתמיה) הי' אוכל שש שנים וערר שלש שנים הראשונות אמר לו אתה מכרת לי אתה נתת לי מתנה אינה חזקה מחמת טענה הראשונה ה"ז חזקה והוא כמו שכתבו התוס' בב"ב (ד' ל"ט) בד"ה וצריך למחות בסוף כל ג' אין לפרש דטעמא שלא יאמר לקחתי אחר המחאה כדפי' הקונטרס כיון דע"כ מודה דמעיקרא קודם מחאה לא בתורת מכירה נחת בה אין נאמן לומר אחרי כן קניתי כו' אלא טעמא כדפי' הקונטרס משו' דתלת שנין מזדהר אינש בשטרי' אחר המחאה ותו לא כו' וכן תני בברייתא ותני כן הי' אוכל שלו שש שנים ערר שלש כנים הראשונות אמר לו אתה מכרת לי אתה נתת לי מהנה אינה חזקה וכמו שכתבו התו' דאין נאמן לומ' אח"כ אתה מכרת לי אבל אם בא מחמת טענה הראשונה שלקחה ממנו קודם אך שנזהר שלש שנים אחר המחאה בשטרי' ועוד לא נזהר בזה נאמן ואיפשר לומר עוד שרב בתמיה קאמר מכיון שעורר ג' שנים הראשונים עוד אין צריך לעורר עליו (פי' שצריך לעורר עליו כל ג' שנים משום שאין נזהר אח"ז בשטרו) וע"ז מביא ראי' והני כן שאם מחמת טענה הראשונה הרי זו חזקה אבל אם טען אתה מכרת לי אתה נתת לי במתנה אינה חזקה אך שקשה על הברייתא דאמאי לא

מהימן לומר אתה מכרת לי במיגו דהי' אומר שהי' לו שטר ולא נזהר אח"כ בשטרו כיון שעבר שלש שנים שלא מיחה וא"כ קשי' על הברייתא:

וע"ז אמר שמואל אם בזו אין אנו מניחין לגדולי א"י כלום [שסוברים דלא אמרינן מינו וכמו דאיתא בירושלמי (פ"ו דשבועות) ואמר ר' יודן אין אומר בממון מאחר. וכמו שביארתי (בב"מ) דשמואל סובר דלא אמרינן מיגו להוציא (בספ"ו דשבועות ה"ח) חד בר נש קם עם חברי' בשוקא וארים סבינתי' אמר לי' לית הדין סבינתא נפיק מן ידי עד דתתן לי מה דאית לי בידך אתא לקמי' שמואל א"ל הב לי' סבינתי' וזיל דון עמו מה שמואל כדייני דנהרדעא אמר תמן הוחזק משכון בידו הכא לא הוחזק משכון בידו וכמו שביארתי בב"מ שמיירי אע"ג דאין עדים ואית לי' מיגו אך כיון שהוא תפס חפץ אחר ע"כ הוי כמו מיגו להוציא וכמו שסוברים הפוסקים רבינו יונה והבעה"מ וכמו שהאריך בזה הש"ך בחוה"מ (ס' ק"נ) דאין חילוק בזה בין מקרקעי למטלטלי וע"כ סובר שמואל דלא אמרי' מיגו מממון לממון והוי מיגו להוציא וכן הא דאמרינן בירו' (פ"ג דקידושין ה"ד) חד ב"נ קם עם חברי' בשוקא א"ל הב לי קיתונא דאית לי גבך א"ל הב לי דינרי דאית לי גבך א"ל הב לי קיתונא וסב דינרי אתא עובדא קימי ר' מנא אמר לי' את אודית לי בדינרי והוא לא הודי לך בקיתונא. אמר ר' יעקב בר אחא מודי ר' אימי דו אמר בשהדין לא כן אלא בדיל דלא יכפור בקיתונא. והנה כבר כתבתי (שם) שהפ"מ נדחק בזה מאוד והק"ע כתב דמיירי שאמר לו אתם עדי דאל"כ למה לא יהא נאמן לומר שיש לו בידו כנגדו במיגו דאי בעי אמר פרעתי אבל השתא ה"ל מיגו במקום עדים מיהו קשה למה לי' לרב אחא בר יעקב למימר דבלא עדים מצי למימר דא"ל כן כדי שיחזיר לו הקיתון הול"ל דבלא עדים נאמן במיגו (והנה הא שכתב מודי ר' אימי דו אמר בשהדין פי' דמיירי שהודה בפני עדים הוא דחוק אלא שזהו כמו שפירשתי דמודה ר' אימי היכא דאמר בשהדין (פי' שאמר בפני עדים לא כן פי' שאינה מודה לו בהדינרים אלא בדיל דלא יכפור בקיתונא וא"כ לא הודה לו כלל ומה שביארתי שם דמיירי שהדינרים לא הי' בהלואה דאל"ה כיון שיש לו ממון והוא תובע הקיתון א"כ מעכב הממון בעד הקיתון ולא הוי מיגו להוציא אך הקצה"ח בקונטרס הספיקות כתב שאפי' הלואה צא הוי תפיסה ברשות כיון שלא לוה לו רק עד הזמן אך זהו לענין תפיסה אבל לא לענין מיגו וע"כ צריך לומר דמיירי בפיקדון או שהירושלמי סובר דזה הוי נמי מיגו מממון לממון ומוחזק לא הוי רק במשכון אבל אם לא במשכון לא הוי מיגו. ובפרט לדברי ר' יודן דאמר דאין אומרים מאחר בממון וא"כ לית לי' מיגו כלל]:

ואיפשר לומר דרב ושמואל אזלי לטעמייהו לשיטת הירושלמי לפי מה שביארתי (פ"ח דב"מ) שמואל אמר כיני מתניתא כשבא עליו באמצע החודש (פי' אבל אם בא בתחילת החודש כולו למשכיר ובסוף החודש כולו לשוכר) רב אמר דינא דאגר ופירשתי כם הרבה פירושים ולחד פי' ביארתי שרב אמר דינא דגר (פי' דגר (בימים קדמוני') מהני תפיסה בחפץ אבל בכל אדם לא מהני תפיסה דאוקי בחזקת מרא קמא וביארתי דהטעם דרב סובר דתפיסה לא מהני הוא דהירושלמי אזיל לשיטתי' דאיתא בירושלמי (פ"ג דסנהדרין) ומניין שהמוציא מחבירו עליו הראי' ר' קריספא בשם ר"י יגיש אליכם יגיש ראיותיו ובש"ס דילן בב"ק (ד' מ"ו) א"ר שמואל בר נחמני מניין להמוציא מחבירו עליו הראי' שנאמר מי בעל דברים יגש אליהם יגיש ראי' אליהם מתקיף לה רב אשי הא למה לי קרא סברא הוא דכאיב לי' כאיבא אזיל לבי אסי' וא"כ לשיטת הש"ס דילן דסברא הוא ולא ילפינן מקרא א"כ אם תפס השני מהני תפיסה דהא לא הוי חזקה המכרעת אבל לשיטת הירושלמי דילפינן מקרא וע"כ אוקי בחזקת מרי' ולא מהני תפיסה. וע"כ סובר רב דינא דגר אבל בלאו"ה לא מהני תפיסה שסובר דחזקת מ"ק הוי כמו חזקת ממונא ושמואל סובר דמהני תפיסה וא"כ קשה דלמה לי קרא הא סברא הוא דכאיב לי' כאיבא אזיל לבי אסי' וע"כ סובר דהא דבעי קרא דהמוציא מחבירו עליו הראי' היינו דלא מהני מיגו דהא מיגו נמי סברא דאינו משקר דאל"כ הי' לו לטעון טענה אחרת. וע"כ סובר שמואל דלא מהני מיגו להוציא מחזקת מרי' דילפינן מקרא דהמוציא מחבירו עליו הראי' (וכמו שביארתי לעיל דלשיטת הירושלמי הוי חזקת מרא קמא חזקה המכרעת ולרב דלא מהני תפיסה מהני מיגו כמו דאיתא (בפ"ו דשבועות ה"א) רב ור"י תריהון אמרין והוא שהלוהו בעדים אבל אם הלוהו שלא בעדים יכול מימר לי' הלויתני ונתתי לך מחצה א"ר יודן אין אומר בממון מאחר דיכול למימר לי' לא הלויתני יכול מימר לי' הלויתני ונתתי לך חציים:

[**ועוד** איפשר לומר דרב ושמואל אזלי לטעמייהו דשמואל סובר דמהני תפיסה והוא כמו דאמרי' בבכורות (ד' מט) מת הבן בתוך שלשים יום אעפ"י שנתן לכהן יחזיר לאחר שלשים ויום אעפ"י שלא נתן יתן מת ביום שלשים כיום שלפניו ר' עקיבא אומר אם נתן לא יטול ואם לא נתן לא יתן ואמרינן שם איתמר הפודה את בנו בתוך שלשים יום רב אמר בנו פדוי ושמואל אמר אין בנו פדוי דכולי עלמא מעכשיו אין בנו פדוי לאחר שלשים יום ואיתנהו למעות ודאי בנו פדוי כי פליגי לאחר שלשים ונתאכלו המעות רב אמ' בנו פדוי מידי דהוי אקידושי אשה כו' ושמואל אמר לך התם בידו לקדשה מעכשיו הכא אין בידו לפדותו מעכשיו וא"כ לרב דאמר דבני פדוי ע"כ מהני תפיסה דהא הוי

נתינה ברשות. אבל בלאו"ה איפשר לומר דנא מהני תפיסה כיון דהוי שלא ברשות דהא המעות דמי פדיון לא הוי רק כפיקדון עד לאחר שלשים יום וא"כ לא נתנו בתורת נתינה רק כמו פיקדון וע"כ כיון שהוא תופס הפיקדון הוי כמו תפיסה שלא ברשות אבל לשמואל שסובר דאין בנו פדוי א"כ מוכח מר"ע דמהני תפיסה וע"כ סובר שמואל דמהני תפיסה ודו"ק]:

ובזה יתבאר הא דאמר שמואל הכא אם בזו אין אנו מניחין לגדולי אי כלום (פי' שאם נחלק על הברייתא דמ"ט לא מהני מיגו בהטענה שאו' אח"כ אתה מכרת לי במיגו שהי' עומד בטענתו הראשון ולא נזהר אח"כ בחזקתו האחרונה וצריך לומר דהטעם של הברייתא הוא דלא אמרינן מיגו וע"כ אומר אם בזו אין אנו מניחין לגדולי א"י כלום דלא אמרינן מיגו כמו שאמר רב יהודה אין אומר בממון מאחר ועוד דשיטת הירושלמי דחזקת מרא קמא הויחזקה המכרעת ע"כ הוי מיגו להוציא ואף שכתבו התוס' בב"ב (ד' ל"ב) בד"ה והלכתא כוותי' דרבה בארעא דהיכי דקיימא ארעא היקום וכתבו התוס' דלענין מיגו להוציא אית לן לאוקמי ארעא בחזקת מרא דקיימא השתא אך שיטת הירושלמי דכיון שביארתי שסובר דחזקת מ"ק הוי חזקה המכרעת (וכמו שביארתי על הירוש' (פ"א דביכורים) ריב"ח בעי קנה אילן א' לא קנה קרקע שנים לא קנה קרקע א' אינו מביא כל עיקר שנים מביא ואינו קורא א"ל ר"א מילין דצריכין לרבנן בבית ועדא שאל ולא מתרץ כמו דמתרץ הש"ס דילן בב"ב (ד' פ"א) משום דספוקי מספקא להו אי קנה קרקע או לא והוא דא"כ כיון שהוא ספק א"כ אוקי ארעא בחזקת מרא קמא וא"כ אינו מביא כל עיקר).

ובזה יתבאר הא דאמר שמואל אם בזו אין אנו מניחין לגדולי א"י כלום (פי' אם הקשה הברייתא מ"ט לא אמרינן מיגו אילו טען שלא נזהר בשטרו משראה ששותק בחזקה אחרונה ע"כ אפי' טען אתה מכרת לי אח"כ אמאי לא מהימן והוא משום דסוברים דזה הוי מיגו להוציא או כמו ר' יודן שסובר דאין אומר בממון מאחר ואם כן כש"כ הכא דה"ל כגזלן ובודאי אין אומרים מיגו וע"ז אומר אם בזו (פי' אם תאמר שאף בזו יש מיגו א"כ אין אנו מניחין לגדולי א"י כלום ודו"ק].

ועוד איפשר לומר דשמואל סובר דכיון דמיחה אין נאמן אח"כ אפי' במיגו וכמו דאמרינן אח"כ בירושלמי לקמן (ה"ה) שותף שמואל אמר לית כן שותף כו' מהו מייתי תחותי' האומנין והגוזלין אין להם חזקה וסובר שמואל דכל הני ליה להו חזקה אפי' במיגו כמו שיתבאר לקמן והוא כמו דאמרינן בב"ב (ד' ל"ט) תהי בה ר' יוחנן וכי גזלן כו':

ועוד איפשר לומר דפליג אברייתא דאם טוען שלא נזהר בשטרו אח"ז אעפ"כ הוי לי' כגזלן ואם טוען אתה מכרה לי אח"כ הוי ודאי גזלן כמו שכתבו התוס' בד"ה וצריך כו' וע"ז אומר שמואל אם מזו אין אנו מניחין לגדולי א"י כלום והוא כמו דאמרי' תהי בה ר' יוחנן וכי גזלן יש לו חזקה ודו"ק:

הלכה ד

קטע ב

שם (ה"ד) כל חזקה שאין עמה טענה אינה חזקה כיצד אמר לו מה אתה עושה בתוך כלי שלא אמר לי אדם דבר אינה חזקה אתה מכרת לי אתה נתת לי במתנה הרי זו חזקה והבא משום ירושה אינו צריך טענה ובגמ' וצריך חזקה ופי' הפ"מ כלומר אע"ג דטענה א"צ היורש חזקה ג' שנים מיהת צריך ולי נראה דהא דאמר וצריך חזקה לא חזקה של שלש שנים אלא חזקה דחד יומא (פי' שאביו החזיק בה יום א' והוא כמו דאמרי' בב"ב (ד' מ"א) אמ' רבא כותי' דר' חייא מסתברא דקתני הבא משו' ירושה אינו צריך טענה טענה הוא דלא בעי הא ראי' בעי) וע"ז אומר וצריך חזקה פי' שהחזיק בו אביו:

קטע ג

שם מי מודיע אמר ר' בא עידי מיתה מודיעין הגע עצמך שאין העדים יודעין אמר ר' יוסי לעולם השדה בחזקת בעלי' מיכן ואילך המוציא מחבירו עליו הראי' (ופי' הפ"מ והשתא דאוקי הרי להדי תרי חזר הדין כבתחילה ומי מודיע עכשיו לזה) והוא דוחק דהא תרי כמאה ע"כ נראה לי דקאי אהא שאומר תחילה וצריך חזקה וכמו שביארתי שהפי' הוא כמו ראי' שדר בה אביו יום א' וע"ז אומר מי מודיע (פי' שהחזיק בה אביו יום א') אמר ר' בא עידי מיתה מודיעין (פי' העדים שהיו בשעת מיתה יודעין שהחזיק בהשדה יום א') וע"ז אומר הגע עצמך שאין העדים יודעים א"ר יוסי לעולם השדה בחזקת בעלי' מיכן ואילך המוציא מחבירו עליו הראי' (פי' שאמר לו הגע עצמך שאין העדים יודעין אם מהימן לומר קמאי דידי זבנה מינך מהימן מיגו דאי בעי אמר לקחתי ממך וכמו דאמרי' בבבא בתרא (ד' מ"א) דאי אמר קמאי דידי זבנה מינך מהימן מיגו דאי בעי אמר לי' אנא זבנתה מינך וע"ז בעי אם מהימן לומר קמאי דידי זבנה מינך מיגו דאי בעי אמר אנא זבנתה מינך) והוא מיגו להחזיק לפי מה שהבאתי תחילה מה שכתבו התוס' (ד' לב) וע"ז אמר ר' יוסי לעולם השדה בחזקת בעלי' מכאן ואילך המוציא מחבירו עליו הראי' (והוא כמו שביארתי שהירושלמי סובר דחזקת מרא קמא הוי חזקה המכרעת והוי מיגו להוציא ומיגו להוציא לא הוי מיגו) וע"ז א"ר יוסי לעולם השדה בחזקת בעלי'

מכאן ואילך המוציא מחבירו כו' (ודלא כשיטת הש"ס דילן דלא הוי מיגו להוציא וכמו שביארתי לעיל):

הלכה ה

קטע ב

שם (ה"ה) מתניתין השותפין והאריסין כו' אין להם חזקה כו' ובגמ' שותף שמואל אמר לית כן שותף כו' מהו מייתי תחותי' האומנין והגוזלין אין להם חזקה והנה בש"ס דילן אמרינן בב"ב (ד' מה) אמר רבה לא שנו אלא שמסר לו בעדים אבל מסר לו שלא בעדים מתוך שיכול לומר לו לא היו דברים מעולם כי אמר לי' נמי לקוחה היא בידי מהימן ומסיק שם תיובתא דרבה תיובתא: וכתב הרא"ש בשם הגאונים דאעפ"כ יש לו מיגו אם לא ראה והרי"ף כתב דאין לו מיגו כלל וכמו שכתב הרי"ף והביאו הרא"ש הילכך בין ראה בין לא ראה אע"ג דיכול אומן לומר לא היו דברים מעולם היכא דליכא סהדי אי נמי החזרתיו לך בדאיכא סהדי כי אמר זבינתא ניהלי' לא מהימן והא דאמ' רבא שפיר עביד ראה תני' לאו למימרא דאי לא ראה ואמר זבינתא ניהלי' מהימן אלא דאי אמ' לא אפיק לי' לא אמרי' לי' אפקי' דליחזא' ולהכי תני' ראה [ולשיטת הירושלמי ודאי דהכי הוא דהא לית לי' מיגו לשמואל מיגו כמו דאיתא בהא (דספ"ו דשבועות) דההוא חד בר נש קם עם חברי' בשוקא ואריס סבינתי' אמר לית הדין סדינא נפק מידי עד דתתן מה דאית לי בידך אתא לקמי שמואל א"ל הב לי סבינתא וזיל דון עמי' ואמר מה שמואל כדייני דנהרדעא אמר תמן הוחזק משכון בידו הכא לא הוחזק משכון בידו וא"כ משמע דמיירי במיגו דהא בלא מיגו אף במשכון נמי אינו נאמן אלמא דאפי' מיגו לא מהני משום דכיון שזה החפץ אינו שלו צריך להחזירו והוי מיגו להוציא וע"כ סובר ה"נ כיון דהודה האומן שזה הי' של בעה"ב ע"כ לא מהימן לומר לקחתי' ממנו כיון דלית לי' מיגו אף שיש לחלק אך אפשר שסובר כדברי ר' יודן דאמר אין אומר בממון מאחר דיכול לומר לא הלויתני יכול מימר לי' הלויתני ונתתי לך חציים: והא דאמר אין אומרים מאחר בממון מאחר דיכול מימר לי' והוא משום דיש מיגו כמו דתנן בכתובות (ד' ט"ז) ומודה ר' יהושע באומר לחבירו זו של אביך הי' ולקחתי' ממנו נאמן כו' התם הוא משום דאי בעי הוי שתיק ומיגו כזו אמרינן בממון ג"כ ואמרינן התם מכדי האי מיגו והאי מיגו מאי שנא האי מיגו מהאי מיגו ומשני הכא אין שור שחוט לפניך התם הרי שור שחוט לפניך ועיין שם פירש"י אין שור שחוט לפניך דאין הלה תובעו. (ואיפשר לומר שהוא מפני תיקון העולם וכמו דאיתא בירושלמי (פ"ה דגיטין) תמן תנינן מנה לאבא בידך אין לך בידי אלא חמשים דינרים פטור מפני שהוא כמשיב אבידה אמר ר' אלעזר תקנה תיקנו

בו כדרך שתיקנו במציאה כו' עיין שם ודו"ק). והא דתני בברייתא אתה אמרת נו למוכרו אתה אמרת ליתן לו במתנה ה"ז חזקה והוא כמו דאמרינן בכ"ב (ד' מ"ה) ביוצא מתחת ידי אחר וקאמר לי' אחר בפני אמרת לו למוכרו וליתן לו במתנה ה"ז חזקה ואמרינן שם מיגו דאי בעי אמר לי' מינך זבנתה כי א"ל נמי בפני אמרת לו למוכרו דבריו קיימין. ולפי מה שביארתי דהירושלמי סובר דלא אמרינן מיגו קשה אך בזה נאמן במיגו וכמו שפי' הרשב"ם דהוי כמו שאומר לקחתי ממך וע"כ נאמן (וכמו שביארתי דבכה"ג נאמן במיגו אפי' לר' יודן):

הלכה ו

קטע ג

שם (ה"ו) שנים מעידין אותו שאכלה שלש שנים כו' א"ר זירא הדא אמרה עד זומם אין נפסל בבית דין עיין בפרק מרובה מה שביארתי שם דהוכחת ר' זירא הוא מהברייתא שם ע"ש:

פרק ד

הלכה ח

קטע ב

שם (ה"ח) מתניתין המוכר את השדה כו' במה דברים אמורים במוכר אבל בנותן מתנה נותן את כולן כו' ובגמ' מה בין מוכר ומה בין נותן מתנה ר' בא בר טבלייי בשם רב שכן דרך הנותן מתנה נותן בעין יפה רשב"נ בשם ר' יונתן שכן דרך הלקוחות להיות מדקדקין ומה ביניהן הקדש מאן דמר שכן דרך הנותן מתנה להיות בעין יפה הוא נותן אף המקדיש בעין יפה הוא מקדיש ומאן דמר שכן דרך הלקוחות להיות מדקדקין מה אמר במקדיש (פי' מאן דאמר שכן דרך הלקוחות להיות מדקדקין הוא כמו דאמרינן בב"ב (ד' עא) מ"ש מכר ומ"ש מתנה פירש ר' יהודא בן נקוסא לפני רבי זה פירש וזה לא פירש כו' אלא זה הי' לו לפרש וזה לא הי' לו לפר' וכמו שפי' שם הר"ח ברשב"ם שהקונ' הי' לו לפרש דכיון שנותן דמים אינו מתבייש מן המוכר ומדלא הזקיק למוכר לפרש לו הכל הפסיד אבל מקבל מתנה יש לו בושת מן הנותן ואין לו לפרש ולשאול לו כו') וע"כ בעי איך אומר במקדיש אם מקדיש דמי למכר שהי' לו להגיזבר לפרש ולא יתבייש ממנו או דדמי למתנה מפני שהוא מקדיש מעצמו:

וע"ז אומר נשמעינה מהדא האחין שחלקו יש להן דרך זה על זה כו' והנה הירושלמי הזה הוא תמוה על הא דקאמר נשמעינה מן הדא האחין שחלקו דמה שייך זה להא

דאמר ומה ביניהן הקדש ביניהן וע"ז כתב הפ"מ שהרמב"ן כתב שחסר כאן והרמב"ן מצא כתוב מהגירסא שהי' לפניו בירושלמי ר' אלעזר שאל על כל התורה הושבה או על הראשונה הושבה נשמעינה כו' פי' דעל במה דברים אמורים דמתניתין קאי דמחלק בין מוכר לנותן ובעי ר"א אם על כלהתורה ששנו במתניתין הוא חוזר בין על כל הני דחשיב ברישא דלא מכר לו את מחיצת הקנים וכו' ובין על הדרך דבמוכר פליגי חכמים וסברי דמכר לו אלו צריך ליקח לו דרך אבל בנותן מתנה מודו דאינו צריך ליקח לו דרך או דילמא על הראשונה בלבד הושבה האי בד"א על הא דחשיב ברישא ולא על הדרך נשמעינה מהדא דתני' האחין שחלקו יש להן דרך זה על זה אלמא בעין רעה הן חולקין והרי במתניתין שנו גבי אחין בהדי נותן מתנה וש"מ דלא קאי על דרך אלא בדיני דרישא בלחוד הוא דשני לן בין מכר למתנה דנותן מתנה נותן את כולן וכן באחין זכו בשדה זכו בכולן אבל לא בדין הדרך בזה הן שוין לדין דמכר ואית דבעי מימר דכן א"ר אלעזר גופא דבתר דבעי הדר פשטה דהא קתני במתניתין האחין שחלקו וכו' וכן המחזיק בנכסי הגר קנה בשדה קני בכולן והא ודאי אם החזיק בנכסי הגר בשדה זו אין לו דרך בשדה אחרת וש"מ דלא קאי האי במה דברים אמורים על דין הדרך כלל:

והנה כל מה שכתב הרמב"ן הוא לפי הגירסא שהי' לפניו. וזהו דחוק דא"כ הוא דלא כשיטת הש"ס דילן דהאחין שחלקו דמי למכר וכמו דאמרינן בב"ב (ד' סה) א"ל רבינא לרב אשי לימא אזדו לטעמייהו דאמר רב נחמן אמר שמואל האחין שחלקו אין להם דרך זה על זה ולא סולמות זה על זה כו' ופי' רשב"ם ואזדי לטעמייהו דלרב בעין רעה ולשמואל בעין יפה וא"כ דמי ללקוחות וא"כ איך הי' סובר מתחילה דהאחין שחלקו דמי לנותן מתנה דבעין יפה הוא נותן:

ע"כ נ"ל שהגירסא שלנו היא עיקרית (ויש ט"ס וחילופי השורות וכצ"ל) ומה ביניהן הקדש מאן דמר שכן דרך הנותן מתנה להיות בעין יפה הוא נותן אף המקדיש בעין יפה הוא מקדיש ומאן דמר שכן דרך הלקוחות להיות מדקדקין מה אמר במקדיש (פי' אם גבי מקדיש אמרינן נמי כמו גבי מכר שהי' לו להגיזבר לפרש או דדמי לגמרי למתנה) וע"ז אומר נשמעינה מהדא (וכאן צריך לגרום הא דאמ' אח"כ) ר' שמעון אומ' המקדיש את השדה לא הקדיש החרוב והשקמה מפני ששייר לו דרך אם לא שייר דרך אף הן יונקין משל הקדש והוא ט"ס וצ"ל מפני שלא שייר לו דרך (פי' שמקדיש בעין יפה מקדיש) הא אם לא שייר לו דרך (ט"ס וצ"ל) אם שייר לו דרך (פי' שאם מוכר בעין רעה הוא מוכר) אף הם יונקים (ט"ס וצ"ל) אין יונקין משל הקדש (פי' דמקשה הירושלמי כמו דמקשה בש"ס דילן בב"ב (ד' עא) תנן ר"ש אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא

חרוב המורכב וסדין השקמה ותני עלה אר"ש מה טעם הואיל ויונקין משדה הקדש ואי ס"ד שיורי שייר כי קא ינקי מדנפשי' קא ינקי (פי' דכיון דאמר גבי מכר דמכר ושייר אילנות לפניו יש לו קרקע כו' דאם איתא דלא שייר לימא לי' עקור אילנך ושקול וזיל וא"כ אמאי סבר ר"ש דלא הקדיש אלא חרוב המורכב וסדין השקמה ותני עלה הואיל ויונקין וא"כ אי אמרינן שיורי שייר א"כ כי קא ינקי מדנפשי' קא ינקי והקשו התוס' ד"ה מדנפשייהו כו' תימא מאי קשי' נהי דגבי מכר אמר דמשייר קרקע בהדי אילן גבי הקדש לא משייר דמקדיש טפי בעין יפה מקדיש ממוכר וכ' והי' ר"י מתרץ כו' דאית לן לדמויי הקדש או למכר או למתנה וא"כ לא הוה דמי לחד מינייהו דבמכר משייר בהדי אילן קרקע ולמתנה נמי לא דמי דבמתנה נתן את כולן וע"ז מקשה הירושלמי נמי על הא דאמר ר"ש המקדיש את השדה לא הקדי' את החרוב וסדין השקמה. וא"כ קשה דאם הוא דמי למכר א"כ נותן בעין רעה הוא נותן וא"כ שייר גם הקרקע לפניו וע"ז אומ' מפני שלא שייר לו דרך הא אם שייר לו דרך אף הם אין יונקין משדה הקדש (כצ"ל) וא"כ סובר דמקדיש בעין יפה מקדיש וא"כ אמאי לא הקדיש את כולה דאם הוא מקדיש בעין יפה יותר ממכר א"כ צריך להיות דומה למתנה דמ"נ אם מקדיש בעין רע' הוא מקדי' דמי למכר וא"כ כי קא ינקי מדנפשייהו ינקי ואם מקדיש בעין יפה צריך להיות דומה למתנה דהקדיש את כולן אלא ודאי דפליגי בזה דלת"ק המקדיש השדה הקדיש את כולן משום דבעין יפה הוא מקדיש והוא דומה למתנה דבעין יפה הוא נותן וגם במקדיש לא הי' לו לפרש כיון שבחנם הוא מקדיש ור"ש סובר דבעין יפה הוא מקדיש ע"כ בזה הוא דומה למתנה אך בזה אינו דומה למתנה דבמתנה לא הי' לו לפרש ובמקדיש הי' לו לפרש. וע"כ לא הקדיש את כולן משום דהי' לפרש ואעפ"כ הקדיש את שדה המורכב וסדין השקמה ולא שייר לנפשי' משום דבעין יפה הוא מקדיש:.

וע"כ פשיט על הא דאמר ומה ביניהן הקדש מאן דאמר בעין יפה הוא נותן אף המקדיש בעין יפה הוא מקדיש ומאן דמר שכן דרך הלקוחות להיות מדקדקין מה אמר במקדיש וע"ז אומר נשמעינה מהדא ובכאן צ"ל המקדיש את השדה הקדיש כולן ר' שמעון אומר המקדיש את השדה לא הקדיש אלא החרוב המורכב וסדין השקמה וא"כ מוכח מפני שלא שייר לו דרך דאל"ה מדנפשייהו קא ינקי אלא ודאי שלא שייר לו דרך וא"כ אמאי לא הקדיש את כולן אלא ודאי שסובר דמקדיש בעין יפה מקדיש וע"כ עדיף ממכר. אבל אעפ"כ לא דמי למתנה משום שבמתנה לא הי' לו לפרש אבל בהקדש הי' לו לפרש ופשיט מזה דבזה פליגי ר"ש ות"ק וע"כ א"ר שמואל בר נחמן שכן דרך הלקוחות להיות מדקדקין כו' והוא משום שבזה יתיישב הא דקאמר ר"ש אבל אם הי' הטע' משום דמוכר

בעין רעה הוא מוכר ונותן בעין יפה הוא נותן א"כ הי' קשה מה דאמר ר"ש כו' דבזה אין לתרץ דעדיף ממכר ולא דמי למתנה כמו שכתבו התוס' (והא דאמר אח"כ אחין שחלקו יש להם דרך זה על זה הוא משום דמוכר בעין רעה הוא מוכר ואית דבעי מימר כן א"ר אלעזר האחין שחלקו זכו בכולן והוא משום דכל א' מסלק עצמו מחלק חבירו כו'):

ועוד איפשר לומר שסובר ר"ש דמקדיש בעין רעה הוא מקדיש והא דעדיף ממכר הוא משום דבמכר הי' לו לפרש אבל במקדיש לא הי' לו לפרש ובזה יתיישב יותר דבמקדיש לא הי' לו לפרש כיון שהוא מקדיש מעצמו ומקדיש בעין רעה הוא מקדיש ולפי מה שביארתי לשיטת הירושלמי הוא דפליגי ת"ק ור"ש אי מקדיש בעין יפה הוא מקדיש בזה יתבאר הירושלמי (פ"ה דנזיר ה"א) תמן תנינן שום היתומין שלשים יום כו' אמר ר' מנא ר' אלעזר חשש על הערמה ר' יהושע לא חשש על הערמה א"ר יוסי ב"ר בון אתי' דר"א כב"ש ודר' יהושע כב"ה דר"א כב"ש דב"ש אומרי' אין אדם נשאל על הקדישו והוא דהוי אמר צריך להדיר הני' ודר' יהושע כב"ה דב"ה אומרים אד נשאל על הקדישו והוא דהוי אמר אינו צריך להדיר הני' מה נפשך תהא בו האיש הזה ישאל על הנאתו מודה ר' יהושע בערב שהוא צרי' כו' מה א"ר יהושע במתנה מכיון שהוא נותן מתנה בעין יפה אינו צרי' להדיר הניי' או מאחר שהורע כחו והוא חוזר בו צריך להדיר הניי' נשמעינה מן הדא קריבתי' דר' חגי הוי בעל חייב קרטס כו' והוא תמוה דמהו שאומר נשמעינה מן הדא קריבתי' דר' חגי כו' שאין לו שייכות להא שמביא מקריבתי' דר' חגי:

[**ע"כ** נראה לי (שיש כאן ט"ס וחילוף השורות וכצ"ל) המקדיש נכסיו והי' עליו כתובת אשה ר' אלעזר אומר כשיגרשנה ידור הנאה ר' יהושע אומר אינו צריך כו' מודה ר' יהושע בערב שהוא צריך להדיר תניי' ומה אמר ר' יהושע במתנה מכיון שהוא נותן מחנה בעין יפה אינו צריך להדיר הניי' או מאחר שהורע כחו והוא חוזר בו צריך להדיר הניי'. וע"ז אומר נשמעינה מהדא א"ר מנא ר' אליעזר חשש על הערמה ר' יהושע לא חשש על הערמה (פי' שהוא כמו שאמר ר' אליעזר סבר אדם עושה קנוניא על הקדש ר' יהושע סבר אין אדם עושה קנוניא על הקדש) אמר ר' יוסי בר' בון אתי' דר"א כב"ש ודר' יהושע כב"ה דר"א כב"ש דב"ש אומרים אין אדם נשאל על הקדישו והוא דהוי אמר צריך להדיר הניי' ודר' יהושע כב"ה דב"ה אומרים אדם נשאל על הקדישו והוא דהוי אמר אינו צריך להדיר הניי' מה נפשך תהא בו האיש הזה שישאל על הנייתו (והוא כמו דאיתא בערכין (ד' כ"ג) אלא הכא בשאלה דהקדש קא מיפלגי כו' (פי' ופשיט מינה דאפי' במתנה דבעין יפה הוא נותן אעפ"כ צריך להדיר הניי' דחיישינן לקנוני' דאל"כ אמאי לא קאמר דפליגי בזה במתניתין דר"א סובר כר' שמעון דבעין רעה הוא נותן ע"כ צריך להדיר הניי' ור' יהושע

סובר דהמקדיש בעין יפה הוא מקדיש וע"כ דמי למתנה דאין צריך להדיר הניי' ופליגי בפלוגתא דת"ק ור"ש ומדלא משני הכי א"כ מוכח דאפי' במתנה דבעין יפה הוא נותן נמי חיישינן לקנוניא ולפי מה שביארתי תחילה דכולי עלמא ת"ק ור"ש סברי דבעין יפה הוא מקדיש רק דפליגי אם הי' לו לפרש או לא א"כ מוכח דאפי' במתנה נמי חיישינן לקנוניא אע"ג דבעין יפה הוא נותן דהא טעמא דר' אלעזר דסובר דידירנה הנאה או משום דאדם עושה קנוניא על הקדש הי משום שסובר דאין שאלה בהקדש וא"כ לא יכול לשאול מ"מ כיון דבעין יפה הוא מקדיש א"כ לא חיישינן לקנוניא אלא ודאי דאפי' במתנה דבעין יפה הוא נותן נמי חיישינן לקנוניא והא דקאמר אח"כ קריבתי' דר' חגי הוא ענין בפני עצמו ולא קאי אהא דאמר נשמעינה מהדא וכמו שהגהתי שהוא ט"ס וצ"ל תחילה מה אמר ר' יהושע במתנה ואח"כ צריך לגרוס נשמעינה מהדא ואח"כ מביא הא דר' מנא דר' אליעזר חשש להערמה ור' יהושע לא חשש להערמה ואח"כ הא דאמר ר יוסי ב"ר בון אחי' דר"א כב"ש כו' ומזה מוכח דאפי' במתנהנמי אמר ר' יהושע צריך להדיר הניי' אף על גב דנותן מחנה בעין יפה הוא נותן ודו"ק:

פרק ה

הלכה א

קטע ג

תנאים שהתנה יהושע ר' לוי בן בירי בשם ריב"ל ארבעה מלקטין עשבים מכ"מ חוץ משדה תלתן שאסורים משום גזל. תמן תנינן וכן תילתן שהעלה מיני עשבים אין מחייבין אותו לנכש כיני מתניתא אין מחייבין אותו לעקור (ופי' הפ"מ שאין מחייבין אותו לנכש דקאמר אין מחייבין אותו לעקור הוא ומשום דבלאו הכי סופו לעוקרן לפי שהאיסטיס קשה לתבואה והעשבין קשין לתילתן) בתנאי יהושע את מר מלקטין עשבים מכ"מ חוץ משדה תלתן שאסורין משום גזל הדא אמרה שאינו רוצה בהן (ופי' הפ"מ הא מתנאי יהושע משמע דמעלין הן עשבים לתלתן והדא אמרה שאינו רוצה בהן ובמתניתין אמרו דבלא"ה סופו לעקור ואינו רוצה בהן אלמא קשין הן לו) אמר המן משזרען לעמיר ברם הכא שזרעו לזרע (פי' הפ"מ המן בתנאי יהושע מיירי שזרען להתלתן לעמיר לעשות הימנו קש לקשר העמרים של תבואה והלכך המלקט עשבים משדה תילתן מפסידן כדלקמן ברם הכא במתני' דכלאי' בשזרעו לזרע למאכל אדם וקשים העשבים לו לפי שמכחישין אותו ונפסד טעמו) מה התנה יהושע לעוברי עבירה (ופי' הפ"מ מאי האי דקאמרת וכי התנה יהושע לעוברי עבירה למקיימי כלאים דאם כשזרען לעמיר מעלין

הן א"כ אף הוא יניח אותן וכי לא בא יהושע לאסור לעקור משדה תלתן אלא לעשות תקנה לעוברי עבירה) ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן שהוא רוצה בהן כאלו עקורין ומונחין מפניו (ופי' הפ"מ כלומר הכי קאמר שלא ילקטו העשבים משדה תלתן לצורך עצמם כו' וכלומר שבודאי הוא עצמו ג"כ יעקור אותם ולא יקיים כלאים אלא שרוצה שיהיו לפניו ולצרכו לפי שהעשבים ג"כ ראוין לעמיר הן) ופירושו דחוק:

ע"כ נ"ל לבאר ע"פ מאי דאמרי' בב"ק (ד' פ"א) ומלקטין עשבים בכל מקום חוץ משדה תלתן למימרא דתלתן מעלי לה עשבים ורמינהו תלתן שעלתה עם מיני עשבים אין מחייבין אותו לעקור וכתבו התוס' בד"ה אין מחייבין אותו לעקור פי' בקונטרס שע"כ עתיד ליטלם לפי שמפסידין את התלתן וקשה לפירושו אין מחייבין משמט שאין אסור בהנאתו ועוד דאם מתייאש ומתעצל לעוקרו למה לא נחייבנו דהא איכא איסור כשמתייאש כו' ונראה לר"י דאין מחייבין אותו לעקור דליכא איסורא שהרי הוא לא זרעו אלא מאליהן באו ומשום מקיים בכלאים ליכא כיון דקשו להו עשבים ולר"ע איצטריך דאמר בפ' השורר את הפועל ובמכות (ד' כ"א) המקיים בכלאים לוקה ולאו מלקות ממש דלאו שאין בו מעשה הוא אלא איסורא בעלמא אי נמי אפי' לרבנן איצטריך והיכא דניחא לי' חייבוהו חכמים שלא יחשדוהו שזרעם כו':

ובזה יתבאר הירושלמי הנאים שהתנה יהושע כו' ארבעה מלקטין עשבים בכל מקום חוץ משדה תלתן שאסורין משום גזל תמן תנינן וכן תלתן שעלתה עם מיני עשבים אין מחייבין אותו לנכש כיני מתניתא אין מחייבין אותו לעקור (פי' משום איסור כלאים) ונראה לי שיש בכאן חילוף השורות ובכאן צריך להיות הדא אמרה שאינו רוצה בהן (פי' דלא ניחא לי' בהם וע"כ אין מחייבין אותו לעקור דאם הי' רוצה בהן הי' אסור משום דמקיים כלאים (דלשיטת הירושלמי הוא דלר"ע לוקה משום מקיים ולרבנן הוי איסורא ואינו לוקה וכמו שהבאתי בספרי עמק יהושע (ס' ב') הירושלמי (פ"ח דכלאים) דתנן כלאי הכרם אסורין מלזרוע ומלקיים כתיב לא תזרע כרמך כלאים אין ני אלא הזורע מקיים מניין ת"ל כרם ולא כלאים מה כר"ע דר"ע אמר המקיים כלאים עובר בל"ת א"ר יוסי דברי הכל היא הכל מודים באיסור שהוא אסור בשלא קיים ע"י מעשה אבל אם קיים ע"י מעשה לוקה וא"כ משמע דר"ע סובר דאפילו אין בו מעשה לוקין עליו ורבנן סברי דאין לוקין אבל מודים שאסור ובזה ניחא דלשיטת הש"ס דילן נדחקו התוס' דמיירי אליבא דר"ע או לרבנן שלא יחשדוהו והוא משום דלשיטת הש"ס דילן דלרבנן מותר לקיים וכמו דאמרינן בהשוכר את הפועל (ד' ס"ד) אי רבנן מאי אירי' עוקרין אפי' קיומי שפיר דמי אבל לשיטת הירושלמי דאפי' לרבנן נמי אסור לקיים אתי שפיר) וע"ז אומר

הדא אמרה שאינו רוצה בהן (פי' וא"כ כיון דלא ניחא לי' והוא לא זרען ע"כ לא מיחייב משום דקיים כלאים). וע"ז פריך בתנאי יהושע את מר מלקטין עשבים מכ"מ חוץ משדה תלתן שאסורין משום גזל וא"כ קשה כיון שאינו רוצה בהן אמאי אסורין משום גזל. וע"ז משני תמן שזרען לעמיר ברם הכא שזרען לזרע והוא כמו דאמרינן בב"ק (שם) למימרא דתלתן מעלי לה עשבים ורמינהו תלתן שעלתה עם מיני עשבים אין מחייבין אותו לעקור אמר רב ירמי' לא קשי' כאן לזרע כאן לזירין לזרע קשו לה עשבים דמכחשי לה לזירין מעלי לה דכי קיימא ביני עשבים מירכבא (ופירש"י מתפשטת וגודלת על העשבים ונעשין לה סמיכה כעין דלת של כרם):

וע"ז פריך בירושלמי מה התנה יהושע לעוברי עבירה (פי' שהוא כמו שהקשו התוס' כאן לזירים ההיא דחוץ משדה תלתן לזירים דמעלי לה והקשו התוס' וא"ת כיון דאיכא איסור כלאים אמאי אסור ללקט והאמר במוע"ק (ד' ו') שתיקנו שיהיו מפקירין כל השדה שיש בו כלאים ויש לומר דהכא בדליכא שיעורא כדתנן במסכת כלאים ומייתי לה בהמוכר פירות (ד' צ"ד) כל סאה שיש בו רובע ממין אחר ימעט:

וע"ז מקשה הירושלמי נמי מה התנה יהושע לעוברי עבירה (פי' כיון דמשני בהא דתנאי יהושע שזרען לעמיר אם כן זהו לעוברי עבירה (פי' כיון דלזירין מעלי לה וכמו דאמר בירושלמי המן שזרען לעמיר וזה ניחא לי' וכמו דאמרינן בש"ס דילן דלזירין מעלי לה. וא"כ כיון דניחא לי' אסורין משום מקיים כלאים כיון דניחא לי' ואם כן מאי אמר דתנאי יהושע הי' דמלקטין עשבים מכ"מ חוץ משדה תלתן שאסורין משום גזל. וכי התנה יהושע לעוברי עבירה דהא כיון דניחא לי' א"כ הוא מקיים כלאים בכרם). וע"ז אומר ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן שהוא רוצה בהם כאלו עקורים ומונחי' לפניו ופי' דמיירי שעקרן ואעפ"כ ניחא לי' בתלושין שכיון שיהיו גדלים ע"ג עשבים התלושין מירכבא). וע"ז אומר שאסורים משום גזל. וא"כ מתורץ קושי' התוס' בד"ה כאן לזירין דא"כ אסור משום כלאים. אך לפי מאי דמשני בירושלמי כאלו עקורין ומונחין לפניו (פי' בתלושין וא"כ ליכא כלאים אלא דניחא לי' אפי' בתלושין שיהיו עקורין ומונחים לפניו. וע"כ אמר חוץ משדה תלתן שאסורין משום גזל (פי' בתלושין) ומתורץ קושי' התוס') וע"ז אומר ומר בשדה כרם (פי' דבמקום שיש כלאים ודאי מותר) דמר ר' ינאי כל הספיחים אסורים חוץ מן העולים בשדה בור ובשדה ניר בשדה כרם ובשדה זרע בשדה בור דלא משגח עלי' בשדה ניר דו בעי מהקנה חקלי' (פי' שמתקן את השדה אם לוקט הספיחין) בשדה כרם שלא לאסור את כרמו (פי' אע"ג דהוא עולה מאיליו אעפ"כ כיון דניחא לי' א"כ עובר משום מקיים כלאים וע"כ מותר) בשדה זרע שאינו רוצה בהם (פי' דלא ניחא

לי' וא"כ אף שמותר משום כלאים כלא ניחא לי' אעפ"כ מותרים משום גזל כיון דלא ניחא לי') ואם תאמר רוצה בהם (פי' דהיינו אם הכונה הוא לעמיר וא"כ ניחא לי' בהם) כאלו עקורין ומונחין לפניו א"כ צריך לעקור משום כלאים והא דאמרינן לעיל דאף באלו שעקורין ומונחין לפניו נמי ניחא לי' היינו רק בשדה תלתן אבל בשדה זרע כיון דניחא לי' א"כ צריך לעוקרן ובשדה זרע כיון שצריך לעקור א"כ הוי כאלו עקורין ומונחין לפניו וכשהם תלושים לא ניחא לי' משא"כ בשדה תלתן והפ"מ נדחק בזה עיי"ש ודו"ק ועיין בפ"ב דכלאים ששם הגירסא באופן אחר ודו"ק

הלכה ג

קטע ב

מתני' המוכר את הראש בבהמה גסה לא מכר את הרגלים כו' אבל בבהמה דקה מכר את הראש מכר את הרגלים כו' ובגמ' ר' יצחק שאל מכר חצי הראש מכר חצי הרגלים מכר חצי קנה מכר חצי כבד ומכר חצי קנה הוא מיותר וכן הגיה הפ"מ) נשמעינ' מהד' מכר לו יד כמו שהיא ראש כמו שהו' בני מעים כמות שהן נותן לכהן ואינו מנכה לו מן הדמי' לקחן במשקל נותן לכהן ומנכה לו מן הדמי' וכת' הפ"מ והשתא איפשט' הבעי' דאי אמרת במכ' חצי הראש לא מכר חצי הרגלי' א"כ קשי' מאי אירי' לי' להתנא לחלק בין לקחן כמות שהן לבין לקחן במשקל הא אפי' בכמות שהן מצינו לחלק דלפעמים מנכה לו מן הדמים וכגון שמכר לו הזרוע שביד או הלחייסמן הראש כו' דלאיזה ענין מכר לו דבר שאינו שלו אלא לאו ע"כ דש"מ מכר חצי הראש מכר חצי הרגלים וא"כ יכול המוכר לומר סבור הייתי שבשביל חצי הרגלים השייכים להלחיים במכר קנית ולא מכרתי לך את הלחיים שהן לכהן וכן בקיבה בשביל חצי הכבד קנית והילכך לא מצינן דמנכה לו מן הדמים אלא כשלקחן במשקל. ובמראה הפנים כתב והא דפשיט לי' הכא מהתוספתא ולא פשיט ממתניתין דתנן בחולין (ד' קל"ב) אמר מכור לי בני מעי' של פרה והיו בהן מתנות נותנם לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים לקחן הימנו במשקל נותנן לכהן ומנכה לו מן הדמים עיין שם שנדחק בזה.

ולי נראה שהפי' הוא ר' יצחק שאל מכר חצי הראש מכר חצי הרגלים מכר חצי קנה מכר חצי כבד (פי' דמיבעי' לי' אם הא דאמרי' דמכר את הראש מכר את הרגלי' היינו דווקא בשהראש שלם אבל אם מכר חצי הראש כיון שאינו שלה לא מכר או דילמא במכר לו חצי הראש מכר חצי רגלים אף שאינו שלם). וע"ז אומר נשמעינה מהדא מכר לו יד כמות שהיא כו' בני מעיים כמות שהן נותן לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים לקחן במשקל נותן לכהן ומנכה לו מן הדמים וא"כ כיון שאפי' מכר לו כל הראש אינו מכור

לו בשלמות וכמו דאמרינן נותן לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים וכמו דאמרינן בחולין (ד' קל"ח) דמתנות כהונה לא מזבן כו' וע"כ אינו מנכה לו מן הדמים אבל בשלקחן הימנו במשקל א"כ בודאי מכר לו מתנות כהונה וע"כ מנכה לו מן הדמים. וא"כ אפי' כשמכר לו הראש נמי לא מכר לו בשלימות דהא מתנות דכהן לא מזבין כו' וא"כ לא מכר לו כל הראש בשלימות וא"כ כיון שאפי' מכר לו כל הראש נמי לא מכר לו בשלישות א"כ בודאי מכר חצי הראש מכר חצי הרגלים וע"כ לא פשיט ממתניתין דחולין (ד' קל"ב) דתנן אמר לכהן מכור לי בני מעי' של פרה כו' נותנם לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים. דהי' איפשר לומר דזהו דווקא במכר לו בני מעי' של פרה אבל במכר לו הראש בשלימות א"כ צריך ליתן לכהן ומנכה לו מן הדמים כיון שמכר לו כמות שהוא וא"כ יש לומר הא דתנן במתניתין מכר לו הראש היינו שמכר לו כמות שהוא א"כ המכירה הוי בשלימות אלא שנותן לכהן ומנכה לו מן הדמים כמו לקח הימנו במשקל וא"כ הי' המכירה בשלימות וע"כ מכר לו הרגלים וא"כ אם מכר לו חצי הראש דהמכירה לא הי' בשלימות לא מכר לו חצי הרגלים. וע"ז מביא ראי' מהברייתא מכר לו יד כמות שהיא ראש כמות שהוא בני מעיים כמוה שהן נותנם לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים וא"כ כיון דאפי' מכר לו הראש כמות שהיא נמי נותנם לכהן ואינו מנכה לו מן הדמים משום דמתנות דכהן לא מכר לו ורק אם לקחן הימנו במשקל נותנם לכהן ומנכה לו מן הדמים. וא"כ כיון שאפי' מכר לו הראש כמות שהוא נמי לא מכר לו בשלימות ואעפ"כ מכר לו את הרגלים אע"ג דלא הוי בשלימות דהא מתנות דכהן לא מזבין ואפ"ה מכר לו הרגלים וא"כ הוא הדין במכר חצי הראש נמי מכר לו חצי הרגלים ודו"ק:

פרק ו

הלכה א

קטע ב

מתני' המוכר פירות לחבירו כו' המוכר פירות לחבירו ה"ז מקבל עליו רובע טינופת לסאה. ובגמ' תני המוכר פירות לחבירו ולא צימחו אפי' זרע פשתן אין חייב באחריותו ואם התנה עמו מתחילת הזרע חייב באחריותו מהו נותן לו דמי זרעו ויש אומרים נותן לו דמי יציאותיו. עוד אמרינן שם הכא מקבל עליו ברם המן ימעט הכא ובלבד טינופת ברם תמן מין הכא ובלבד כדרך מגעו ברם המן ובלבד כדרך מבואו (פי' הפ"מ הכא ובלבד כדרך מגעו כלומר שמקבל עלו רובע טנופת לסאה כמות שהן לפניו ולא אחר שהשיאן

כו') ברם תמן ובלבד כדרך משאו (ופי' הפ"מ התם דלענין איסורא הוא ע"כ דמוקמינן למתניתין דהתם שנתערבו לו בדרך משאו כו' כדמוקי ההם שנתערב לו בדרך מכנם: **ולי** נראה (שיש כאן ט"ס וחילוף השורות וכצ"ל) הכא מקבל עליו ברם תמן ימעט הכא ובלבד כדרך מגעו ברם תמן ובלבד כדרך משאו הכא ר' שמעון מודה ברם תמן ר"ש אומר שני מינים הן ואין מצטרפין והפי' הוא דמקשה הכא מקבל עליו רובע טינופת לסאה וא"כ מוכח דרובע לסאה הוי ביטול והתם תנן כל סאה שיש בו רובע ממין אחר ימעט וא"כ רובע לסאה לא בטיל. ומשני התם דרך מגעו (פי' התם לענין מקח וממכר ע"כ כיון שהוא רובע לסאה אינו ניכר ובטל) ברם תמן ובלבד כדרך משאו (פי' כמו דאמרינן שבמשא לא שייך ביטול וכמו דאמרינן בירושלמי ני (פ"ה דתרומות) וכדריב"ח דאמר ריב"ח נבילה בטילה בשחוטה במגעה ובהיסטו לא בטל. וכן אמרינן בבכורות (ד' כ"ג) ואי אמרת טומאה כמאן דאיתא דמי נהי דבמגע לא מטמא במשא מיהא ליטמא (ופירש"י דהא מ"מ הטומאה נשא והסיט) וע"ז אמר דבכלאים כמאן דאיתא דמי לא שייך ביטול וכמו שכתבו התוס' בנדה (ד' ס"א) בד"ה בגד שאבד כו' דלא שייך ביטול ברוב אלא כשאיסור מעורב בהיתר אבל כלאים ששניהם היתר ונאסרין ע"י תערובות כך אסור המרובה כמו המיעוט) וע"ז אומר תמן כדרך מגעו (פי' לענין מקח וממכר הוא אע"ג דאיתא אך כיון דלא מכר בטל כמו במגעו כיון דלא מינכר בטל לענין איסור אבל בכלאים בעינן שיהא הביטול כמו שאינו כמו דאמרי' בבכורות (ד' כ"ג) ואי אמרת טומאה כמאן דאיתא דמי נהי דבמגע לא מטמא במשא מיהא ליטמא וא"כ לענין משא בעינן שיהא הביטול כמאן דליתא דבכלאים המיעוט הוא כמו המרובה וע"כ אם הוא רובע ימעט:

קטע ג

עוד שם ברם תמן ר"ש אומר שני מינין הן ואין מצטרפין (פי' דמקשה דאמאי לא פליג ר"ש הכא דשני מינין אין מצטרפין) ובכאן צריך לגרוס הכא ר"ש מודה הכא ובלבד טינופת ברם המן מין (פי' דהכא הטעם משום דהוי טנופת וע"כ מודה ר"ש דכל המינין מצטרפין). ברם תמן מין (פי' דהתם האיסור משום כלאים דהיינו משום שני מינים. ע"כ קאמר ר"ש דשני מינין אין מצטרפין):

קטע ד

עוד שם ר' חיי' בר בא שאל סאה חיטין שנפל' לתוך מאה של שעורין כהן וישראל מהו שיחלקו את השבח וכתב הפ"מ (יש בכאן חילופי השיטות שנתחלפו בטעות וכצ"ל) סאה תרומה שנפלה לתוך מאה של חולין כהן וישראל מהו שיחלקו את השבח ובשאלה השני' הוא דשייך סאה של חיטין שנפלה לתוך מאה של שעורין כו' והבעיא לענין תרומה

הוא משום דקיי"ל תרומה בטלה בא' ומאה אלא צריך להעלות הסאה תרומה מפני גזל השבט ונותנה לכהן ואם לא העלה את התרומה אלא זרע הכל כמות שהן בתערובת אותה הסאה וגידולי מדומע חולין הן כדתנן (פ"ט דתרומות) מיהו מיבעי' לן אם צריך ליתן לכהן השבח של איתה הסאה כו' משום דאם נתבטל' נתבטלה ונהי דסאה עכ"פ צריך ליתן לו מ"מ אין לכהן חלק בשבח ואגב דדמי לענין השאלה השני' בענין הביטול נקט נמי להא:

והנה הפ"מ שגה בזה והפי' הוא דסאה תרומה שנפלה לתוך מאה של חולין כהן וישראל מהו שיחלקו את השבח והוא דהתרומה הוא יותר בזול מחולין וכמו דאמרינן בכתובות (ד' נ"ח) נותנים לה הכל תרומה ופירש"י שם שחולין יקרים הן מהתרומה שהכל קופצין עליהם וע"כ מיבעי' לי' סאה תרומה שנפלה לתוך מאה של חולין ונתבטלה. וא"כ יכול למכור החולין עם התרומה מפני שנתבטלה בחולין וע"כ מיבעי' לי' אם יש לכהן חלק באותה שבח שהוקרה התרומה שיכול למוכרה לחולין (וכה"ג איתא בירושלמי (ספ"ה דתרומות) תני סאה תרומה (פי' טמאין) כנפלה למאה אומר לכהן ולא דמי עצים אני חייב לך טול דמי עצים (פי' דתרומה טמאה אינה ראוי' רק להסקה כו') מאי כדון נותן לו דמי עצים והשאר יחלוקו) וה"נ דמי החולין יקרים יותר. והכא נמי כיון שנתבטלה הוי הכל חולין ואפי' הסאה שהוא מעלה הוי נמי חולין שאינו מעלה אותה רק משום גזל השבט (וע' בכורות (ד כ"ב) פירש"י שם ולפי' התו' שם בד"ה תעלה כו' יש לומר דמיבעי' לי' בתרומה טמאה וכמו דאי' בירוש' (ספ"ה דתרומות) ועל כן יחלוקו את השבח ודו"ק:

עוד שם ר' יצחק בר טבליי שאל סאה חיטין שנפלה לתוך מאה של שעורין מוכר ולוקח מה שיחלוקו את השאר ופי' הפ"מ כלומ' שמכר לו מ"ה סאה של שעורין ונפלה בהן אחת של חיטין של המוכר מי אמרינן דצריך הלוקח להחזיר לו הסאה יתירה שנא מכר לו ומן התערובות הוא מחזיר לו כמו שנתערב עכשיו או דילמא מצי הלוקח לומר אי איפשי בחיטין כלך והשתא הואיל ואי איפשר לזה שיבור חטה חטה מן הכרי שנתערב וזה ממאן ליתן לו סאה מן התערובות א"כ דין הוא שיחלוקו באותה הסאה והוא דוחק:

ע"כ נראה לי שהוא ט"ס בירושלמי (וכצ"ל) סאה שעורין שנפלה לתוך מאה של חיטין וא"כ השתא מוכר השעורין בדמי חיטין שאין צריך לבור ורק לכתחלה אסור לערב אבלהשתא דנפלה מוכר בדמי חיטין וע"כ מיבעי' לענין השבח (וכן אמרינן שם בירושלמי דתרומות (ספ"ה) חד ב"נ אפיל שעורין גו חיטין אתא עובדא קומי ר' יודה בר שלום ואמר יתן לו דמי שעורין והשאר יחלקנה. והא דאמר מוכר ולוקח היינו משום שאם נתערבו השעורין של האחר ואי איפשר לבור וא"כ צריך לשלם בעד השעורין וכמו

דאיתא בביצה (ד' לח) הרי שנתערב לו קב חיטין בעשרה קבין חטים של חבירו יאכל הלה וחדי וא"כ צריך לשלם לו בעד השעורין וע"כ הוי לוקח. אך שהושבחה השעורין דהא ימכרנה בדמי חיטין וע"ז אומ' מוכר ולוקח מהו שיחלוקו את השאר:

וע"ז אומר נשמעינה מהדא הבורר צרורות מתוך כריו של חבירו חייב לשפות לו (פי' וע"כ כיון שהנוטל צרור מתו' כריו של חבירו חייב ליתן לו כמו בעד חיטין וא"כ כיון שהבורר צרור חייב לשלם מחמת שהזיקו אעפ"י שהוא בעצמו אינו רק צרור וע"כ ה"נ אף שנתערבה השעורין אעפ"כ כיון שהשעורין נשבחה ע"כ יחלוקו את השבח):

קטע ה

עוד שם ר' בון בר כהנא אמר באומר צבור ואקנה אבל אם היו ציבורין משעה ראשונה לא בדא והנה הפ"מ פי' באומר צבור ואקנה הא דאמרי' דמחזיר לו התערובות באומ' לו צבור מאה סאה שעורין לך וקנה אותן ואח"כ נפלה לתוכו סאה של חיטין אבל אם הי' ציבורין משעה ראשונה כך ונמצא אח"כ סאה חיטין שנתערבו בו בתחילה לא בדא אמרו דמחזיר לו הסאה דמכיון דכך הי' משעה ראשונה שמכר לו ודאי כונתו הי' להקנות לו כל הציבור כמו שהוא ולא הי' מקפיד על מין אחר וזהו לפי פירושו:

אבל לפי מה שביארתי דמיירי שנפל סאה של חיטין לתוך סאה של שעורין ע"ז אומר באומר צבור ואקנה ונראה לי שהוא ט"ס וצ"ל באומר לו צבור או אקנה (פי' שאם נפלה הסאה של שעורין לתוך החטין אומר לו צבור פי' שיברור סאה של שעורין) או אקנה (פי' שישלם לו הדמים) בזה אמרינן דיחלוקו השבח דכיון שאינו יכול לברור א"כ צריך לקנות ממנו הסאה של שעורין כפי מה שהוא שוה עכשיו אבל אם היו צבורין מתחילה ומוכר אותן לאחר מוכרן בדמי חיטין להלוקח דכיון שהלוקח לוקח אותן כפי שהן צבורין ע"כ כל השבח להמוכר וזה קאי למה דאמר בתחילה הבורר צרור מתוך כרי' של חבירו חייב לשפות לו (פי' שחיי' לו לשלם כפי חיטים גמורים היינו מצד שהיו צבורים מעיקרא ע"כ הם נשומים כמו החיטין) וה"נ הבורר צרור מתוך כריו של חבירו חייב לשפות לו (פי' כפי החיטין) והא דקאמר הכא ר' בון בר כהנא אמר באומר צבור ואקנה צ"ל באומר לו צבור או אקנה:

ובפ"ה דנדרים (ה"א) שם איתא נמי אמר ר' בון בר כהנא באומר צבור ואקנה שם צ"ל באומר צבור וקנה (או ותקנה) אבל אם היו ציבורין לא קנה עד שיטלטל כו' וכמו שביארתי שם דבשותפין אם אמר לו צבור ותקנה היינו כיון שהוא משתמש הוי המקום שלו וע"כ קונה המקום וע"כ קונה הפירות ע"י המקום אבל אם היו ציבורין מעיקרא לא (דאיך יקנו השותפין ע"י המקום והרי המקום גופא הוי של שותפין) והכא א"ר בון

בר כהנא באומר צבור או קנה (כצ"ל) (פי' דמיירי שאם נפל הסאה של שעורין מאחר ואומ' לו צבור או קנה) אבל אם הי' ציבורין מעיקרא לא בדא ומוכרן בדמי חיטין יפות (ועיין בב"ק (ד' קא) איבעיא להו יש שבח סממנין ע"ג הצמר ובתוס' בד"ה או דילמא כו') ודו"ק:

פרק ח

הלכה ה

קטע ב

שם (ה"ה) האומר איש פלוני יירשני במקום שיש בת כו' א"ר יוחנן לא אמר ר"י בן ברוקא אלא על בן בין הבנים כו' עיין בספרי נועם ירושלמי (רפ"ד דיבמות) עיי"ש:

קטע ג

שם (ה"ה) תמן תנינן רשב"ג אומר אם מתה יירשנה כו' ר יוסטיני הוה לי' עובדא קומי רבנן כו' עיין בספרי נועם ירושלמי (פ"ט דכתובות) עיי"ש:

הלכה ח

קטע ב

שם (ה"ח) ר' שמעון בן יקים אעיל עובדא קומי ר' יוחנן מהיום ולאחר מיתתו מתנתו מתנה כו' ואמר ר' בון בר כהנא קומי ר' לא לשייר לה מעשה ידיה כו' עיין בספרי נועם ירושלמי (פ"ו דפיאה) ושם ביארתי:

קטע ה

שם חזקי' אמר הלכה כר' כו' ר' יוחנן אמר ולא במתנת בריא כהדא ההיא איתא כתבת נכסה כו' עיין בספרי נועם ירושל' (פ"ט דכתובות):

פרק ט

הלכה א

קטע ב

מתני' מי שמת והניח בנים ובנות כו' כיני מתניתא הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים כו' עיין בפי"ג דכתובות (ה"ג):

קטע ז

שם שמואל אמר זכין לעוברין כו' עיין בספרי נועם ירושלמי (פ"ד דיבמות) ושם ביארתי:

הלכה ב

קטע ב

(**ה"ב**) **תני** האומר המבשרני אם ילדה אשתי זכר עיין בספרי נועם ירושלמי (פ"ד דיבמות) ושם ביארתי.

פרק י

הלכה ה

קטע ב

מי שפרע מקצת חובו והשליש את שטרו ואמר לו אם לא נתתי לך מכאן ועד יום פלוני תן לו שטרו הגיע זמן ולא נתן ר' יוסי אומר יתן ר' יהודה אומ' לא יתן כו' ובגמ' תני עיצומים ר' אבהו גבי ר' אחא גבי ר' אמי גבי ר' יונה ור"י לא גבי א"ר מנא אע"ג דלית ר"י גבי עצומים מודה בהוא דיהב ברי' גו אומנותא ועיצומים ביניהן דהוא גבי ועיין בספ"ק דב"מ ושם ביארתי דהא דפליגי אמוראי הוא לא משום דפליגי אם הלכה כר' יוסי או כר"י אי אסמכתא קני' כמו דאמרינן בב"ב (ד' קס"ח) במאי קמיפלגי ר' יוסי סבר אסמכתא קני' כו' דא"כ ליפלגי אי הלכה כר' יוסי אי כר' יהודה ובש"ס דילן (שם) אמרינן אמר ר"נ אמר רבה בר אבהו אמר רב הלכה כר' יוסי כי אתו לקמי דר' אמי אמר וכי מאחר שר' יוחנן מלמדנו פעם ראשונה ושני' הלכה כר' יוסי אני מה אעשה ואין הלכה כר' יוסי אלא דהטעם דאפי' אם אמרינן אסמכתא קני' אעפ"כ הרי נמחל שיעבודו בהמקצת שפרע וכמו שכתב הרא"ש בנדרים (ד' כ"ז) דממשעבדי לא גבי ואפי' חצי החוב שלא נפרע אינו גובה בשטר זה ממשעבדי דחיישינן שמא יגבה בו חצי האחר שפרע כדאמר בשט"ח מוקדם דאפי' מזמן שני לא גבי דילמא אתא ליגבי מזמן ראשון ומבני חרי גבי דקני לי' במסירה וכתבתי שם דמתני' מיירי שכתב מתחילה שאם לא יתן לזמן פלוני שיהיו המעות שיתן לו מתנה וישאר החוב כבתחילה וע"כ פליגי בעצומים אי גבי אי לא גבי והוא משום דנמחל שיעבודו ועי"ש מה שביארתי דגבי עיצומים מודה והוא משום דשיעבוד הגוף כתוב בשטר:

ועיין שם שביארתי בהני עיצומים דר' אבהו גבי ור' אחא גבי ור' אמי גבה וביארתי שם דהטעם הוא דהירושלמי אזיל לטעמי' שסובר דאותיות נקנין במסירה וכמו שהוכחתי שם מהירושלמי (פ"ק דקידושין ה"ב) בשטר ר' אבהו אמר בשטר של כסף הא בשטר מתנה לא שמא יחזור כו' אמר לי' שמא תבוא שנת רעבון ויחזיר לו רבו (כצ"ל] פי' שיתן לו השטר בחזרה א"כ יצא העבד לחירות והוא משום דאותיות נקנין במסירה ולא בעי

(לשיטה הירושלמי) כתיבה ומסירה וע"כ סובר ר' אבהו ור' אמי דגובה והוא משום דאותיות נקנין במסירה וכמו שכתב הרא"ש דאי אמרי' דאותיות נקנין במסירה הוה ניחא אבל אם אינו מוסר לו השטר כיון שנמחל שיעבודו במקצת נתבטל בכולו:

קטע ג

שם אמר ר' עוקבא תנה בכתובות דבי לוי האומר אבד שטרי ב"ד עושין לו קיום תני רשב"ג אומר אפי' בשטרי בירורין ב"ד עושין לו קיום (ויתבאר לקמן בזה):

הלכה ו

קטע ב

עוד שם (ה"ו) מי שפרע מקצת חובו ר' יהודה אומר יחליף ר' יוסי אומר יכתוב שובר א"ר יהודה נמצא זה צריך להיות שומר שוברו מן העכברים ובגמ' רב אמר עושין לו קיום ב"ד תני ר' חייא אין עושין לו קיום ב"ד אמר ר' ירמי' אלו שמע רב מתני' לא הוה מימר הדא מילתא:

והנה צריך לבאר דמ"ט אמר תחילה אמר ר' עוקבא תנה בכתו' דבי לוי אבד שטרו ב"ד עושין לו קיום ובהא דמי שפרע מקצת חובו אמר רב ב"ד עושין לו קיום וע"ז אומר תני ר' חייא אין עושין לו קיום ב"ד:

והנה זה יתבאר במה שכתבו התוס' בב"ב (ד' ק"ע) בד"ה אין הלכה כו' והוא משום דנמחק שטר חובו עושה המלוה בעצמו שלא מרצון הלוה וע"כ בעינן דווקא קיום ב"ד אבל הכא שכותבין מרצון המלוה והלוה וע"כ יכולים להחליף שטר אחר אפי' שלא בב"ד ופ"ז אומר רב אמר עושין לו קיום ב"ד וע"ז אומר תניר' חייא אין עושין לו קיום ב"ד דכיון שהמלוה והלוה מתרצין לכתוב וא"כ ה"ל כאילו בעצמם כותבין שטר וע"ז אמר ר' ירמי' אילו הוה שמע רב מתנייה לא הוי מימר הדא מילתא (פי' אלו הוה שמע רב הברייתא דלעיל הא הני בכתובות דבי לוי שמי שנמחק שט"ח מעמיד עליו עדים ובא לב"ד ותני שצריכה קיום ב"ד והוא מחמת שהמלוה בעצמו כותב אבל הכא ששניהם מתרצים ע"כ כותבין אפי' בלא קיום ב"ד) ע"ז אומר כגון דמרין כן אני פלוני בן פלוני לוה ממך פלוני ופלוני ערב וא"כ כותבין שלא מדעת הערב וא"כ צרי' קיו' ב"ד (והפ"מ כתב לקמן אמרינן הכי לענין עדות שטרי המוקדמין כו' ובספרי הדפוס מצויין זה על הלכה דלקמן וטעות המדפיסים הוא וכן בכמה ציונים בפירקין כו' ושגה בזה שהירושלמי מתרץ הא דאמר רב דצריכה קיום ב"ד:

וע"ז אומר רב אמר צריך להזכיר זמן ראשון בשני ושמואל אמר א"צ להזכיר זמן ראשון בשני כו' ר"י בעי א"צ כו' על הדא א"ר יוסי וכן יפה לו ואל ירע כחו של זה והנה

לפי פירוש הפ"מ הי' לו לומר שיכול לכתוב מזמן ראשון ולא הוי מוקד' ולשמואל אין יכול לכתו' מזמן ראשון ואמאי קאמר שצריך לכתוב זמן ראשון אך אי אמרינן דבערב צריך קיום ב"ד משום שזה לא בידיעת הערב וא"כ אם ב"ד כותבין שטר אחר וב"ד אלימי לכתוב אף שלא בידיעת הערב מכל מקום אם לא יכתוב מזמן ראשון א"כ בטלה השיעבוד של למפרע בטלה נמי ש על להבא:

וע"ז קאמר כגון דמרין כן אני פלוני לויתי ממך (פי' שהי' ערב קודם חיתום שטרות וא"כ גובין ממשעבדי וא"כ כיון שבטל השיעבוד מעיקרא בטל נמי מזמן שני) ע"כ אומר רב צריך שיכתוב זמן ראשון ושמואל אמר דאם אפי' יכתוב זמן שני הוא משועבד מכאן ולהבא וע"ז אומ' לקמן (ספ"י) רב אמ' צרי' כר"י (פי' שסובר דבמוקדם כיון שבטלה מקצתו בטלה כולו ושמואל כרשב"ל שאומר דאע"ג דנתבטל זמן ראשון כותב זמן שני והערב משועבד מזמן שני) ודו"ק ולקמן יתבאר עוד בזה:

הלכה ז

קטע ב

שם (ה"ז) מתניתין שני אחים כו' האומר לבנו שטר בין שטרותיו פרוע וא"י איזהו שטרות כולן פרועין נמצא לא' שם שני' הגדול פרוע והקטן אינו פרוע ובגמ' תני לא דומה אימת שטר גדול לאימת שטר קטן והנה הטעם הוא לפי שיטת הש"ס דילן דיד בעל השטר על התחתונה וע"כ הגדול פרוע אך הירו' לטעמי' דאמר לעיל (פ"ט ה"ו) דברי הכל יד השטרות לעליונה והוי בעל השטר מוחזק א"כ לא נפרע אלא השטר קטן וע"ז אומר תני לא דומה אימת שטר גדול לאימת שטר קטן וא"כ כי פרעו בודאי פרעו תחילה השטר גדול אבל בלאו הכי יד בעל השטר על העליונה לפי שיטת הירושלמי:

הלכה ח

קטע ג

שם (ה"ח) המלוה את חבירו ע"י ערב לא יפרע מן הערב ואם אמר ע"מ שאפרע ממי שארצה יפרע מן הערב רשב"ג אומר אם יש נכסים ללוה בין כך ובין כך לא יפרע מן הערב ובגמ' תמן מרין בכל מקום הלכה כרשב"ג חוץ מערב וצידן וראי' אחרונה נראה לי דהא דקאמר תמן מרין בכל מקום הלכה כרשב"ג (דהיינו בבבל אמרין) ואמאי דווקא תמן [ונראה לי דע"כ לא אמרינן רק תמן הוא דהירושלמי לשיטתי' דאמרינן בירושלמי (פ"ה דמ"ש) ויציין אם הוא מצויין האיך הוא נקרא צנוע אמר ר' יוחנן אתי דר' שמעון בן גמליאל כמאן דאמר לעתותי ערב דתני ר' דוסא אומר כל מה שילקטו עניים הרי הוא הפקר ר' יהודה אומר לעתותי ערב (פי' וע"כ היו הצנועים מניחים את המעות ואומרים

כל הנלקט מזה מחולל על מעות הללו. והוא כר' יהודא דאמר לעתותי ערב) והנה לשיטת הירושלמי הא דתנא צנועין רשב"ג הוא וא"כ סובר רשב"ג דיכול לחלל אף על דבר שאינו ברשותו ור' יוחנן פליג על זה וכמו דאמרינן בב"ק (ד' ס"ט) אלא לעולם כל הנלקט ור' יוחנן סתמא אחרינא אשכח דתנן אין הגונב אחר הגנב כו' אלא לאו ש"מ זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו וא"כ סובר ר' יוחנן דאינו יכול לחלל על מה שאינו ברשותו ולשיטת הירושלמי הא דצנועין הוא רשב"ג וא"כ ליכא לכללא דכ"מ ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו. והא דקאמר הירושלמי דהא דצנועין אתי כרשב"ג הוא כמו דאמר תחילה ויציין אם הוא מצויין האיך הוא נקרא צנוע וא"כ שיטת הירושל' דהא דצנועין הוא בשאר שני שבוע ואף על גב דסובר רשב"ג דהלעיטהו לרשע וימות אעפ"כ הצנועין (פי' שעושים לפנים משורת הדין ע"כ היו מחללים אפי' בשאר שני שבוע) וע"ז פריך ויציין דהא דקרי להו צנועין היינו מפני שמרחמין אפי' על הרשעים אבל מ"מ אמאי לא יציינו וע"ז מתרץ אם מצויין האיך נקרא הוא צנוע (פי' אם היו מציינים אפי' בשאר שני שבוע שכל העולם אין מציינין מחמת שהלעיטהו כו' והן עושים לפנים משורת הדין ואם היו מציינים לא היו נקראים צנועים שצנועתם אם הם מקיימין הצנע לכת וא"כ לא היו נקראים צנועים) וא"כ הא דקאמר והצנועים כודאי בשאר שני שבוע וכמו שכתבו התוס' בב"ק (ד' ס"ט) בד"ה והצנועין כו' וצריך לומר דצנועין אשאר שני שבוע קיימי דאי אשביעית כיון שהיו זוכים מן ההפקר לא היו יכולים לחלל וא"כ כיון דהא דצנועים הוא כרשב"ג דאי אליבא דת"ק כיון שכל העולם היו מציינים אמאי לא ציינו וע"כ לא אמרו דבכל מקום הלכה כרשב"ג דהא דההיא דצנועין שהוא מדברי רשב"ג אין הלכה כמותו. אבל לשיטת הש"ס דילן דההוא דצנועין לאו כרשב"ג היא אלא שהוא מדברי ת"ק והא דקרי להו צנועין הוא מפני שלא היו רוצים לסמוך על הסימנים וא"כ כיון דמדברי דת"ק היא ע"כ אמרו תמן אמרין בכל מקום הלכה כרשב"ג (וזהו דלא כשיטת הש"ס דילן אליבא דר' יוחנן דאמר בב"ב (ד' קע"ד) אמר רבב"ח א"ר יוחנן בכל מקום הלכה כרשב"ג חוץ מערב וצידן וראי' אחרונה) משא"כ לשיטת הירושלמי לא אמרו בכל מקום הלכה כרשב"ג דכיון דההיא דצנועין הוא מדברי רשב"ג ובהא אין הלכה כמותי וכמו דא"ר יוחנן גזל ולא נתייאשו הבעלים אין יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו: וע"כ אומר בירושלמי תמן אמרין (פי' בבבל) אמרין הלכה כרשב"ג והוא משום דבבבל מפרשי דההיא דצנועין אתי אליבא דת"ק ולא אליבא דרשב"ג]:

עוד שם ר' אמי בר קרחה בשם רב ולמה אמרו בכל מקום הלכה כרשב"ג שהלכות קצובות הי' אומר מפי בית דינו (צריך לומר דרב מפרש דהא דפליגי רשב"ג ור"י בכתובות

(ד' כ"ד) דתנן ר"י אומר אין מעלין לכהונה עפ"י עד א' ואמרי' שם וכן בב"ב (ד' ל"א) דפליגי אם חיישי' לזילותא דבי דינא דרשב"ג סובר דלזילותא דבי דינא לא חיישינן וא"כ כיון דרב סובר דהלכה כרשב"ג א"כ איך קאמר רב בכתובות ובב"ב בירושלמי פ"ג דב"ב ה"ד) אמר ר"נ בר יעקב אנא אפיקתי' מראובן אנא מחזירנא ליה רב אמר כשנתת עפ"י ב"ד נתת מכאן ואילך המוציא מחבירו עליו הראי' וא"כ סובר רב דחיישינן לזילותא דבי דינא וא"כ הוא דלא כרשב"ג וא"כ צריך לומר דפליגי במצטרפין לעדות ועוד איפשר דרב אמר ולמה אמרו בכל מקום הלכה כרשב"ג היינו שאמרו אבל הוא אינו סובר כן ובירושלמי דמס' עבודת כוכבים (פ"ב ה"ג) ועורות לבובין ר' ירמי' בשם רב הלכה כרשב"ג וא"כ מוכח שרק בזה הלכה כרשב"ג אבל לא בכל מקים ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו:

הלכה י

קטע ב

שם (ה"ל) המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים ע"י עדים גובה מנכסים בני חורין הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסי' חורין והערב שהוא יוצא אחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין כו' ובגמ' רב הונא אמר הקדמה פסולה והשטר כשר והתנינן פרוזבול המוקדם כשר והמאוחר פסול הדא דתימר דרב הונא ור' אלעזר ור"ש בן יקים הדא דרב הונא ר' אלעזר אמר אעפ"י שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדין כאין העדים חותמין על הגט אלא מפני מתיקון העולם:

והנה הירושלמי הזה הוא בכאן בקצרה והירושלמי (היא בפ"י דשביעית) פרוזבול המוקדם כשר מפני שהוא מרע כחו והמאוחר פסול מפני שהוא מייפה כחו שט"ח המוקדמין פסולין מפני שמייפה כחן והמאוחרין כשירין מפני שהוא מרע כחן מי מידע (פי' מי מודיע שהוא מוקדם) שמעון בר וא בשם ר"י החתומין בשטר לא כן אמר רשב"ל עשו דברי החתומין בשטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד תמן אותן שאמרו לא חתמנו כל עיקר ברם הכא אמרו על זה חתמנו ולא חתמנו על זה ר' יוחנן אמר פסולין ממש ורשב"ל אמר אינו מונה אלא משעת הכתב והתני פרוזבול בין מוקדם בין מאוחר שר ואינו מונה אלא משעת הכתב אם אומר את כן בשטרות מה בין פרוזבול מה בין שטר (פי' שמביא ראי' לר' יוחנן שאמר שהשטר פסול לגמרי והוא כיון שנתבטל במקצתו נתבטל בכולו) וכמו שביארתי במ"א דהירושלמי לטעמי' דאפי' נתבטל מחמת דבר ח' נתבטל בכולו וכמו שהבאתי ראי' בפ' איזהו נשך וכן בב"ק (בפ' מרובה) דהירושל' סובר דאפי' נתבטל

מקצתו שלא מחמת קרוב או פסול נמי נתבטל בכולו והבאתי ראי' מהירושלמי בכתובות (פי"א ה"ה) הי' כתובתה ארבע מאות זוז מכרה לזה במנה ולזה במנה ולאחרון יפה מנה ודינר במנה של אחרון בטל ושל כולן מכרן קיים וקאמ' שם עד כדון בשמכרוה להם בארבע שטרות מכרה להם בשטר א' הפלוגתא דר"י ורשב"ל דאתפלגון כתב כל נכסיו לשני בני אדם כא' והיו העדים כשירים לזה כו' אבל הש"ס דילן לטעמי' דהא דנתבטל במקצתו נתבטל בכולו היינו דווקא אם נתבטל מחמת קרוב או פסול וע"כ אמרינן בב"מ (ד' ע"ב) תנן ההם שט"ח המוקדמין פסולים והמאוחרי' כשירין מוקדמין אמאי פסולים נהי דלא גבו מזמן ראשון ניגבו מזמן שני אמר רשב"ל במחלוקת שנוי' ור' מאיר היא (פי' דר"מ סובר קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ואת הריבית) ור' יוחנן אמר אפי תימא רבנן גזירה שמא יגבה מזמן ראשון וע"כ אינו אומר ר' יוחנן הטעם משום דכיון דנתבטל במקצתו נתבטל בכולו אלא משום גזירה שמא יגבה מזמן ראשון:

והנה הירושלמי הוא רק בקצרה דקאמר רב הונא אמר הקדמהפסולה והשטר כשר ופריך והא תנינן פרוזבול המוקדם כשר והמאוחר פסול (פי' וא"כ כיון דאינו פסול לגמרי הא בפרוזבול נמי המאוחר אינו פסול לגמרי וכמו דמקשה שם בירושלמי דפרוזבול בין מוקדם בין מאוחר כשר ואינו מונה אלא משעת הכתב אם אומר את כן בשטרות מה בין פרוזבול מה בין שטר):

והא דקאמר אח"כ הדא דתימר דרב הונא ר' אלעזר ור"ש בן יקים הדא דרב הונא דר' אלעזר (פי' שאומר דעידי מסירה כרתי דאמר אעפ"י שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר כו') וע"ז אומר והיכי אם באותן שהכחישו עדותן (פי' שאומרים דלא חתמו כלל) הכחיש עדותן כמי שאינה (פי' דכיון שהעידו אינם יכולים לחזור) אם באות' שלא הכחישו עדותן הא אמ' ר"ל עשו העדי' החתומין בשטר כמי שנחקרה עדותן בב"ד אלא ודאי דאתי כר' אלעזר דאמר עידי מסירה כרתי ובעידי מסירה כיון שמעידין מעצמן א"כ לא דמי לעידי חתימה דהתם כמי שנחקרה עדותן בב"ד אבל בעידי מסירה יכולים לומר שהם לא ראו שהוא מוקדם (ואיפשר עוד שנתחלפו השורות בירושלמי ותחילה צריך לגרוס והיכי אם באותם שלא הכחישו עדותן הא אמר ר"ל עשו עדים החתומין על השטר כמי שנחקרה עדותן בה"ד ואח"כ הדא דתימר רב הונא כר' אליעזר דאמר אעפ"י שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר ובעידי מסירה ניחא דבהם לא שייך עדים החתומין על השה כמי שנחקרה עדותן דהא הם לא חתמו ופליגי בזה אם השטר נתבטל בכולו או לא ומיירי בעדי מסירה):

עוד אמרינן שם מאי כדון באינון דמרין כן אני פלוני בן פלוני לויתי מפלוני ופלוני ערב (כתב הפ"מ שזהו תירוץ על הקושי' שמקשה דהיכי מיירי אם באותן שהכחישו עדותן כו' וע"ז משני באינון דמרין כן אני פלוני בן פלוני כו' לויתי מפלוני ופלוני ערב (פי' שהוא כמו דמשני בירו' (בפ"י דשביעית) תמן אותן שאמרו לא חתמנו כל עיקר ברם הכא אמרו על זה חתמנו ועל זה לא חתמנו) והנה הפ"מ שגה בזה והא דקאמר מאי כדון באינון דמרין כן אני פלוני בן פלוני לויתי מפלוני ופלוני ערב קאי אהא דקאמר אח"כ דפליגי רב ושמואל (וכמו שביארתי לעיל (ה"ו) שהפ"מ שגה שם ג"כ וכתב שטעות המדפיסים הוא מאי דקאמר כגון דמרין כן) וכבר ביארתי שם שזהו תירוץ על הא דאמר רב דצריך קיום ב"ד וע"כ כיון שכותבין השטר שלא בידיעת הערב ע"כ צריך קיום ב"ד וע"ז פליגי רב ושמואל אם צריך לכתוב הזמן שבראשון או הזמן שבשני עיי"ש וכן הכא נמי הא דאמר באינון דמרין כן אני פלוני ערב קאי אהא דלקמן דפליגי רב ושמואל אם צריך לכתוב מזמן ראשון או מזמן שני כמו שיתבאר לקמן:

והא דקמשני הכא כר' אלעזר דאמר עידי מסירה כרתי ולא משני כמו בשביעית ברם הכא אמרו על זה חתמנו ולא חתמנו על זה והוא משום דאם אומרים על זה חתמנו ועל זה לא חתמנו שינוי' דחיקא הוא שיאמרו על זה חתמנו ועל זה לא חתמנו דהא אמרינן בכתובו' (ד' כ"ד) היכי דמי אילימא דכתיב בי' אני פלוני כהן כו' לא צריכא דכתיב בי' אני פלוני כהן לויתי מנה מפלוני וחתימו סהדי מאי אמנה שבשטר קא מסהדי או דילמ' אכולה מילתא קא מסהדי רב הונא ורב חסדא חד אמר מעלין וחד אמר אין מעלין וא"כ איפשר דהירושלמי סובר דרב הונא אמר מעלין וא"כ אכולה מילתא קא מסהדי. וע"כ משני דאתא דרב הונא כר' אלעזר דאמר עידי מסירה כרתי:

ומה דמשני התם דאמרו על זה חתמנו ולא חתמנו על זה והוא משום דהתם פליגי ר' יוחנן ור"ל ומקשה על הא דריש לקיש דאם אומר את כן בשטרות מה בין שטרות מה בין פרוזבול דהא בפרוזבול נמי כשר ואינו מונה אלא משעת הכתב. וא"כ לר"ל צריך לאוקמי הך ברייתא שסוברת דמוקדם פסול לגמרי כר' מאיר וכמו דאמרי בב"מ (ד' ע"ב) תנן התם שט"ח המוקדמים פסולים מוקדמי' אמאי פסולין נהי דלא גבו מזמן ראשון ניגבו מזמן שני אמר רשב"ל במחלוקת שנוי' ור' מאיר היא וכן יתרץ הא שמוכיח מהברייתא דמוקדמים פסולים לגמרי דאתי כר"מ וא"כ קשה דמי מודיע דליכא למימר דאתי כר"א דאמר עידי מסירה כרתי דהא ר"מ סובר דעידי חתימה כרתי וא"כ קשה דלר"מ מי מודיע שהוא מוקדם וע"כ בפ"ו דשביעית דשם פליגי ר"י ורשב"ל משני בשאומרים על זה חתמנו ולא חתמנו על זה אבל הכא דקאמ' רב הונא ההקדמה פסולה והשטר כשר

מפרש דרב הונא סובר כר"א דאמר עידי מסירה כרתי ולא רצה לתרץ שאומרים על זה חתמנו ולא חתמנו על זה דלרב הונא דמעלים משטרות ליוחסין א"כ מסתמא חותמין על הכל וע"כ משני כר"א (והא דקאמר באינון דמרין כן אני פלוני בן פלוני לויתי ממך מנה ופלוני ערב קאי אהא דלקמן אפלוגתא דרב ושמואל ודלא כמו שפי' הפ"מ דקאי אהא דלעיל ושגה בזה כמו שביארתי):

עוד שם אני פלוני בן פלוני לויתי כו' רב אמר צריך להזכיר זמנו של ראשון בשני וכמו שביארתי (ה"ו) דאם לא יכתוב מזמן ראשון א"כ כשנתבטל השיעבוד של הערב במקצתו נתבטל כולו (והוא דלא כשיטת הש"ס דילן בב"ב (ד' קע"א) דאמרינן בשלמא בי דינא אלימי לאפקועי ממונא (פי' וע"כ יכולים לכתוב מזמן ראשון אבל עדים אין יכולים לכתוב מזמן ראשון אבל אם רוצים לכתוב מזמן שני יכולים בודאי ומשום דמיירי בדליכא ערב) או אפי' אם הי' ערב איפשר דהש"ס דילן אזיל לטעמי' נתבטל מקצתו לא מחמת קרוב או פסול לא נתבטל בכולו) והירושלמי מפרש דפליגי אם ב"ד כותבין לו שטר אח' בדא כ' ערב וכמו שביארתי לעיל דמשני כגון דמרין כן אני פלוני כו' ופלוני ערב וע"כ כיון שכותבין ואין הערב כאן ע"כ צריך ב"ד ופליגי רב ושמואל דרב קאמר צריך לכתוב מזמן ראשון דאפי' ב"ד צריך לכתוב מזמן ראשון ושמואל סובר דאפי' מזמן שני דכיון דלא נתבטל מחמת קרוב או פסול ע"כ יכולים לכתוב מזמן שני:

וע"ז אומר באינון דמרין כן אני פלוני בן פלוני לויתי ממך מנה ופלוני ערב דהיינו קודם חיתום שטרות שאז גובה ממשועבדין וא"כ יש נ"מ בשטר וע"ז אומר צרי' להזכיר כו' ושמואל אמר אין צריך כו' והוא דרב סובר דצריך לכתוב זמן ראשון הוא משום דרב סובר כר' יוחנן דכיון דנתבטל מקצתו נתבטל כולו אפי' שלא מחמת קרוב או פסול ושמואל כרשב"ל שסובר דאם נתבטל מקצתו לא מחמת קרוב או פסול לא נתבטל כולו וע"כ סובר שמואל דיכולים לכתוב מזמן שני. (והפ"מ נדחק בזה מאוד בפירושו ושגה בזה והפי' הוא כמו שביארתי):

קטע ד

עוד שם ר' יסא בשם ר"י אמר אעפ"י שקילסו ר' ישמעאל את בן ננס על מדרשו קילסו אבל אין הלכה כבן ננס ואיפשר לומר דכיון דר' יוחנן סובר דכיון דנתבטל מקצתו נתבטל כולו וא"כ כיון שנתבטל שיעבוד הערב א"כ נתבטל בכולו או איפשר דר' יוחנן סובר כמו דאמרינן בב"ב (ד' קע"ו דיש חילוק בין אם כתב פלוני ערב ובין אם כתב ופלוני ערב וכמו דאמרינן דא"ר יוחנן שאיל פסול ושאילו כשר וכן איתא בירושלמי (פ"ט דגיטין ה"ו) אמר ר' יוחנן בשם ר' ינאי ושואל אני בשלום פלוני חזקה על הכל חתם שואל אני בשלום

פלוני לא חתם אלא על שאילת שלום בלבד. אך זה הפלוגתא אינו אלא קודם חיתום שטרות אבל לא אחר חיתום שטרות ע"כ איפשר לומר שאפי' אחר חיתום שטרות א"כ איך יוכשר השטר כיון שנתבטל במקצת בטל כולו אך כיון שחתמו אח"כ לא בטל והא דאיתא בירושלמי (פי"א דכתובות ה"ח) דאם הי' בשטר א' הפלוגתא דר"י ור"ל כו' היינו אם חתמו אחר כל השטרות (ועי' בניטין ד' פ"ו) היכי דמי כלל היכי דמי טופס אר"י זמן א' לכולן זהו כלל זמן לכל א' וא' זהו טופס כו' תני' כוותי' דר' יוחנן ע"ש או שהפי' הוא שחולק על בן ננס ואומר שמשתעבד וכמו שאבאר לקמן הא דאמר ר' יוסי כו':

עוד שם שמעון בר ווא בשם ר"י אף בחנוק הלכה כרבי ישמעאל (פי' הפ"מ כלומר דר' ישמעאל חולק על בן ננס וסובר דמשעבד נפשי' כשאמ' לו הנח לו ואני נותן) א"ר יוסי ואת שמע מינה ב"נ דהוה צייד לחברי' בשוקא אתא חד ומר שבקי' ונא יהב מן אהן גבי ומן אהן לא גבי וכתב הפ"מ במראה הפנים דברי ר' יוסי ע"כ בתמיה מתפרשא דאל"כ מה לו לחזור בדברים ובהכי אזלא המסקנא כדהתם דאין הלכה ברנוק כמותו כו' (כבר ביארתי בפ' איזהו נשך דר' יוסי קאמר דע"כ משתעבד אף שהוא לאחר מתן מעות) וע"ז אומר ואת שמע מינה בר נש דהוה צייד לחברי' בשוקא אתא חד ומר שבקי' מן אהן גבי ומן אהן לא גבי (פי' מן האחרון גובה ומן הראשון אינו גובה פי' וע"כ כיון שאינו יכול לגבות מן הראשון ע"כ משתעבד השני דהוי כמו בשעת מתן מעות כיון דע"י זה מסתלק הלוה הראשון ע"כ משתעבד השני) ועיי"ש שהארכתי בזה:

קטע ו

(**ה"א**) **מתניתין** דיני ממונות בשלשה גזילות וחבלות בשלשה כו' ובגמ' לא הן גזילות הן חבלות (ופי' הפ"מ לא הן גזילות הן חבלות אטו בכלל דיני ממונות לא הן גזילות הן חבלות ומפני מה חלקן להתנא לשנותן בתרתי (והוא כמו דאמרינן בסנהדרין (ד' ב') אטו גזילות וחבלות לאו דיני ממונות הן) אשכח תני ר"ש ב"י ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם אתא מימר לך בפשוטה דקרייא (ופי' הפ"מ דמצא ברייתא דתני רשב"י ומפרש לטעמא דהתנא במתניתין דאקרא קאי כדכתיב ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם ומפרש ברישא דיני ממונות כי תקנה עבד עברי והדר גזילות וחבלות ואתא התנא למימר בפשוטה דקריי' כמו שהן כתובין במקרא) ותייא כר' יוסי בר חלפתא כו' אתון תרין בר נש מידון קומי' א"ל ע"מ שתדיננו דין תורה א"ל אני כו' אלא כו' (ופי' הפ"מ כלומר דאגב דהתנא שונה כמו שהן כתובין בא להשמיענו פשוטא דקרא ג"כ לענין זה דאשר תשים לפניהם כתיב ומכאן דאין לדיין אלא מה שעיניו רואות וכמו שאמר ר' יוסי בר חלפתא לאלו שבאו לפניו לדון ואמרו לו שידון אותם בדין תורה:

והנה פירושו הוא כולו בדוחק וע"כ נראה לי לפרש ולהגיה בירושלמי והוא דמקשה לא הן גזילות הן חבלות (ובכאן נתחלפו השורות וצ"ל) אתא מימר לך בפשוטה דקרייא (פי' שמתרץ על הקושי' דא"כ צריך לומר בפשוטא דקריי' (והוא כמו דאמרינן בסנהדרין (ד' ב') דעיקר שלש' דכתיבי בגזילות וחבלות הוא דכתיבי גזילות דכתיב ונקרב בעה"ב כו' חבלות מה לי חבל בגופו מה לי חבל בממונו תנא מה הן דיני ממונות גזילות וחבלות אבל הודאות והלואות לא ולמאי אילימא דלא בעינן שלשה והא אמר ר' אבהו שנים שדנו דיני ממונות לדברי הכל אין דיניהם דין אלא דלא בעינן מומחים כו' ואי קסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן שלשה למה לי לעולם קסבר עירוב פרשיות כתיב כאן ובדין הוא דליבעי נמי מומחין והאי דלא בעינן מומחין משום דר' חנינא דאמר ר' חנינא דבר תורה א' דיני ממונות ואחד דיני נפשות כו':

וע"ז אומר אתא מימר לך בפשוטא דקריי' (פי' כפשטא דקרא ואין עירוב פרשיות כתיב כאן אלא דווקא בגזילות וחבלות אבל לא בדיני ממונות) וע"ז אומר אתי בפשוטא דקריי' (פי' כפשטא דקרא דאין עירוב פרשיות כתיב כאן ושלשה מומחין דכתיבי הוא בגזילות וחבלות) והא דאמר שלשה בדיני ממונות הוא דלא כר' אבהו דמשני מה הן גזילו' וחבלות אלא כר' אחא דמפרש תרתי קתני ומפר דקאי אמומחין ובד"מ הוי שלשה אעפ"י שאינן מומחין והא דבעינן שלשה משום יושבי קרנות די תלתא אי איפשר דלית בהו חד דגמיר וא"כ דיני ממונות בשלשה הדיוטות אבל בדיני גזילות וחבלות בעינן מומחין והוא בפשוטא דקריי' דלא בעינן מומחין רק בגזילות וחבלות דקסבר אין עירוב פרשיות כתיב כאן:

וע"ז אומר אשכח הני פי' שמצא ברייתא דתני ר"ש בן יוחאי ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם ואמרינן בגיטין (ד' פח) לפניהם ולא לפני הדיוטות וא"כ אפי' אם נאמר בפשוטא דקרא דאין עירוב פרשיות כתיב כאן אעפ"כ בעינן מומחין דהא כתיב לפניהם (והוא כמו שהקשו התוס' שם בסנהדרין (ד' ב') בד"ה ליבעי נמי כו' תימא דמשמע הכא דממעטינן הדיוטות מדכתי' אלקים ובפ' המגרש (ד' פח) ממעט להו מדכתיב לפניהם כו' עיי"ש וע"ז אומר הירושלמי נמי דאשכח תני ברייתא דר"ש בן יוחאי דיליף מדכתיב לפניהם ולא לפני הדיוטות וא"כ צריך בדיני ממונות נמי מומחין

וע"ז אומר ותייא כר' יוסי בר חלפתא דר' יוסי בר חלפתא אתון תרין בר נש מידן קומי' א"ל על מנת שתדיינני דין תורה אמר לון כו' והא שלא רצה לדון בדין תורה שבדין תורה אפי' מומחה אינו יכול לדון ביחידי דיליף מדכתיב לפניהם ולא לפני הדיוטות א"כ גלי לן קרא דהא דכתיב אח"כ ונקרב בעה"ב דקאי אדיני ממונו' ג"כ (וכמו שכתבו התוס')

וא"כ בעינן שלשה מומחין אפי' בדיני ממונות ג"כ וע"כ כשאתו קמי' אעפ"י שקבלוהו אך כיון שאמרו לו דיינת לן דין תורה ור' יוסי בר חלפתא סובר כר"ש דאפילו לדיני ממונות נמי בעינן שלשה מומחין ע"כ לא רצה לדון

קטע י

עוד שם שמואל אמר שנים שדנו דיניהם דין אלא שנקראו ב"ד חצוף ר' יוחנן ור"ל תריהון מרין אפי' שנים שדנו אין דיניהם דין תמן תנינן הי' דן את הדין זיכה את החייב כו' טימא לטהור טיהר לטמא מה שעשה עשוי וישלם מביתו ר' בא בשם ר' אבהו בשאמרו לי' הרי את מקובל עלינו כשנים וגריס שם הפ"מ הרי את מקובל עלינו כשלשה כמו דגריס לקמן הרי את מקובל עלינו כשלשה ואיפשר לומר דהא דאמר כשאמרו לי' הרי את מקובל עלינו כשנים היינו משום דאפי' למ"ד שנים שדנו דיניהם דין אפ"ה לא יתיישב הא דתנן דן את הדין משום דבעינן דווקא שנים ע"כ משני כשאמרו לי' הרי את מקובל עלינו כשנים ואי אמרינן דבעינן שלשה ע"כ אמר הרי את מקובל עלינו כשלשה:

ולכאורה צריך להבין דמפני מה אמר תחילה הרי את מקובל עלינו כשנים ואח"כ אמר ר' אבהו בשאמרו לי' הרי את מקובל עלינו כשלשה ואיפשר לומר דתחילה אמר בשאמרו לי' הרי את מקובל עלינו כשנים דליכא למימר כשלשה דא"כ הוי תרתי לריעותא ועיין בסמ"ע שכתב בחוה"מ (ס' כב) הטעם דמהני תרתי כשקבלוהו עלי' להיות כשלשה ולא הוי תרתי לריעותא דשם פסול חד הוא יחיד במקום רבים והקצה"ח כתב הטעם דע"כ מהני דהוי כאילו קבלוהו עלייהו להיות יחיד מומחה וע"כ לא הוי כתרתי לריעותא וע"כ משני כשאמרו לי' הרי את מקובל עלינו כשנים וניחא לשמואל דאמר שנים שדנו דיניהם דין וע"כ לא הוי תרתי לריעותא דהא קיבל חד להיות כשנים וליכא למימר שאמרו הרי את מקובל עלינו כשלשה דא"כ קשה דהוי תרתי לריעותא וכ"ת דהא איכא למימר דלא הוי רק כחדא לריעותא שקבל עלי' להיות כיחיד מומחה אפי' אומר במקום ג' הוי כיחיד מומחה וכמו שכתב הקצה"ח דאין הדבר הלוי בלשון אלא בענין אם הוא תרתי לריעותא וזה לא הוי כתרתי לריעותא כיון דיחיד מומחה דן רשאי להיות הדיוט במקום מומחה אם קבלוהו עלייהו דא"כ יפטור מלשלם כיחיד מומחה ואמאי אמרינן דחייב לשלם אלא דהכונה הוא דווקא כשלשה א"כ הוי תרתי לריעותא וא"כ איך מהני ע"כ משני שאמרו הרי את מקובל עלינו כשנים וניחא אליבא דשמואל דס"ל שנים שדנו דיניהם דין וא"כ לא הוי רק כמו חדא לריעותא וע"ז הקשה דממ"נ אם טעה בדבר משנה אמאי דינו דין ואם טעה בשיקול הדעת אמאי חייב שלם כיון דקבלוהו עלייהו וע"ז משני ר' בא בשם ר' אבהו כשאמרו לי' הרי את מקובל עלינו כשלשה ע"מ שתדיננו דין תורה:

ולפי"ז איפשר לומר דלרבנן דא"י דבעינן דווקא שלשה והוא קיבל עליו להיות כשלשה וכ"ת א"כ הוי תרתי לריעותא ע"ז משני דכונתו הי' כמו יחיד מומחה דהוי במקום שלשה וכ"ת א"כ יפטור כמו מומחה אך כיון שא"ל בפירוש ע"מ שתדיננו דין תורה ע"כ לא הוי כיחיד מומחה לפטור ולא קיבל עליו אלא להיות בעיקר הדין כמו יחיד מומחה ולא שיפטור מלשלם ומומחה שאני שא"צ לקבלתו וע"כ פטור משא"כ הדיוט שצריך לקבלתו. ע"כ משני ר' בא בשם ר' אבהו שקבל עליו להיות כשלשה ולא הוי כתרתי לריעותא דכונתו להיות כיחיד מומחה אעפ"י שאמר כשלשה וכמו שכתב הקצה"ח ומה שחייב הוא משום דא"ל ע"מ שתדיננו דין תורה וא"כ אם טעה ולא קיבל עליו כלל ע"כ חייב לשלם משא"כ מומחה שאין צריך לקבלתו ועיין בתו' סנהדרין (ד' ה) בד"ה אם כו' ובמה שכתבו ולהאי פירושא דפריך לקמן (ד' ו') מר' אבהו מדן את הדין ה"מ לשנויי דמיירי ביחיד מומח' לרבים ובמה שכת' המהרש"א שם ודו"ק. ועוד דאם קבלוהו כשלשה צריך לשלם כמו שאומר בירוש' מפני שהגיס דעתו ודן ביחיד משא"כ במומחה דמותר עפ"י דין ע"כ פטור:

[**והא** דהש"ס דילן משני בסנהדרין (ד' ו) הכא במאי עסקינן דקבלו עלייהו וכתב הקצה"ח בחוה"מ (ס' כה) ועיין בפ"ק דסנהדרין דפריך לר' אבהו דאמר שנים שדנו אין דיניהם דין מהא דתנן דן את הדין מה שעשה עשוי ומשני בדקבלו עלייהו ופריך אי הכי אמאי חייב לשלם ומשני דאמרי לי' דיינת לן ד"ת ובירושלמי הקשה ג"כ קושי' זו ופריק לה שאמרו בפירוש הרי את מקובל עלינו ע"מ לדון דין תורה ובזה פליגי הש"ס דילן עם הירושלמי דש"ס דילן סובר בסתם נמי הוי הקבלה ע"מ לדון ד"ת והירושלמי סובר דסתם הקבלה בין לדין בין לטעות ומש"ה פריך אמאי חייב לשלם עד דמוקי לה במפרש ע"מלדון דין ד"ת. ואי נימא דקרע כסותי חייב א"כ אפי' נימא דקבלה הי' בין לדין בין לטעות נמי חייב לשלם כיון דלא אמר והפטר וצ"ע:

ולפי מה שביארתי נראה לי דהא דחלוקים הש"ס דילן עם הירושלמי הוא כמו שביארתי דבקבלוהו סתם כיון דאיכא תרתי לריעותא וא"כ קבל עלי' שיהי' כיחיד מומחה וא"כ יפטר מלשלם כמו שביארתי:

אך זהו דווקא אי אמרינן דיחיד מומחה פטור מלשלם אפי' בלא קבלוהו: אבל אי אמרינן דיחיד מומחה אינו פטור אלא דווקא בקבלה וכמו שכתבו הפוסקים דהא דתנן ואם הי' מומחה פטור מלשלם היינו דווקא בקבלוהו: וכן מוכח מהא דאמרינן בסנהדרין (ד' ה') דמר זוטרא ברי' דרב נחמן דן דינא וטעה אתא לקמי' דרב יוסף א"ל אי קיבלוך עלייהו לא תשלם ואי לא לא זיל שלים. וכן אמרינן בסנהדרין (שם) ת"ש דרבב"ח דן דינא וטעה

אתא לקמי דר' חייא אמר לי' אי קיבלוך עלייהו לא תשלם ואי לא זיל שלים והא רבב"ח רשותא הוי נקיט ש"מ מהתם להכא לא מהני וא"כ אפי' יחיד מומחה שטעה בשיקול הדעת נמי חייב לשלם וא"כ הא דתנן ואם הי' מומחה לב"ד פטור מלשלם היינו דווקא בדקבלוהו עלייהו וא"כ ביחיד שקבלוהו עליהם להיות כיחיד מומחה לא קשה שיפטור מלשלם כמומחה דזה אינו דהא מומחה אינו פטור רק בשקבלוהו עליהם וא"כ אהני הקבלה לפוטרו מתשלומין. וא"כ בשלשה שצריכין קבלה שיהיו דנים א"כ לא אהני להו הקבלה לפוטרו. וע"כ משני הש"ס דילן בסנהדרין (ד' ו') בשקבלוהו עלייהו בסתם והא דלא הוי תרתי לריעותא היינו משום שקבלו עליהם כיחיד מומחה והא דלא פטירי כמו ביחיד מומחה היינו משום דביחיד מומחה נמי בעינן קבלוהו שיהא פטור וכיון שיחיד מומחה יכול לדון ע"כ מהני הקבלה לפוטרו אבל ביחיד שאינו יכול לדין א"כ מהני ליה הקבלה לדון אבל לא מהני לפוטרו:

אבל לשיטת הירושלמי דיחיד מומחה פטור מלשלם אפי' בלא קיבלוהו וכמו שכתבו הפוסקים משום דאנוס הוא ומזלי' דהבעל דין גרם וא"כ אם מקבל השלשה להיות כיחיד מומחה (דאל"ה הוי תרתי לריעותא) א"כ פטור לגמרי וע"ז אומר בירושלמי אמר ר' בא (פי' בשאומר הרי את מקובל עלי' כשלשה ע"מ שתדיננו דין תורה וע"כ חייבין לשלם אך אעפ"כ לא נראה לי שיחלוק הירושלמי על הש"ס דילן דמומחה יהי' פטור אע"ג שלא קבלוהו רק דמ"מ כיון שקבלו עליהם להיות כמומחה דאל"ה הוי תרתי לריעותא ע"כ הוי כמומחה שקבלוהו ועל כן פטור מלשלם. וע"כ אומר בירושלמי בשאמרו הרי את מקובל עלינו כשלשה על מנת שתדיננו דין תורה.

קטע לא

(**שם**) האונס והמפתה ר' מנא אמר בנערה המאורסה פליגין כו' עיין בספרי נועם ירושלמי (פ"ז) דכתובות (ה"א) ושם ביארתי:

(**שם**) תני אין מעברין את השנה בפני הטומאה עיין בספרי נועם ירושלמי (פ"ז) דפסחים (ה"ו) בספרי אבי הנחל (י"ג) ושם ביארתי:

קטע מד

(**שם**) תני ההקדישות בשלשה כו' עיין בספרי נועם ירושלמי (פ"ד דמגילה ה"ד) ושם ביארתי:

שם (ה"ג) אמר ר' אבהו אתפלגון ר' יוחנן וריש לקיש חד אמר בונין ואח"כ מקדישין וחרנא אמר מקדישין ואח"כ בונין מאן דמר בונין ואח"כ מקדישין אין רואין את המחיצות כאלו הן עולות והנה בספרי נחלת יהושע שם שכתבתי מה שפי' הפ"מ וכי אין המחיצו' לאחר שקדשו עולות הן לענין מעילה וא"כ איך איפשר לבנות בקודש שלא ימעלו בהן.

ולפיכך סבר בונין ואח"כ מקדישין עכ"ל ולפי פירושו הוא באופן דאמרינן במעילה (ד' י"ד) בונין בחול ואחר כך מקדישין אבל באמת שגה בזה הפ"מ ואינו שייך כלל להא דמעילה (ד' י"ד) דבונין בחול ואחר כך מקדשין אך דפליגי בזה דמאן דאמר בונין ואחר כך מקדישין סבר דאין רואין את המחיצות כאלו הם עולות (פי' דלא אמרי' דכיון שהוא קדוש בקדושת המחיצות ע"כ קדשה לעתיד לבוא ג"כ וכמו שכתבו התוס' ביבמות (ד' פ"ב) אלא דאעפ"כ אין רואין את המחיצות כאלו הן עולות למעלה ועל כן הי' צריך לבנות מתחילה המחיצות ואחר כך לקדש (פי' וכמו שקידש עזרא כמו דאיתא בריש (פ"ב דשבועות ד' ט"ו) עיי"ש אבל מ"ד מקדישין ואח"כ בונים ס"ל דרואים את המחיצות כאלו הם עולות וע"כ הי' יכול לקדש אעפ"י שלא בנה את המחיצות עדיין וכ"ת כיון דס"ל דרואים אה המחיצו' למה הי' לו לקדש אך הוא כמו דאיתא בשבועות (ד' ט"ז) דמ"ד קדושה ראשונ' קידשה לשעתה וקידשה לעתי' לבוא עזרא זכר בעלמ' הוא דעביד וכה"ג איתא בירושלמי (פ"ז דמ"ש) ר' חנינא ור' יהונתן וריב"ל עלו לירושלים נתמנו להם פירות וביקשו לפדותם בגבולין א"ל חד סבא אבוכון לא הוו עבדין כן אלא מפקעין חוץ לחומה ופודין אותו סבתא הוי סבר מימר רואין את המחיצות כאילו הן עולות רבנן הוו סברין מימר אין רואין את המחיצות כאלו הן עולות כו' ועיין בספרי עמק יהושע (ס' ט"ז) במה שכתבתי בזה הירושלמי ע"ש אבל עכ"פ הפירוש הוא דרואין את המחיצות כאילו הם עולות היינו כאילו עולות למעל' והוא כמו דאיתא בשבועו' (ד' ט"ז) דפליגי אם קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא. וע"כ אמרינן התם דחד אומר בונים ואח"כ מקדישים משום שסובר דאין רואין את המחיצות כאלו הן עולות ומאן דסבר מקדישין ואח"כ בונים משום שלא הי' צריך למחיצה דרואין את המחיצות כאלו הן עולות ור"י ור"ל אזלי לטעמייהו בזבחים (ד' ק"ח) דהמעלה בזמן הזה ר' יוחנן אמר חייב ור"ל אמר פטור. דר"י סבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא. ור"ל סבר דלא קדשה לע"ל ואמרינן התם דפליגי בפלוגתא דר"א ור' יהושע ע"ש. וכן כתבו התוס' ביבמות (ד' פ"ב) דלכך קדושת הבית לא בטלה דכל שהוא קדוש קדושת המחיצות קיימא כל שעה דדרשינן מאשר לא חומה בפ"ק דמגילה (ד' ו') (פי' שקדושת המחיצות קיי' לעול'):

והנה למ"ד בונין בחול ואח"כ מקדישין הוא משום דסובר דרואין את המחיצות כאלו הן עולות דקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לע"ל ע"כ נראה לי שנתחלפו השורות הא דאמר אח"ז ביקשו להוסיף על היכל ובכאן צריך לגרוס הא דאמר אח"כ ניחא בעליתן מן הגולה שהקריבו ואח"כ קידשו (פי' דמ"ד בונין בחול ואח"כ מקדישין הוא משום

דסובר דקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לע"ל דאל"ה איך היו מקדישין בשתי תודות כיון שבטלה הקדושה אם כן איך עשו תחילה השתי תודות. וא"כ מוכח דקדוש' ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לע"ל וע"ז אומר ניחא בעליתן מן הגולה שהקריבו ואח"כ קידשו והוא משום דקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לע"ל בכניסתן לארץ במה קידשו אמר ר' יוסי בר בון בשתי תודות הבאות מנוב וגבעון והא תודה הוי קרבנות הנידר והנידב וקריבין בבמה קטנה אך כיון דאמרינן בזבחים (ד' קי"ט) דאין כהן וכלי שרת בבמה כו' וכמו שפירשו התוס' דבבמה קטנה מיירי. וע"כ אומר בשתי תודות הבאות מנוב וגבעון דקריבה בכיהון וכלי שרת וכמ"ש התוספות שם בד"ה אין מנחה כו' ובמ"א יתבאר עוד בזה: